ଶ୍ରୀମ   ମ୍ରି

odia.org

Price Rs. 1-4-0   ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ।

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ଏକହଜାର ଖଣ୍ଡ
ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ଏକହଜାର ଖଣ୍ଡ

ପ୍ରିଣ୍ଟର—ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାସ ଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ
ଗୌରୀଶଙ୍କର ଛାପାଖାନା
ଚୌଧୁରୀ ବଜାର
କଟକ
୧୯୧୮

ଉପହାର ।

ଅନୁରକ୍ତ——ସହକାରେ

ଏହି

ଅଞ୍ଜଳି ।

ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି

ଶ୍ରୀ ———————————————— ଙ୍କୁ

ଉପହାର

ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

ତାଂ ———— } ————

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣର

ଭୂମିକା ।

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର କୌଣସି ଗୁରୁତର ଅଭାବ ପୂରଣ କିମ୍ବା ଯଶୋଲିପ୍ସା ଏ ପୁସ୍ତକପ୍ରଣୟନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୋହର ଅବସରସମୟରେ ଏହି ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ରଚନାକରି ନିଜେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ପାଠକପାଠିକାବର୍ଗ ସେହି ଆନନ୍ଦର କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର ଉପଲବ୍ଧି କଲେ ମୋହର ସମସ୍ତ ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହୋଇବ । ଇତି ।

କଟକ — ବିନୀତା

୪ । ୨ । ୨୨ — ଲେଖିକା ।

ଇଦାନୀନ୍ତନ ସାହିତ୍ୟ ଯୁଗର ବଶିଷ୍ଠରଥୀ ମାନନୀୟ ଶ୍ରୀଯୁତ

ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ, ଏମ୍. ଏ. ଏମ୍.ଏଲ୍. ଏ

ମହାଶୟ **ଅଞ୍ଜଳିର ପୂଜାପଦ୍ଧତି** ନାମକ

ଚଣାଟିଏ ମାଜିକବିତା ଶୁଣି କଣ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ?

Legislative.
Assembly.

ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର
ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ
(ପୁରୀ)
୧୫ । ୫ । ୨୭

ଆୟୁଷ୍ମତୀ କୁମାରୀ,

ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ସେ ବନ୍ଧୁଦ୍ଧନ ତଳେ । ଏମଧ୍ୟରେ ଜୀବନର ଗତି ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରହେଳିକାର ମାୟାଜାଲରୁ ବଳିଛି । ନିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ଅବକାଶ ନାହିଁ । ଯେଉଁ. ଠାରେ ନିଷ୍ଠାନାହିଁ , ସେଠାରେ ପରସ୍ପରଙ୍କର କି ଘୋର ସଙ୍କୋଚ, ତାହା ଆପଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇକହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ବେଳେ ବେଳେ ମନେହୁଏ, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ କବିତାର ଅଲୋଚନା କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଅନୁଭବ କରିବା

ହୁଏତ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବଡ ବଡ଼େ କଥା, ଆଜି ଆପଣଙ୍କ
ପାଖକୁ ଏପରି ନଲେଖି ରହି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି, ଲେଖୁଛି । ମୋର
ସାହିତ୍ୟ-ସୁହୃଦ ପଣ୍ଡିତ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ଆଜି 'ସାହିତ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ'
ପୁସ୍ତକ ଧରି ଆପଣଙ୍କ 'ପୂଜାପଦ୍ଧତି' ଶୀର୍ଷକ କବିତାଟି ପଢୁଥିଲେ ।
"ହରି ହରି କେହି ଡ଼ାକୁଛି ସତତ, ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୁ କେହି କହେ," ଏହା
ତାହାର ପ୍ରଥମ ପଦ । କବିତା ଶୁଣି ବସିଲି, କିନ୍ତୁ କେତେବେଳେ କିପରି
ଶୁଣିଲି ତାହା ଏବେମଧ୍ୟ, ବାସ୍ତବିକ, ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । କବିତାଟିର ମୁଗ୍ଧ
ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନରୁ ଯାଉନାହିଁ । ବିଶେଷ କଥା ମୋର ମନେ
ହୁଏ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏପରି ସାର୍ବଜନୀନ ପ୍ରାଣ ସ୍ପର୍ଶୀ 'ପୂଜାପଦ୍ଧତି'
କେହି କେବେ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ଅଧିକ କଣ ଲେଖିବି ?

ଆପଣଙ୍କ ଲେଖନୀର ଧାରା ଏବେ କାହିଁକି ଏତେ ମନ୍ଥର ଭାବରେ
ଗତି କରୁଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ଯୌବନହିଁ ଜୀବନର ସମ୍ପଦ —ଭାବୁ-
କତା ଓ କବିତାର ଶୁଦ୍ଧ ଅବକାଶ ଯୌବନରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ଏହାହିଁ
ଅନନ୍ତ ମାନବାଶାର ପରମ ପୀଠ । ଏତେବେଳେ କାବ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟା ମାନବର
ବିଳାସ ନୁହେ । ପ୍ରକୃତି ଗତ । ବିଧାତାଙ୍କର ଆପଣଙ୍କ ଠାରେ ଯେ ଅନୁ-
ଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ତାହା ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାର ଅବକାଶରେ ରହି, ଆପଣ
ଏତେବେଳେ କାବ୍ୟଦେବୀଙ୍କୁ ସେବାରେ ବିଶେଷ ନିରାଶ କରିବେ ନାହିଁ
ବୋଲି ଅନୁରୋଧ କରେ । କାମନା କରେ ବିଧାତାଙ୍କର ଶୁଭ ଆଶୀର୍ବାଦ-
ରେ ଆପଣଙ୍କ କାବ୍ୟ କଳାରେ ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି ହେଉ । ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ
ଅପଣଙ୍କ ସେବାରେ ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତୁ । ଇତି ।

ଶୁଭ କାଂକ୍ଷୀ
ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ

ସୂଚିପତ୍ର ।

୧ ।	ପ୍ରତିଷ୍ଠାଉର ।	...	୧
୨ ।	ନିବେଦନ ।	...	୨
୩ ।	ଆବାହନ ।	...	୬
୪ ।	କା' ପାଇଁ ।	...	୮
୫ ।	ଅଜ୍ଞାନ ।	...	୯
୬ ।	ସେବିକାର ପ୍ରାର୍ଥନା ।	...	୧୦
୭ ।	ପୂଜା ।	...	୧୧
୮ ।	ପ୍ରାଣର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ।	...	୨୪
୯ ।	ଗଲା ଦିନ ହାୟ, ଗଲା ବହିବସି ।	...	୨୫
୧୦ ।	ସ୍ୱରୂପ ।	...	୨୮
୧୧ ।	ଅଭିଳାସ ।	...	୩୧
୧୨ ।	ଆସ ।	...	୩୪
୧୩ ।	ଭକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା ।	...	୩୫
୧୪ ।	ପ୍ରାର୍ଥନା ।	...	୩୬
୧୫ ।	ବାସନା ।	...	୩୭
୧୬ ।	ଆକ୍ଷେପ ।	...	୩୮
୧୭ ।	ନୀରବ ନିଶୀଥେ ।	...	୪୧
୧୮ ।	ଆସ ପରା ଥରେ ।	...	୪୪
୧୯ ।	କି କଥା କହିବ ।	...	୪୬
୨୦ ।	ଅସୀମ ।	...	୪୯
୨୧ ।	ନିବେଦନ ।	...	୫୧
୨୨ ।	କାମନା ।	...	୫୧
୨୩ ।	ନବୀନ ପ୍ରାତେଃ ।	..	୫୯

୨୪ ।	ବସନ୍ତେ	...	୬୦
୨୫ ।	ରୂପ ।	...	୬୧
୨୬ ।	ବର୍ତ୍ତିଦର୍ଶନେ!	...	୬୨
୨୭ ।	ସ୍ୱରୂପ ସୁନ୍ଦର ।	...	୬୪
୨୮ ।	କିନ୍ତୁ ନପାରିବ ।	...	୬୫
୨୯ ।	କିଏ ।	...	୬୬
୩୦ ।	ଅର୍ଚ୍ଚନା ।	...	୬୭
୩୧ ।	ବସନ୍ତ ବନ୍ଦନା ।	...	୬୮
୩୨ ।	ସ୍ନାନେ ।	...	୭୦
୩୩ ।	ବନ୍ଦନା ।	...	୭୧
୩୪ ।	କରୁଣାଭିଳାଷ ।	...	୭୨
୩୫ ।	ତୋ ଅଧର ।	...	୭୩
୩୬ ।	ଉଦ୍‌ବୋଧନେ ।	...	୭୭
୩୭ ।	ପ୍ରାଣେ ମୋହର ଦେବ ଲାଗେ ।	...	୭୯
୩୮ ।	ପୂଜାପଦ୍ମ ।	...	୮୧
୩୯ ।	ଦୂର ଗଗନକୁ ଚାହିଁ ।	...	୮୩
୪୦ ।	କହି ଯାଇଅଛି ।	...	୮୫
୪୧ ।	ଅବସ୍ଥାଦେ ।	...	୮୭
୪୨ ।	ଯେତେ ଭଲ ବାନ୍ଧିଁ ।	...	୮୮
୪୩ ।	କିଏ ସେ ଯେ ଛୁଲା ।	...	୮୯
୪୪ ।	ଯେତେ ଗଲା ଚାଲି ।	...	୯୦
୪୫ ।	ସେ କି ବୁଝେ ।	...	୯୧
୪୬ ।	ଫୁଲ ଭଳି ।	...	୯୨
୪୭ ।	କିଏ ସେ ।	...	୯୩
୪୮ ।	ନିଶ୍ଚେ ।	...	୯୪
୪୯ ।	"ହେ ପ୍ରଭୁ !"	...	୯୫
୫୦ ।	ବିରହେ ।	...	୯୭
୫୧ ।	ଚିତ୍ରମୂନା ।	...	୧୦୭

୫୨ ।	ମୋହନ ବାଂଶୀ	...	୧୦୮
୫୩ ।	ଅପରାଧୀ ।	...	୧୧୦
୫୪ ।	ଅକୁଳେ ।	...	୧୧୪
୫୫ ।	"ଘାଗ୍ର" ।	...	୧୨୦
୫୬ ।	"ମୁ ତାଙ୍କୁ କେତେଭ ।"	...	୧୨୦
୫୭ ।	ଆସେ ।	...	୧୨୨
୫୮ ।	ହେମନ୍ତେ ।	...	୧୨୩
୫୯ ।	ଚଞ୍ଚଳା ତରଙ୍ଗ ।	...	୧୨୩
୬୦ ।	ସ୍ୱପନେ ।	...	୧୨୫
୬୧ ।	ଦୂରବନ୍ଧୁ କାଏ ।"	...	୧୨୬
୬୨ ।	ନଶା ନ ପାନ୍ତୁଣୁ ।	...	୧୨୭
୬୩ ।	କାହ୍ନା ବ୍ୟାକୁଳତା ।	...	୧୨୭
୬୪ ।	"ଆଖି ମୁଁ ବୁଜବ କେତେଭ ।"	...	୧୨୮
୬୫ ।	ଶରତେ ।	...	୧୨୯
୬୬ ।	ଦେଖି ନାହିଁ ବୋଲି ।	...	୧୩୦
୬୭ ।	ପାହାନ୍ତାରୁ କିଏ ।	...	୧୩୦
୬୮ ।	ଆଷାଢ଼ ଦିଶା	...	୧୩୧
୬୯ ।	ତାହାଠି ପରାଏ ।	...	୧୩୨
୭୦ ।	ତୁମ ରୂପଛବି ।	...	୧୩୨
୭୧ ।	ଆଶା ।	...	୧୩୩
୭୨ ।	ଅଭିମାନେ ।	...	୧୩୪
୭୩ ।	"ତୁମ ।"	...	୧୩୪
୭୪ ।	ମୋ' କର୍ମ ।	...	୧୩୫
୭୫ ।	ହେଲା ।	...	୧୩୫
୭୬ ।	ଟୁହାଣି ।	...	୧୩୬
୭୭ ।	ସାଧନା ।	...	୧୩୮
୭୮ ।	"ମୁଁ ଦେଲି ।"	...	୧୩୯

୭୯ ।	ଅବିଶ୍ୱାସ ।	...	୧୪୧
୮୦ ।	ଲୁଢ଼ର୍ମ୍ମ ।	...	୧୪୭
୮୧ ।	ଧପାଁ ।	...	୧୪୮
୮୨ ।	ବିନତି ।	...	୧୪୯
୮୩ ।	ଅଭିଯୋଗ ।	...	୧୫୦
୮୪ ।	ଯୁକନା ।	...	୧୫୧
୮୫ ।	"ଯାଜ ।"	...	୧୫୨
୮୬ ।	କହୁ ଯାଦବ କି	...	୧୫୩
୮୭ ।	ଆକାଙ୍କ୍ଷା ।	...	୧୫୪
୮୮ ।	ଯାଙ୍ଗରେ ।	...	୧୫୫
୮୯ ।	ଦାଅ ।	...	୧୫୬
୯୦ ।	ତୁମ୍ଭେ ଅଛ ।	...	୧୫୬
୯୧ ।	କିଏ ତୁ କୋଇଲି	...	୧୫୭
୯୨ ।	ଖଣ୍ଡିଦିନେ	...	୧୫୮
୯୩ ।	ଅଯାତ୍ରୁଅ ମେଘ	...	୧୫୮
୯୪ ।	ଇଷାରେ ।	...	୧୫୯
୯୫ ।	ଅସି ଛନ୍ତି ।	...	୧୬୦
୯୬ ।	ତୁମେ ଯଦ ପୁଣି	...	୧୬୧
୯୭ ।	କହିଲ ବାରଣ ।	...	୧୬୨
୯୮ ।	କେତେ କହୁଥାଅ	...	୧୬୪
୯୯ ।	କୂଟନୀତି ।	...	୧୬୫
୧୦୦ ।	କେତେତ ଦୋଷ ଧର	...	୧୬୬
୧୦୧ ।	ଯଦ ।	...	୧୬୭
୧୦୨ ।	ଯାଉଛ	...	୧୬୮
୧୦୩ ।	ଭିକାସ	...	୧୬୮
୧୦୪ ।	ସେ ।	...	୧୬୯
୧୦୫ ।	ପ୍ରବନ୍ଧ ।	...	୧୭୧

ଅଞ୍ଜଳି ।

ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ।

ପ୍ରଶ୍ନ — "କାହିଁ ନିବାସ ତୋର —
କହ, ଧରମରଙ୍ଗ,
ଧରା, ନଭ, ସାଗର,
କେଣେ କରୁ ବିରାଜ ?'
ଉତ୍ତର — 'ଜାଣିନାହୁଁ ଅଜ୍ଞାନ
ତୋହାର ହୃଦମନ୍ଦିର
ମୋର ପ୍ରିୟ ସଦନ,
କେଣେ ଖୋଜୁ ମୋ' ଘର ।
ନିବସିବ ତହିଁରେ
ଦେଲେ ତୁ ଅନୁମତି,
ବିଳମ୍ବେ ଫଳ କିରେ !
ହୃଦ ଶୂନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରତି" ।

ନିବେଦନ ।

ଦେବ ହେ !

ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପୂଜିବା ଆକାଂଶେ ମୋହର
ସାଧନା, ରଚନା, ପ୍ରେମ-ଫୁଲ ହାର,
ଭକତିସୂତରେ ଗୁନ୍ଥି ସୁଯତନେ,
ପ୍ରଣମି ଉଦ୍ଦେଶେ ଭକ୍ତି-ପୂତ ମନେ,
ପ୍ରେମ କରେ ବେଢା ଦେବି ମୁଁ ଗଳାର,
ବୁହାଇବି ପ୍ରେମେ ନୟନର ଧାର,
ତେଣୁ ଏ ଲେଖଣୀ ଧରୁଛୁ ଏଥର ।

ଦେବ ହେ !

ନୟନର ଶତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ବସିକି,
ହାତ ଟେକି ଆଶୀର୍ବାଦ କର ଆଜି,
ତୁମ୍ଭର ଉଦ୍ଦେଶେ ରଚି ଫୁଲମାଳା,
ସଜାଇବି ବୋଲି ସଜାଡ଼ୁଛି ଡାଲା,
ସହଜେ ଅବୋଧ ଅଜ୍ଞାନ ମୁଁ ସଖା,
ତେଣୁ ମୋର ହୁଏତ ହେବ ଶତ ଦକା,
ତଥାପି ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଅଛ ବନ୍ଧୁବର୍ଯ୍ୟ,
ତୁମ୍ଭ ପାଦପଦ୍ମେ ନେଲି ମୁଁ ଆଶ୍ରୟ ।

ଦେବ ହେ !

ଏଥର ନତ ନେବେ ଗ୍ରହି ମୋତେ ନାଥ,
ଧୂଳିରେ ଧୂସର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅବଜ୍ଞାତ,

ତୁମ୍ଭର ଚରଣ-ସରସିଜ-ରଜ,
ପୋଛ ବା ନ ପୋଛ ମୋତେ ନ ବରଜ,
ତୁମ୍ଭର ବୋଲି ମୁଁ କର ଦୟା-କର,
ସଫଳ ସାର୍ଥକ ଲେଖା, ମନୋହର,
ହେଉ ସର୍ବପ୍ରିୟ-ହେଉ ସୁଧା ସମ,
ତୁମ୍ଭ ପାଦତଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଏ ମମ ।

ଦେବ ହେ !

ଆସ, ଆସ, ଥରେ ଆସ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି,
ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଜୀବନ ଦେବତା ମୋହର,
ମୋ' ଶତ କଳ୍ପନା ଜୀବନ୍ତ-କବିତା,
ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ ଉଦ ହେ ସବିତା !
ପଦ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ, ବାସ ପ୍ରଭାମୟ,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେରିଣ ଉଚ୍ଛୁଳୁ ହୃଦୟ,
ଭଙ୍ଗୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ଯାଉ ବନ୍ଧୁ ଦୂର,
ପରସ୍ପରେ ହେଉ ମିଳନ ମଧୁର,
ତୁଟିଯାଉ ମୋର ମୋହ-ଅନ୍ଧକାର
ମୋହ ଆବରଣ କରହେ ବାହାର,
ଉଚ୍ଛୁଳ ଆଲୋକ ନୟନ-ସମକ୍ଷେ,
ନତ ଅନାଇଣ ଆଲିଙ୍ଗିବ ବକ୍ଷେ ।

ଦେବ ହେ !

କାମନା ମୋହର ତୁମ୍ଭେ ଆସ ବୋଲି,
ରଚିବି ତୁମ୍ଭର ବେଶ ଫୁଲ ତୋଳି,

ପ୍ରେମାବେଗରେ ହୃଦେ କର ଆକର୍ଷଣ,
କ୍ଷଣେ ସ୍ତବ୍ଧ ହେବ ହୃଦୟସ୍ପନ୍ଦନ,
ବେଗେ ଆଖିପଥେ ପ୍ରେମବାଷ୍ପରାଶି,
ବହିଯିବ ଉଷ୍ଣ, ହୃଦ ଯିବ ଭାସି,
ଜଡ଼ି ପରସ୍ପରେ, ଯୁଗଳ ମିଳନେ
ମଧୁରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳେ, ଶାଶ୍ୱତ ଜୀବନେ
କରୁଣ, କୋମଳ, ଲଳିତ, ରୁଚିରେ,
ଅଙ୍କିନେବ ଛବି ହୃଦୟ ମଝିରେ,
ଅଥବା ଭଗନ ହୃଦ-ବୀଣା-ତାରେ
ସ୍ୱର ଦଅଇବ ତବ ଗୁଣନାରେ ।

ଦେବ ହେ !

ଆସ ମୋର ଦୀନ ହୃଦୟ ମନ୍ଦିରେ,
ପ୍ରଣମିବ ପଦେ ଭକ୍ତି ନତ ଶିରେ,
ଲଗାଇ ଲଲାଟ ଚରଣ ଧୂଳିରେ,
ପବିତ୍ର ହେବି ମୁଁ ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ ।
ମୋହର ମୂରତି ତୁମ୍ଭ ଭକତଙ୍କୁ,
ଯେନ ନ ଦେଖିବ କେବଳ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ମୋର ସତ୍ତା ଯିବ ହଜି ତୁମ୍ଭଠାରେ,
ଏଥୁଁ ବଳି ସୁଖ ଚାହେଁ ନା ସଂସାରେ !

ଦେବ ହେ !

କାତର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣ ମୋର ଆଜି,
ଦିବ୍ୟ ପ୍ରେମ ଜଳେ ଦେହ ଦିଅ ମାଜି,

ସିଞ୍ଚିଦଅ ତବ ସୁଧାମୟ ସ୍ନେହ,
ପବିତ୍ର ହେଉ ମୋ ପଞ୍ଚମନ ଦେହ,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କବିତାଅକାରେ ପ୍ରକାଶି,
ତୁମ୍ଭଠାରେ ରସି ତୁମ୍ଭରେ ଉଚ୍ଛାସି,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିକାଶି ମୋର ପ୍ରତିକର୍ମେ,
ସାଧନା କରିବ ଶାନ୍ତ ପ୍ରେମ ଧର୍ମେ ।

ଦେବ ହେ !

ଅଜ୍ଞାନ ଅବୋଧ ମୁହିଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ,
ତହୁଁ ବଳି କ୍ଷୁଦ୍ର ଏ ଭାଷା-ସୁମନ;
ଆହରଣ କରି କ୍ଷୁଦ୍ର ବେନି କରେ,
ପ୍ରେମ-ଫୁଲ ହାର ରଚନ୍ତି ସାଦରେ,
ପୂଜିବି ବୋଲି ମୁଁ ତବ ଶ୍ରୀଚରଣ,
କରନାହିଁ ସଖା କେବେହେଁ ବାରଣ,
କ୍ଷୁଣ୍ଣମନେ ଅବା କାନ୍ଦିବ ନୀରବେ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ କି ଧରିବ ନ ବାନ୍ଧିବ ଲବେ,
ତବ ମନେ ସଖା, ତବ ଆଦରର
ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଟେ ତା ଗୋଚର ।

ଆବାହନ ।

ଆସ ପ୍ରଭୁ ଦୟାମୟ ! ଢାଳ କୃପାବାରି,
ଗାଇବି ସତତ ସୁଖେ ନାମଟି ତୁମ୍ଭର,
ମଧୁମୟ ସୁଲଳିତ ତାନ ମନୋହାରୀ,
ସରସ, ସୁନ୍ଦର, ସୁଖ, ଶାନ୍ତିର ଆକର ।

ଜନ୍ମଭୂମି ଭାରତୀର ବୀଣା-ତନ୍ତ୍ରୀମାନେ,
ତୋଳିବ ସକଳ ସ୍ୱର୍ଗ ଅମୃତ ନିଃସ୍ୱନେ,
ଭକ୍ତି ଭରେ ନତଶିରେ ତୋଳି ସନମାନେ,
ସ୍ୱଦେଶ-ଭାରତୀ ପ୍ରତି ସୁନ୍ଦର ସୁମନେ ।

ଅର୍ଘ୍ୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଭରି ଦେବି ତବ ପଦ୍ମରେ,
ଭକ୍ତି ଅଶ୍ରୁସିକ୍ତ ଆହା ଲଳିତ ମଧୁର,
କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ନେହ ଉପହାର ଏହାକୁ ସାଦରେ,
ହୃଦୟ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଗୀତ କରୁଣ ମଧୁର ।

ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟାଳୟେ ତବ ଯଶୋଗୀତି,
ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ ରମ୍ୟ, ପୂତବୀଣା-ତାରେ
ଅମୃତ-ଝଙ୍କାରେ ପୂରି ମୋହୁ ସର୍ବଚିତ୍ତ,
ପରଶୁ ମରମସ୍ଥଳ ତୁମ୍ଭର କୃପାରେ ।

ସଫଳ କର ହେ ମୋର ଏ ଦୀନ ଲେଖଣୀ,
ମାଗେଁ ଏହି ବର ପ୍ରଭୁ ତବ ଶ୍ରୀପଦ୍ମରେ,
ସାଦରେ ଗ୍ରହଣ କରୁ ଉତ୍କଳ ଜନନୀ,
ଆଶିଷ କର ହେ ପ୍ରଭୋ, ଏ ଲେଖନୀ ପରେ ।

ମାତୃଭାଷା-ଦୀପେ ଜାଳି ତବ ଧର୍ମାଲୋକ,
ବିତରିବ ଯେବେ ତାର ମୟୂଖ-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ସେ ଆଲୋକେ ପାସୋରିଣ ଦୈନ୍ୟ ଦୁଃଖ, ଶୋକ,
ଫୁଟି ହସିବ ସହସ୍ର ହୃଦୟ-କମଳ ।

ତବ ଚରଣ-ରାଜୀବ ସେବିବ-ସତତ
କ୍ଷୁଦ୍ର ମମ ମାତୃଭାଷା ଫୁଲ ଅଞ୍ଜଳିଟିର;
କ୍ଷୁଦ୍ର ନୁହେ ସେହି ଆହା ପବିତ୍ର, ମହତ,
ମୋର ଭାଷା ବଡ଼ ସିନା-ମୋହର କତରେ ।

କେ ଭାବୁ ତାହାକୁ ଶୀର, ସେ ମୋର ଅମୃତ,
ରସନା ଯା' ଉଚ୍ଚାରଣେ ଫିଟିଲା ପ୍ରଥମ
କେ ବୋଲୁ ନୀରସ, ରୁକ୍ଷ, ତଥାପି ସେ ପୂତ,
ଭାଷା-ଫୁଲ-ବ୍ରଜେ ସେତ ମନ୍ଦାର-ସୁମନ ।

ଶିଖାଅ ସେବିବ ଯେବେ ଦେଇ ସର୍ବଶକ୍ତି,
ମାତୃଭାଷା ଅର୍ଘ୍ୟେ ତବ ଶ୍ରୀପଦ-ନଳିନ:
ଢାଳି ମୋର ଜ୍ଞାନ, ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧି, ପ୍ରୀତି, ଭକ୍ତି,
ଦିନୁଁ ଦିନୁଁ ହେଉଥିବ ଉନ୍ନତ-ମହିମ ।

କର: ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଭୁ ସେହି: ଭାଷାଘରେ
ଚିର ଆଦରଣୀୟ ସେ ହବ ଶେଷ, ସୁନ୍ଦର,
ଥାଉ ଶହ ଶତ ଭାଷା ଦେଶ ବିଦେଶରେ
ମଣେ ଯେବେ ଏକା ତାହା ସମ୍ପତ୍ତି ମୋହର ।

ସନ୍ତାନର ଦତ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁଚ୍ଛ ଉପହାର
ଆଦରେ ଯେମନ ହେ ତାତ ତବ ବଡ଼ପଣ,
କ୍ଷମ ଶତ ଅସଙ୍ଗତ ଦୋଷରାଶି ତାର,
ଅନ୍ତେ ସ୍ଥାନ ଲଭୁ ଦୀନ ତୁମ୍ଭର ଚରଣେ ।

କା' ପାଇଁ ।

କା'ପାଇଁ କପାଇଁ ହୃଦୟ-ମନ୍ଦିରେ
ସଜାଡ଼ିଛୁ ଫୁଲଡ଼ାଲା,
କା'ପାଇଁ କପାଇଁ ଲୋତକ-ସୂତ୍ରରେ
ରଚିଅଛୁ ପ୍ରେମମାଳା ।
ହୃଦ-ବେଦୀ ମୋର ସଜାଇ ଯତନେ,
ବସାଇବ ସ୍ୱର୍ଗ ଦେବତା ରତନେ,
ନିତ ମୋର ଅଭିଳାଷ,
ତାର ଦେଖା ପାଇଁ ବସିଛୁ ଅନାଇଁ
ସୁଦୀର୍ଘ ବରଷ ମାସ ।

ଆହ୍ୱାନ ।

ଆସ ଆସ ମୋର ହେ ଚିରବାଞ୍ଛିତ
ବସ ହେ ହୃଦୟ-ଆସନେ,
ଦେଖିବି ତୁମ୍ଭର ପବିତ୍ର ଆନନ
ଲୋତକ ପୂରିତ ଲୋଚନେ ।
ମଣ୍ଡି ଅଛୁ ଆଜ ହୃଦୟ-ଭବନ,
ମଣିମୁକୁତାରେ କରି ସୁଘଟନ,
ଆସ ଆସ ମୋର ଜୀବନ ରତନ,
ହୃଦ-ପଦ୍ମ ବନ୍ଧୁ-ଭାସ୍କର,
କୁସୁମିତ ଲତା-ନିକୁଞ୍ଜ-କୁଟୀରେ
ପଡ଼ୁ ତବ ପାଦ-ପୁଷ୍କର ।
ତୋଳିଅଛୁ ଫୁଲ, ଗୁନ୍ଥିଅଛୁ ହାର,
ଗୃହୁ ତ ପୂରାଇ ପୂଜାର ସମ୍ଭାର,
ଭକତି-ଅରଘ, ନୟନ ଆସାର,
ସବୁ ତ ରଖିଛୁ ସଜାଡ଼ି,
ଯେବେ ଦେବ କରେ, ପ୍ରୀତି-ପୁଲକିତ,
ପାଦତଳେ ଦେବି ଅଜାଡ଼ି ।
ଉଚ୍ଛନେ ଧାଇଣ ଶ୍ରୀପଦ-ସାରସ,
ଗୃହଁ ଗୃହଁ ହାୟ ! ବରୁଛି ବରଷ,
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ମନ ଭଜୁଛି ବରସ,
କାହିଁ ଏଡ଼େ ତବ ଉଛୁର,
ବେଳ ବୁଡ଼ିଗଲାଣି, ଧୃତି ଛାଡ଼ିଲାଣି,
ଆସ ଆସ ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୱର

ସେବିକାର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ତୁମ୍ଭ ପୂଜାପାଇଁ ସଖା ହେ
ସଜାଡ଼ିଛୁ ବେଦିକା,
ଶୁଦ୍ଧ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବସିଛି
ଦୀନା ତବ ସେବିକା ।
ତୁମ୍ଭ ଆସ ଆସ ବୋଲିତ
ଜଡ଼ ଡାକୁଛି କେତେ,
ଯେତେ ହେଉ ଅନ୍ତ ନିରାଶ
ପ୍ରେମ ବଢ଼ୁଛି ତେତେ ।
ତୁମ୍ଭେ ବଡ଼ ମୁଁ ତ ସାନ ହେ
ତୁମ୍ଭ ଆଦରର ବଡ଼,
ତୁମ୍ଭେ ଫୁଲ୍ଲ ସର ହେ,
ମୁଁ ତ ଫୁଟନ୍ତା କଢ଼ି ।
ତୁମ୍ଭେ ତେଜୋବାନ ଆଦିତ୍ୟ,
ମୁଁ ତ କ୍ଷୀଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା,
ଲଭି ତବାଲୋକ ପ୍ରଭୁ ହେ
ରହେ ମୋର ସୁଷମା ।
ତୁମ୍ଭେ ପୂର୍ଣ୍ଣ-ସୁଧା-ସିନ୍ଧୁ ହେ,
ମୁଁ ତ କ୍ଷୁଦ୍ର-ସରତ,
ତୁମ୍ଭ ପାଦତଳ ଅଧୀନ
ଥିବା ମୋର ଜଗତ,

ପୂଜା ।

ପାଦପୂଜିବା ଲାଗି ଶତୋପଚାର
ସଜାଡ଼ି ରଖିଅଛି ପୂଜା-ସମ୍ଭାର,
ଗୁନ୍ଥି ରଖିଛି ମନ-ଫୁଲହାର
ଅକୂଳେ ବସିଅଛି ଜଗି ଦୁଆରି ।୧।

ହୃଦୟ ବେଦ ଗାଡ଼ି ଅତି ଯତନ
ସଞ୍ଚିଣ ଅଛି ଘେନି ପ୍ରେମ ରତନ,
ବସିବୁ ତହିଁ ବନ୍ଧୁ, ଏ ଅକିଞ୍ଚନ
କାହୁଁ ପାଇବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ମଣି, କାଞ୍ଚନ ।୨।

ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି ମୁଁ ପରା, ସାରା-ସକାଳ
ଗୋଠାରେ ଫିଙ୍ଗୁଥିଲି ହୃଦ-ଜଞ୍ଜାଳ,
ଯାଞ୍ଚ ନିର୍ମଳ କରି, ଗୁନ୍ଥିଣ ମାଳ,
ଅନାଇଁ ରହିଲି ତୋ, ଆସିବା କାଳ ।୩।

କେତେ କାଳ ତ ବୃଥା ବିତିଲା ଆସି
ଅନାଇ ବସି ତୋତେ ହେଲି ଉଦାସୀ,
ଭଲରୁ କାଟିଲ ପରା ମୁଁ ଅବିଶ୍ୱାସୀ,
ଜଗି ବସିଛି ତେଣୁ ବିଶ୍ରାମ ନାଶି ।୪।

ଘଡ଼ିକି ଘଡ଼ି ମନ ହୁଏ ଉଚ୍ଛଳ
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଯୁଗେ ବୋଲି ହୁଏ କି ଭ୍ରମ,

ହୃଦ-କୋଣରେ ପଶି ପ୍ରେମ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ,
ଛନକା ପଡ଼େ ତେଣୁ ହୃଦେ ସଘନ । ୫ ।

ପାଦ-ଶବଦ ପରି ଶୁଭିଲା ଆସି,
କଳ୍ପନା ନେନେ ରୂପ ଉଠିଲା ଭାସି,
ରୋମାଞ୍ଚ କଳେବର ହର୍ଷେ ଉଚ୍ଛାସି,
ସକଳ ମନୋବୃତ୍ତି ଉଠେ ବିକାଶି । ୬ ।

କ୍ଷଣରେ କମ୍ପଇ ତନୁ ପ୍ରେମେ ମୋହିତ,
ପ୍ରତି ରୋମ କି ସ୍ୱେଦ କଣା-ଜଡ଼ିତ,
ଶିରି ଶିରିରେ ଖେଳେ ପରି ତଡ଼ିତ,
ବାଧା ନ ମାନି କିଛି ଧାଏଁ ତ୍ୱରିତ । ୭ ।

କାହିଁ ତ କିଛି ନାହିଁ, ହୂର କାନନେ,
ପତର-ମରମର ମନ୍ଦ ପବନେ,
ବାଜିଲା କାନେ ପରି, ମନ-ଜଞ୍ଛଳେ
ଚାହିଁଲି ଉଜାଗର ମୁଗ୍ଧ-ନୟନେ । ୮ ।

ଆସି ହେଲଣି ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସିଲୁ ନାହିଁ,
କି କଥା କଲୁ ଏତେ ଡେରି ଲଗାଇ,
ଆସିବୁ ପରା ମୋତେ କହିଲୁ ଯାଇଁ,
ହାୟ, ଅଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଦେଲୁ ଭଣ୍ଡାଇ । ୯ ।

ଏବେ ଭଣ୍ଡିଲୁ ଯିବା ଆସିବ ଦିନ,
ଅଶ୍ରୁକର ଚହୁଥାଏ ମନ୍ଦା ମନ୍ଥନ,

ବନ୍ଦମା-ପଣ ଛୁଡ଼ି ଏ ଯାନସ୍ଥାନ,
ପଡ଼ିବ କୁଟି-ଦ୍ୱାରେ ପାଦ୍ମ-ନଳିନ । ୧୦ ।

ଶିଥିଳ କଳେବର ଜରା ପରଶି
ଜୀବନ-ନାଡ଼ୀ ଯେବେ ଯିବଟି ଖସି,
ଘନ-ଅନ୍ଧାରେ ଆତ୍ମା କାନ୍ଦିବ ବସି,
ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବୁ ତ ଜ୍ୟୋତି ବରଷି । ୧୧ ।

ଯାନ ଉକାଶି ଚଢ଼ି ହିକ୍କା ହସ୍ତରେ,
ବସିବ ଯେବେ ଭବ-ସିନ୍ଧୁ ତଟରେ,
ଯାଚି କରିବୁ ପାର, ତରୀ ପ୍ରେମଡ଼ିର,
କଉଡ଼ି ବିନା ଦୟା ବନ୍ଧୁ ମୋ' ପରେ । ୧୨ ।

ଆସି ଉଇଁଲା ଧବ ଗଗନେ ତାରା
ଝରିତ ପଡ଼ିଲଣି ଶୁନ୍ଦନୀ-ଧାର,
ଘୋଟିଲାଣି ଅନ୍ଧାର ଧରଣୀ-ସାରା
ଫୁଟିଲେଣି ପ୍ରସୂନ ନୟନ-ତାରା । ୧୩ ।

ଚୁମ୍ବି ସଧୀରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଫୁଲ-ଲପନେ
ଚରଚୁଛି ଧରଣୀ ଅଙ୍ଗ ଚନ୍ଦନେ,
ଫୁଲ ସୁରଭି ବହେ ଧୀର ପବନେ
ଜଳି ଉଠଇ ସନ୍ଧ୍ୟା-ଦୀପ ସଦନେ । ୧୪ ।

ମନ୍ଦିରେ ଶୁଭିଲଣି ଆରତି ନାଦ,
ଗଣିଲିଣି ଅଙ୍ଗୁଳେ ମନ ପ୍ରମାଦ,

ହରଷ ବାଷ୍ପାମ୍ବୁରେ ସ୍ନେହ-ପ୍ରସାଦ
ଅବର ନାଶେ ଦେହ-ଦୈନ୍ୟାନ୍ତ-ଅବସାଦ । ୧୫ ।

ତୃଷା ଆକୁଳେ ମୋର ସ୍ନେହାଳ ଆଖି—
କୋଣେ ଫୁଲିଲା ଲୁହ, ରହିଛି ଲାଗି,
ଏ ଚନ୍ଦ୍ର, ତାରା, ସନ୍ଧ୍ୟା, ତହିଁକ ସାକ୍ଷୀ,
କେବେ ଆସିବୁ ସଖା, ମୁଁ ନ ଜାଣି । ୧୬ ।

ଦେଖିଛି କେତେଥର ଧରିବୁ ଆଶା,
ତେତେଥର ସୁଦିକ ଚାହିଁ ବାଟ,
ତୋ ପ୍ରେମେ ନାହିଁ କି ହେଲ ମୋ ଭାଗ ବାଣ୍ଟ,
ଜଗି ବସିଛି ମେଲି ହୃଦ-କବାଟ । ୧୭ ।

ପ୍ରେମ ଭକ୍ତରୁ ଭବେ ତୁ ପ୍ରେମ-ସନ୍ତ,
ବସାଇ ଅଛୁ ଭବ-ପ୍ରେମର ହାଟ,
ଦେଖିଣ ସର୍ବେ ଦର ପ୍ରେମର ଥାଟ
ଭବ-ମାୟାରେ ଖେଳ ପ୍ରେମର ନାଟ । ୧୮ ।

ଘନ ବକୁଳ ଯହିଁ ଦେଖୁ ତୁ ଦେଖା,
ମିଳାଇ ଯଦେ ଶୂନ୍ୟ ଅଙ୍କିଣ ରେଖା,
ହୃଦୟ ପଟେ ମୋର, କରେ ଅପେକ୍ଷା,
ଆସିବୁ ବୋଲି, ଆଉ କାହିଁ ତୋ ଦେଖା । ୧୯ ।

ବୁଝି କି ନାହିଁ ତୁହି ମୋ ଆକୁଳତା,
ନୋହିଲେ କାହିଁ ଏତେ ହୃଦୟ-ବ୍ୟଥା;

ଜଣାଗଲୁ ଜଳ୍ପରେ ତୋହର କଥା
ଧାନ ଜ୍ଞାନ-ଭବ ଏ ତୋର ଚେତା । ୨୦ ।

ଧାନ ଜ୍ଞାନ ମୁଁ ଯତ, ତୁ ନୃପମଣି
ତଥାପି ତୁହି ମୋର ହୃଦୟ ମଣି,
କେମନ୍ତେ ଖୁଲିବ ତୋ ବିନା ସରଣୀ,
ଅନ୍ଧ ମୁଁ, କଣ୍ଟାବନ ସିନା ଧରଣୀ । ୨୧

କରିବି କିସ ବନ୍ଧୁ, ତୋ ପାଦ ଛୁଟି,
ଚଳିବ କିବହିଁ ପଥେ କି ବୁଝି ବାଟି,
ଗଞ୍ଜ ମୁଁ, ନାମ ତୋର ମୋ' ଆଶା-ବାଡ଼ି;
ମୁଁ ସିନା ମାଂସ-ପିଣ୍ଡ, ତୁ ଜୀବ ନାଡ଼ୀ । ୨୨ ।

ଏବେ ଏ ଦେହେ ମୋର ପ୍ରାଣ-ପବନ
ତୋ' ସ୍ମରଣେ ସିନା ଧରେ ଜୀବନ,
ତୋର ଅଲେକେ ଦଗ୍ଧ ମୋର ନୟନ
ଅନ୍ତରେ ପ୍ରିୟ ତୁହି ଅନ୍ତରତମ । ୨୩ ।

ତୋ ରୂପେ ତନୁ ସିନା ଶୋଭା-କାନନ,
ତୁ ଯସ ପରିମଳ, ମୁହିଁ ସୁମନ,
ତୁ ଅବା ବସନ୍ତର ଚୈତ୍ର ପବନ,
ମୁଁ ତହିଁ ପଦ୍ମ ଗନ୍ଧ ମନୋମୋହନ । ୨୪ ।

ମୁଁ ଅବା ଫୁଲ-ଗଚ୍ଛ ଶୋଭିତା ତହିଁ,
ନବୀନ ମଧୁମୟ ବସନ୍ତ ତହିଁ,

ତୁହଁ ସୁନ୍ଦରତମ, ନୁହଇ କହି
ତୋ ବିନା ପ୍ରାଣ ମୋର କେତେ ବରଷି । ୨୫ ।

ମୋ ପିକ-କଣ୍ଠ ପରି ପଞ୍ଚ ଲହରୀ—
ଅମୃତ-ଗୀତ ଗାଇ ମୋହିତ କରୁ,
ମନ-ଚୂତ-ବକୁଳ ମୁକୁତା କରୁ,
ଗୁପତେ ପ୍ରେମ-ବାଂସ ନେଇ କି ହରୁ । ୨୬ ।

ବଡ ସୁନ୍ଦର ପୁଣି ବଡ ଚତୁର,
ପଦ-ପଙ୍କଜ ଲାଗି ହୃଦ ଅତୁର,
ଜାଣି ମନର କଥା ରହିଲୁ ଦୂର
ବେଳକୁ ଦଗା ଦେଲୁ ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର । ୨୭ ।

ଏହିକି ପ୍ରେମ ତୋର ହେ ପ୍ରାଣସାଇଁ,
ବରଷା-ବାରି-ସଙ୍ଗେ ନଭୁଁ ଓହ୍ଲାଇ
କାନେ କାନେ ଗୋପନେ ଧୀରେ ଶୁଣାଇ
ନିରେଖିଲେ ପ୍ରେମଭାଷା, ଥିଲୁ ତୁ ଯାଇ । ୨୮ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା- ଶିଶିର-ଧୌତା ଶୁଭ୍ର ମଲ୍ଲିକା—
ନବୀନ ବିକଶିତ ରମ୍ୟ କଳିକା,
ଟେକୁଣ କର ଗୁନ୍ଥିଅଛି ମାଳିକା
ବେଢ଼ାଇ ଅଛି ଦେଖ ହୃଦ-ବେଦିକା । ୨୯ ।

ନୟନ-ଜଳେ ବାସ କର୍ପୂର ଘଷି,
ଝିଙ୍କି ମଣ୍ଡପ ଅତି ଯତନେ, ବସି,

ଅନାଇ ରହ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଯାଉଛି ଖସି,
ହୃଦ ଅକୁଳ ଘୋର ବେଦନା ପଶି । ୩୦

କାହିଁକି ନ ଆସୁ ତୁ କହ ଦୟିତ,
ବତ ବହାଇଣ ଏହା ନୁହେ ଉଚିତ,
ଆଶ୍ରିତେ ଅନାଦର କରୁ ବ୍ୟଥିତ,
ନିଷ୍ଠୁର କୃପା ତୋର ପତ୍ରଣ-ମିତ । ୩୧ ।

ଦୀନଜନ ଭାବ କି କରୁଛ ହେଳା,
ମଝି ସାଗରେ ମୋର ବୁଡ଼ିବ ଭେଳା,
ସାଙ୍ଗ ହୋଇବ କ୍ଷଣେ ଏ ଭବ ଖେଳା,
କୃପା କରିଣ ନାଥ ରଖ ଏ ବେଳା । ୩୨ ।

ତ୍ରିଭୁବନ କାଣ୍ଡାରି ! ଏ ଜୀବ ନାଆ,
ଘୋର ବିପଦେ ସିନା ଏକା ତୁ ସାହା,
ଭୀମ-ଭବ ସାଗରେ ଦଣ୍ଡେ କି ରାହା,
ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ତାଡ଼ନେ ବୁଡ଼ିବ ଆହା । ୩୩ ।

ଏ ଭବ-ମରୁ-ଦେଶେ କି ପଥ ଧରିବି,
ତୃଷା ଆକୁଳେ ପ୍ରାଣ ଦଗ୍ଧ, କମିବି,
ମରୀଚି-ଜଳ-ଭ୍ରାନ୍ତ ସେ ଦୁଃଖେ ମରିବି,
ନିବାର ତୃଷା, ପଦ-ବାରି-ଆଣିତେ । ୩୪ ।

ଅଗୋ ! କି ଖେଳ ଖେଳୁ ମୋର ସଙ୍ଗରେ,
ଲୁଚିଣ ମୁଖ ତୋର ପ୍ରେମ ରଙ୍ଗରେ,

ଅନୁଭବେ ବେଦନା ଖର୍, ଅଙ୍ଗରେ,
ଘେନ ହେ ଦୟାମୟ ତୋ ଉତ୍ସଙ୍ଗରେ । ୩୫ ।

ଶାନ୍ତି ପ୍ରଲେପ ବାନ୍ଧି ହୃଦ-କ୍ଷତରେ
ଶୀତଳ ପ୍ରାଣ ମୋର, ମାଗେଁ କାତରେ,
ନବ ଜୀବନ ଲଭି ସ୍ପର୍ଶ ମାତରେ
ଗାଇବ ପ୍ରେମନାମ ଶତ-ବକ୍ତ୍ରରେ । ୩୬ ।

କିପାଁ ରହିଛୁ ଦୂରେ ମୋ ଆତ୍ମା ଛଳି,
ପ୍ରେମ ପଣ ମୋର କି ନେଉଛୁ କଳି,
ସର୍ବ ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋର ଯାଉ ବିଫଳି,
ଜଣା ନୋହିବ ପାଦେ ଆଦର ଅଳି । ୩୭ ।

ସୁନା କି ହେଲ ତୁହି କଷ-ପଥର
ମନ ମୋର ପରଖି ନିଅ ସତ୍ୱର
ଜଣାଯିବ ଭଲରେ ଗୁଣ ଏଥର,
ଘେରା ଲଗୁତ ନୁହେ ଗାରେ ତୋହର । ୩୮ ।

ମୋ' ମନ ଲୁହା ଯଦି, ତୁ ଅୟସ୍କାନ୍ତ ,
ବେଗେ ପରଶି ସୁନା କର ସୁକାନ୍ତ,
ଛୁଡ଼ିବ ନାହିଁ କେବେଁ ପଥର ପ୍ରାନ୍ତ,
କହନ୍ତୁ ଲୋକେ ମୋତେ ଉନ୍ମାଦ ଭ୍ରାନ୍ତ । ୩୯ ।

ଉନ୍ମାଦ ହେଲି ପରା ତୋ' ରୂପ ଚାହିଁ,
ଯାର ସଂସାର ଖୋଜେଁ ତୁଳନା ନାହିଁ,

ଯାଉ ହେ ଦିନ ମୋର ତୋ' ଗୁଣ ଗାଇ,
ହୃଦୟ—ବୀଣା ତନ୍ତ୍ରେ ତୋ ନାମ ବାଇ । ୪୦ ।

ଅବା ପିତ୍ତଳ ଯଦି ନୁହେଁ ମୁଁ ସୁନା,
ମାଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କର, କରି କରୁଣା,
ଦର୍ପ ସକଳ ମୋର କର ହେ ଚୂନା,
ନୂତନ କର ହୃଦ କାନ୍ତି ପୁରୁଣା । ୪୧ ।

ମିଛେ ମୋହର ଏତେ ପାଦେ ଗୁହାରି,
ଭୁଲିଛି ଧ୍ୟାନ ଆତ୍ମା ଅଛି ବସ୍ତୁର,
ଭୁଲିଲି ପାରୁ ଭକ୍ତେ, ଭୁଲିବ ନାହିଁ,
ସନ୍ତାନ ଗର୍ଭୁଁ ଯାର ଅଛି ବାହାର । ୪୨ ।

ମୋ ନେତ୍ରେ ମନୋରମ, ତୁ ଶୋଭାମୟ,
ଚିନ୍ମୟ, ମଧୁମୟ, କରୁଣାଲୟ,
ମୁଁ କି ନ ପାରେ ଜାଣି ତୋର ହୃଦୟ,
ପ୍ରେମ ରଜ୍ଜୁ ଆକର୍ଷେ, ହେ ପ୍ରେମ ମୟ । ୪୩ ।

ତୋ' ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ର, ମୋର ହୃଦ ଆକାଶେ
ଚନ୍ଦ୍ରିମା ବରଷିଣ ମଧୁର ହାସେ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦଶଦିଶ ଶୋଭା ପ୍ରକାଶେ,
ଭ୍ରମ-କଲୁଷ-ଘନ-ତମିସ୍ର ନାଶେ । ୪୪ ।

ମୁଁ କି ଶରତ ରମ୍ୟ ଶୋଭା ସମ୍ଭାର
ଶୀତଳ-ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଧବଳିତ-ନଗାର,

ତହିଁକି ତୁମ୍ଭ ସଜ ଶେଫାଳୀ-ହାର
ଭିତର୍ ବାସ ଫେଡ଼ ଦଳ-ଦୁଆର । ୪୫ ।

ସୁନ୍ଦର ଘନ-ନୀଳ ଆକାଶ ପଟେ,
ଅଙ୍କା କି ଛବି ତୋର, ପୁଣି କପଟେ,
ଲୁଗୁଣ୍ଠି ମୁଖ ତୋର ମୋହ ନିକଟେ,
ସତେ ତହିଁ ତୋ' ବଡ଼ପଣ ପ୍ରକଟେ । ୪୬ ।

ନଦୀ ନୀଳ ତରଙ୍ଗ-ମାଙ୍ଗ-ଭଙ୍ଗରେ
ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠେ ରୂପ ପ୍ରେମ ରଙ୍ଗରେ,
ଭାବ ଆବେଶେ ମୁଗ୍ଧ, ଅନୁରାଗରେ
ଉଚ୍ଛ୍ୱସି ଉଠେ ମନ ସୁଆଗ-ଭରେ । ୩୭ ।

ହୃଦ ଦର୍ପଣେ ପଡ଼ି ତୋ ରୂପରାଶି,
ପ୍ରତି ଫଳିତ, ରମ୍ୟ ଶୋଭା ବିକାଶି,
ଲୋଚନ ଦେଖି ରସେ ହୃଦ ଉଲ୍ଲାସି
ତୋ ପାଇଁ ମୋର ପ୍ରାଣ ସଦା ପିପାସୀ । ୪୮ ।

ବନେ ବିହଙ୍ଗ ଗାଏ ତୋ ପୂଜା-ସ୍ତବ,
ଉଦ୍ୟାନେ ଗାଏ ଅଳି କୁସୁମ ନବ—
ପ୍ରମତ୍ତ ପିଇ ମଧୁମୟ ଆସବ,
ମୁଁ ପିଏଁ, ନାମ ମଧୁ ହରଷେ ତବ । ୪୯ ।

କେତେଡ଼ ସୁନ୍ଦର ତୁମ୍ଭ ଏକା ସେ ଜାଣିଣ,
ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ ତୋତେ ପ୍ରାଣେ ହେଁ,

ଫୁଲଠୁଁ ସୁବାସିତ ମୋ ମନୋଘ୍ରାଣେ,
ଝଣାଠୁଁ ପୁଲକିତ ତୋ' ସ୍ୱର କାନେ । ୫୦ ।

ମଧୁଠୁଁ ସୁମଧୁର ମୋ' ରସନାରେ,
ସର୍ବ କାମନା ସାର ଜୀବ-ଆତ୍ମାରେ,
ସର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ତ୍ତି ତୋହର ଠାରେ,
ବାରେ ଅନାଅ ହୀନ-ଦଶା, କୃପାରେ । ୫୧ ।

ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଅଟେ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଜନ,
ତହୁଁ କି ଦୋଷ ମୋର ଯଦ୍ୟ ଅଧମ,
ତୋ' ହାତ ଗଢି ଅଛୁ ଏ ପିଣ୍ଡ ମମ
ତୋ କୃପାଦାନେ ତାକୁ କର ପାବନ । ୫୨ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯଦ୍ୟ ନିଜ ଗୁଣରେ,
ପ୍ରଦାନେ ରମ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଃ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍ଗରେ,
କଳଙ୍କ ରେଖାଙ୍କିତ ଜଡ଼ ପିଣ୍ଡରେ,
ବର୍ଷୁ ତେସନେ ଦୟା-କର ମୋ ପରେ । ୫୩ ।

ଗୁଣହୀନ ଯଦର କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାରେ,
ନୁହଇ ଗୁଣହୀନ କ୍ଷୁଦ୍ର ତୋଠାରେ,
କେତକୀ ଫୁଟେ ସିନା ଘନ କଣ୍ଟାରେ,
ବିମୁଖ ହୁଏ କିରେ ଅଳି ତା, ଠାରେ । ୫୪ ।

ମୋ ମନ ମଧୁ ପରା ପିଇବା ଲାଗି,
ରହୁଛି ପ୍ରେମ ଅଳି ତୋ' ହୃଦେ ଜାଗି,

ପଦ୍ମରେ ଆଜ ମୋର ଏ ଚିତ୍ତ ଲଗି,
ଅନ୍ତେ ପଦ୍ମର ତଳେ ହୁଏ ମୁଁ ଭାଗୀ । ୫୫ ।

ମାନସ-ସରୋବର-କମଳାସନେ-
ପୂଜିତ ପ୍ରିୟତମ, ପଦ ସୁମନେ,
ଭକତ ସଦା ଆଜ, ଏ ଦୀନଜନେ—
ଅଧମ ଦାସ ମଣି, ସାରିବୁ ଯଣେ । ୫୬ ।

କସ୍ତୁରୀ ଯେସନ ଯେସନ୍ତେ ମୃଗ-ନାଭିରେ,
ଗନ୍ଧେ ଆକୁଳ ଧାଏଁ ସେ ଅଟବୀରେ,
ପୂରି ରହିଥା ତେସନ୍ତେ ହୃଦ-ମନ୍ଦିରେ,
ଭୁଲିଣ ଥିବ ରହି ତୋହ ପ୍ରୀତିରେ । ୫୭ ।

ତୋ ପ୍ରେମ-ସରୋବରେ ମନ ମରାଳୀ,
ଖେଳି ବୁଲିବ ଭାସି ତରଙ୍ଗ ଗୁଳି,
ପ୍ରୀତିକମଳ-ବନ ସଜ ମୃଣାଳୀ-
ଅଙ୍କେ ଆଦରେ ଦେହ ଦେବ ସେ ଢାଳି । ୫୮

ମୁଗ୍ଧ ତୋଠାରେ ମନ ନ ରସେ ଆନ,
ତୋ' ଗୁଣଗ୍ରାମ ମୋର ସଦା ଧିଆନ,
କହିଲୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସୀ ମୋତେ ଅଜ୍ଞାନ,
ଯଦି ତହିଁ ମୋ ନାହିଁ ତିଳ-ପ୍ରମାଣ । ୫୯ ।

ଭାଙ୍ଗି ଯାଉ ମୋ ସବୁ ଭବ-ଖେଳନା
ବିଜ୍ଞାନ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ରମ୍ୟ ପେଖନା,

ପାଦ ଅର୍ଚ୍ଚନା ମୋର ଚିର କାମନା
ଘେନା କର ତା' ନାଥ, ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା । ୬୦

ତୋ ନାମ ପରା ଦୀନ-ଦୁଃଖୀ-ସଙ୍ଗାଳି
ତୋ ନାମ ପରା ପ୍ରିୟ ମୋ ଜପମାଳି ହେ ;
ଶ୍ରୀପାଦ ତଳେ ଭକ୍ତି-ଅରଘ ଢାଳି
ପୂଜିବ, ଆତ୍ମା ମୋର ରଖ ସମ୍ଭାଳି । ୬୧ ।

ବସନ୍ତ ଲତା ଯଥା ନବ ଚୂତରେ,
ମୋ ଆତ୍ମା-ଲତା-ଆଶ୍ରା ପଦପ୍ରାନ୍ତରେ ହେ
ସୁଗୁଣ ଫୁଲରାଶି ଫୁଟି ଅଙ୍ଗରେ
ମହକି ଉଠୁ ବାସ ଦଶଦଶରେ । ୬୨ ।

ପଙ୍କେ ଫୁଟିଛି ପରା କମଳସମ
ପରଶି ପ୍ରେମ-କର ତୋହର, ମମ ହେ
ମେଲିବ ଦଳ -ରାଜି ତହିଁ ଆସନ
ପାରି ବସିବୁ ସଖା, ମୋ ପ୍ରିୟତମ । ୬୩ ।

ତୋ ପ୍ରେମ ଅକୂପାର ତା ସୀମା କାହିଁ,
କେତେଢ଼ ଗଭୀର ଭବେ କେ ଜାଣେ ନାହିଁ ହେ
ଅନନ୍ତ ସୁଦ୍ରସ୍ଥା ମୋଟେତ କରିବା ପାଇଁ
କୁଣ୍ଠିତ ନୋହିବୁ ତୁ ଜଗତସାଇଁ । ୬୪ ।

ପ୍ରାଣର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ

ହେରିବି ସୁନ୍ଦର ବଦନ ତୁମ୍ଭର
କହ କାହିଁ ଦେଖା ଯାଏ ନା,
ରହିବି ହେ ବନ୍ଧୋ ଦରାଣେ ପରାଣେ
ସେହି ତ ସତତ ବାସନା ।

ସଜ ବିକଶିତ କୁସୁମ ମଞ୍ଜରୀ,
ସୁରଭି ବସନ୍ତ ମଳୟ ସଞ୍ଚରି,
ଆସେ ମଧୁକର ଗୁଞ୍ଜରି ଗୁଞ୍ଜରି,
କେତେ ବ୍ୟଥା କହିଯାଏ ନା ।

ନିଶାର ଶିଶିରସିକ୍ତ ଦୁର୍ବାଦଳ,
ତରୁଣ-ଅରୁଣ-କିରଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ଲହରୀ ଚଞ୍ଚଳ ନୀଳ ନଭଜଳ,
କେତେତ ମନକଥା କହେ ନା ।

ହରହେ କାତର, ଭ୍ରମେ ଦଣେ ଦଣେ ।
ତବ ସ୍ୱର କାନେ ବାଜିଲା କି ନିମିଷେ,
ବିହଙ୍ଗ-କାକଳି ଶୁଣିଯାଏ ଭୁଲି,
ଧାଏଁ କି ଅନନ୍ଦେ ଉନ୍ମତା,

ସଖା ! କାହାର ଏ ବିପଞ୍ଚୀ ଝଙ୍କାର
ବିଶ୍ୱ-ରନ୍ଧ୍ରେ ୨ ଶୁଣେ ନିରନ୍ତର
ଭୁଲଇ ହୃଦୟ ଯାତନା

ପ୍ରାଣର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସେ, ଉନ୍ମାଦ ଉଲ୍ଲାସେ,
ଖୋଜିଲ ଚନ୍ଦ୍ରପାଶେ, ଅବନୀ ଆକାଶେ,
ତଥାପି ଦେଖା ମୁଁ ପାଏ ନା ।

ଆହା କପାଇଁ ପ୍ରାଣେ ମୋ ଆସନା,
କହ, କପାଇଁ ପ୍ରାଣେ ମୋ ଆସନା, ?

ଗଲା ଦିନ ହାୟ, ଗଲା ବିଭାବରୀ।

୧ । ଆସ ୨ ବୋଲି ଡାକିଥିଲି କେତେ,
ଗୃହିଁଥିଲି ପଥ ଆକୁଳେ ଉଚ୍ଚତେ,
ବଢିଲା ପିପାସା ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ରା ତେତେ,
କେ ବୁଝିଲା କହ କେ ଗଲା ପରତେ,
ଗଲା ଦିନ ହାୟ, ଗଲା ବିଭାବରୀ,
ଦେଖା ତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭରି ।

୨। କେତେ ମୁଁ କାନ୍ଦିଲି, କେତେ ମୁଁ ଧାଇଁଲି,
କେତେ ମୁଁ ଉଚ୍ଛ୍ୱାକୁ ଆକାଶେ ଗୃହିଁଲି,
କେବେ ନ ଆସିଲ ନ ଦେଲ ତ ଦେଖା,
ପ୍ରାଣ ପଣେ ମାତ୍ର କରିଲି ଅପେକ୍ଷା,
ଗଲା ଦିନ ହାୟ, ଗଲା ବିଭାବରୀ,
ଦେଖା ତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭରି ।

୩ । ଆସିଲ ନାହିଁ ମୋ ପ୍ରାଣର ଅତିଥି,
ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ମୋର ଦିନ ଗଲା ବିତି,
ଗଲା ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ବର୍ଷା, ଶରତ, ହେମନ୍ତ,
ଗଲାତ ଶିଶିର ଗଲାତ ବସନ୍ତ,
ଗଲା ଦିନ ମାସ, ଗଲା ବର୍ଷବର୍ଷ,
ଦେଖାତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ।

୪ । ଦେଖିଲି ଯାହାକୁ ଭାବି ତୁମ୍ଭେ ପରା,
ଅକାରଣେ କେତେ ଧାଇଁ ଗଲି ତ୍ୱରା,
ପାଉଛି ଆଣିବ ପ୍ରାଣ ଅତିଥିକୁ,
ଦୀନ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଭଗନ କୁଟୀକୁ,
ଗଲା ଦିନ ମାସ ଗଲା ବର୍ଷବର୍ଷ,
ଦେଖାତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ।

୫ । ବ୍ୟର୍ଥ ଉନ୍ମାଦନା ବିଫଳ ରୋଦନ,
ବାରେ କେବେ ତବ ନୋହିଲା ଦର୍ଶନ,
ରୋଗ ଶେଯ ପରେ ଲୋତକ ନୟନରେ,
ଅପେକ୍ଷା କରିଲି ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାତିରେ
ଗଲା ଦିନ ମାସ, ଗଲା ବର୍ଷବର୍ଷ,
ଦେଖାତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ।

୬ । ଭୁବନ କି ଅବା ରାଜ ମହାରାଜ-
ସମ ଆସି ହୃଦେ କରିବ ବିରାଜ,
ଶତ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ତାରା, ଶତ ଚନ୍ଦ୍ର-ବିମ୍ବ,
ବିକାଶି ପଶିବ ହୃଦୟେ କି ଅବା,

ଗଲାଦିନ ହାୟ୍ ଗଲା ବିଭାବରୀ,
ଦେଖାତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ।

୭ । ଭାବଲି ଅଥବା ଭବ ମୋ'ତେ ଧନ,
ଅପଣାକୁ କରୁନାହିଁ ନତ ହୀନ,
ଆସିବାକୁ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଟୀ ଦ୍ୱାରେ,
ତଥାପି ରହିଲି ପ୍ରେମେ ଅପେକ୍ଷାରେ,
ଗଲାଦିନ ହାୟ୍, ଗଲା ବିଭାବରୀ,
ଦେଖାତ ପାଇଲି ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ।

୮ । ମୋ' ଆତ୍ମାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରେମ ଆକର୍ଷଣେ,
ଆସିବ କି କେଉଁ ଭାବେ ଅନୁକ୍ଷଣେ,
ତଥାପି ନିରାଶ ନୋହି ମୁଁ ରହିଛି,
ତୁମ୍ଭର ଆସିବା ପଥକୁ ଚାହିଁଛି,
ଯାଉ ଦିନ ମୋର ଯାଉ ବିଭାବରୀ,
ଅବଶ୍ୟ ଦେଖା ମୁଁ ପାଇବି ତୁମ୍ଭର ।

୯ । ଯାଉ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବର୍ଷା ଶରତ ହେମନ୍ତ;
ଯାଉ ଶୀତ ଋତୁ ମଧୁର ବସନ୍ତ,
ନ ଡାକୁ କୋକିଳ ନ ଫୁଟୁ ଗୋଲାପ,
ନ ଗାଆନ୍ତୁ ପ୍ରେମ ଗୀତ ଅଳିକୁଳ,
ଯାଉ ଦିନ ମୋର ଯାଉ ବିଭାବରୀ,
ଅବଶ୍ୟ ଦେଖା ମୁଁ ପାଇବି ତୁମ୍ଭର ।

୧୦ । ହୃଦ କୁଞ୍ଜବନ ହୋଇ ଯାଉ ମରୁ,
ଅକୁଳ ପିପାସା ସରୁ ମୋ' ମନରୁ;
କ୍ଷୀଣ ହେଉ ଆଖି ଗାର ଯାଉ ଶୁଖି,
ଲୁଚି ଯାଉ ଶିଖା ହୁଏଁ ଚିର ଦୁଃଖୀ,
ଯାଉ ଦିନ ମୋର ଯାଉ ବିଭାବରୀ,
ବିଶ୍ୱାସ, ଦେଖା ମୁଁ ପାଇବି ତୁମ୍ଭର ।

'ସ୍ୱରୂପ ।'

ହେ ଅରୂପ ରୂପ, ତୁମ୍ଭର ସ୍ୱରୂପ
କେବେ ତ ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ,
କଳ୍ପନା ନୟନେ ଦେଖେଁ ଅନୁକ୍ଷଣେ
କଳ୍ପନାରେ ଅଛି ପାଇ ।
କେନେ ହୁଏ ସତେ, ଗୌରବ ଜାଣିଥେ,
ଆଖି ବୁଜି ଶେଯ ପରେ,
ବିହରେ ଅନ୍ତର ଦୂରଦୂରାନ୍ତର
କେଉଁ ଦୂର ରାଇଜରେ ।
କଳ୍ପନା ବଳରେ, ଦେଖେଁ ନୟନରେ,
କେତେ ଜନପଦ, ଦେଶ,
କେତେ ମହାକାଶ, ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର, ଦୀପ,
କେତେ ତାରା ଜ୍ୟୋତିଃ ବେଶ ।

କେତେ ନଦନଦୀ, ଗିରି ଅଭ୍ରଭେଦୀ,
କେତେ ମରୁ ନିର୍ଝରଣୀ,
କେତେ ଫୁଲବନ ଗହନ କାନନ
ବିହଙ୍ଗମ, ଭୁଜଙ୍ଗିନୀ ।
ମନେ ହୁଏ ପଶି ସୁନ୍ଦରର ରାଜ୍ୟ—
ବୁଲି ମରି ଅସନ୍ତରେ,
ସହସା କାହାର ରୂପ ମନୋହର;
ପ୍ରତିଭାତେ ନୟନରେ ।
ଝଳ ଛଟକ ରୂପ, ସୁନ୍ଦରେ ଅରୂପ
ମାନବ ନୟନ ଭ୍ରାନ୍ତ,
ସ୍ୱର୍ଗ ଅବଧୂତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମହାସ୍ୱପ୍ନ,
ଦେଖିନାହିଁ ଭବ ପାନ୍ଥ ।
କଳ୍ପନାରେ ଅଙ୍କି କଳ୍ପନାର ଆଖି
ଯେଉଁ ମୂର୍ତ୍ତି ରଚେଇଥାଏ,
ଯେତେ ଦେଖେ ସେତେ ନୂଆ ଲାଗେ ମୋତେ
ଭରିଯେ ମନ ନ ଯାଏ ।
ପାଦ-ପଦ୍ମ ବେନି ପ୍ରେମାଶ୍ରୁରେ ଯେଣି
ଜଡ଼ାଇ କୋମଳ ବାହୁ
ହୃଦୟରେ ଥୋଇ, ମନକଥା କହେ
ସେ ସୁଖ ପାଇବ କାହୁଁ ।
ପାଦାମ୍ବୁଜ ରଜ— କଣ୍ଠିକ୍ତ କରିଲି—
ଲଲାଟେ ପରଶେ ଭଲ,
ରେଣୁ ଅଣୁ ମାଣ ଝୁରେଁ ମୁଁ ପବନ,
ହେବି ଝୁଲେଁ କ୍ଷଣକାଳ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ମୁଖ— ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୟୂଖ
ସହସା ଝଲସେ ଆଖି,
ମୁଖେ କଥା ନାହିଁ ନ ପାରଇ ଚାହିଁ
ଭକ୍ତେ ନେତ୍ର ରହେ ଲାଗି ।
ତୁମ୍ଭେ କି ସୁନ୍ଦର, ତୁମ୍ଭେ କି ମଧୁର,
ତୁମ୍ଭେ କି କରୁଣ ସିନ୍ଧୁ,
ଅନୁଭବ ମାତ୍ର ଉଛୁଳଇ ଗାତ୍ର,
କି ରମ୍ୟ କି କମନୀୟ ।
କଲଇ ବରନ ବଚନ, ଜ୍ଞାନ, ଧ୍ୟାନ,
କଲଇ କଳ୍ପନା-ଶକ୍ତି,
ତମ୍ଭେ କି ସୁନ୍ଦର ବୁଝେ ତା ଅନ୍ତର,
ଅନ୍ତରୁ ନିଃସରେ ଭକ୍ତି ।
ତୁମ୍ଭେ କି ସୁନ୍ଦର କାହିଁ ପଟାନ୍ତର
ଦେଖାଇ ବା ଅଛି କାହିଁ,
ସର୍ବ ସୁନ୍ଦରତ୍ୱ— ଶୋଭା ଏକାଧାର,
ତୁମ୍ଭ ସରୁ ତୁଳେ ଅଛି ।
ପ୍ରେମିକ ନୟନ ଦେଖେ ଅନ ଅନ
ନିତି ନବ ନବ ରୂପ,
ପ୍ରେମ ଅନୁରକ୍ତି, ପରମ ଆସକ୍ତି,
ଦେଖେ ଯେତେ ଶୋଭାସ୍ତୂପ ।
ଏକାଧାରେ ଅବା ରାକେ ନିଶା, ଦିବା
ରବି, ଶଶୀ, ଗ୍ରହ ତାରା,
ଏକାଧାରେ ଅବା, ନଦୀ, ଗିରି, ବନ,
ରୂପବନ୍ତ ନେତ୍ର ଧାରା ।

ଧାତିର ଅବା   କରୁଣ, କୋମଳ
ଶ୍ରମ, ରୁଦ୍ର, ସମାବେଶ,
ପ୍ରେମ, ଭକ୍ତି, ଶାନ୍ତି   ମୁକ୍ତି, ମୋକ୍ଷ, ଅଦ୍ଧ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ତା ନୋହନ୍ତି ଶେଷ ।
ଜନ୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ହୃଦୟ   ହୁଏ ଜଡ଼ ପ୍ରାୟ
ଅଚେତନ, ସ୍ପନ୍ଦହୀନ,
କେବଳ ପରାଣେ   ଜାଗେ ଘଡିନ ସନେ
ତୁମ୍ଭେ କି ମହା ମହିମ !
କଥା ଅଛି ନାହିଁ   ନେଇ ସାର ବନ୍ଧୁ,
ଜନ୍ମେ ସନି ଅପଘନ,
କ୍ଷଣିକ ସ୍ମରଣେ   ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ସତେ
ଭେଦି ଦେହ ଆବରଣ ।

ଅଭିଳାଷ ।

ଆସ ମୋର ସଖା   ଆସ ମୋର ବନ୍ଧୁ
ଆସ ମୋ ହୃଦୟ ମଣି,
ସାଦରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   କରୁଛି ବରଣ
ଅଣିଛୁ ହେ ପ୍ରେମମଣି ।
କାହିଁ ଲଜ୍ଜା ଭୟ   ମାନ ଅଭିମାନ,
କାହିଁ ଲୁଚକାଳି ଖେଳା,

ତୁମ୍ଭେତ ମୋହର ସଂସାର ସାଗରେ,
ଜୀବନରକ୍ଷଣ ଭେଳା ।
ଜୀବନର ଖାଲି— ବେଳାଭୂମେ ବସି,
ସଜାଡ଼ୁଛୁ ପ୍ରେମ ନାହା,
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାଣ୍ଡାରୀ କରି ଦେବ ପାରୁ
ଦୁସ୍ତର ଭବାବ୍ଧି ସୀମା ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଧରି ମୁଁ ଦେହ ତରୀ ଆଶ୍ରୁ
ତରଳ ସଂସାର ବାରି,
ବଡ଼ବ ଝାଡ଼ରେ ନାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ
ସବୁ ଆଶା ଦେଲି ପାରି ।
ଅୟି ମୋର ବନ୍ଧୁ ଅୟି ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ
ପ୍ରକାଶ ହୃଦୟାକାଶେ,
ତୁମ୍ଭର ମୁଖ— ଜୋଛନା ପରଶେ
ମାତୁ ମନ ପ୍ରେମୋଲ୍ଲାସେ
ମୋ ପ୍ରେମ ହୃଦୟୁ ଅଶ୍ରୁର ପ୍ରବାହୁ
ପ୍ରେମର କଲ୍ଲୋଳ ବାହୁ,
ଧରିଦେଇ ଦୋଳେ ତବ ପ୍ରତିଦାନ,
ନିତ୍ୟ ଦେଇଛି ଆଉ ।
ଅୟି ପ୍ରିୟତମ ହୃଦୟବଲ୍ଲଭ
ଭୁଲିବ କଉ ଏ ଭବେ,
ତୁମ୍ଭ ବିନା ମୋର ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ସୁଖ
ନାହିଁ ଶାନ୍ତିସ୍ନେହ ଲଭେ ।

ଅୟି ହେ ଦେବତା ମୋ ପ୍ରାଣଦେବତା ।
ମୋ କୁଞ୍ଜକୁଟୀରଟି ଆସି,
ତୁମ୍ଭ ଲାଗି ଯିବା ଶୂନ୍ୟ ଗୃହ ମୋର
ଏତିକ ଧନ ଗନ୍ଧବହି ।
ଶ୍ୟାମଳ କାନ୍ତିରେ ପାଦପଦ୍ମ ତେଜ
ନାଥ ଦେବେ ଅଶ୍ରୁଜଳ,
ବଢାଇବି କାନ୍ତି ନାହିଁ ତ ଅଧନ
ଅଳ୍ପ ହୃଦ ଶତଦଳ ।
ପାତ୍ରଅଛି ତାହା ଦେବି ବସ ଈଶା
କି ଦେବ ପରଶି ଅହା !
ନାଥ ପ୍ରେମ ମୋର ନାଥ ଭକ୍ତିଶ୍ରଦ୍ଧା
ନ-ଦେଖ ଦେଖି ଦୋଷ ଯାହା ।
ଚିର ମୁଁ ଦରିଦ୍ର ଭାରି ଅଯୋଗ୍ୟ ହେ
ଚିର ମୁହିଁ ଅଜ୍ଞାନ,
ତଥାପି ତନ୍ଦ୍ରେ କୃପାରେ ହେ ନାଥ
ହୋଇନାହିଁ କେବେ ଦାନ ।
ଭକ୍ତି ଶୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ଶୁଦ୍ଧି ଧର୍ମ ବାଟର
ନନ୍ଦନ ଉଠାଇ ମୁଣ୍ଡ
ମତ୍ତ ହୋଇ ମନ— ଅନନ୍ତି ଆହ
ପଦାମ୍ବୁଜେ ମହାପ୍ରେମ ।

" ଆସ "

ଆସ ହେ ଦେବତା ପ୍ରାଣର ସବତା,
ହୃଦୟ-ମନ୍ଦିରେ ଆଜ ହେ,
ଦେବି ଗୋ ଚରଣେ ପ୍ରେମ-ଉପହାର
ଭକତି-କୁସୁମ ସାଜ ହେ ।

(ମୋର) ନହିଁ ଧର୍ମ, କର୍ମ, ନାହିଁ ପୁଣ୍ୟ-ଧନ,
ହୃଦ ମୋର ମରୁଭୂମି ହେ,
ଅଛି ଗୋ କେବଳ ହୃଦୟ-ଅନଳ,
ଅଛି ଗୋ କେବଳ ନୟନରେ ଜଳ,
ଅଛି ଗୋ କେବଳ ଜ୍ୱର, ଅନୁତାପ,
ଭୀଷଣ ପାତକହିଁ ହେ !

(ତେବେ) ଆସ ଶାନ୍ତିମୟ, ଏଦଗ୍ଧ ହୃଦୟ
ଯାତନା ନ ସହେ ଆଉ ଗୋ,
ଭାସିଯାଏ କେଣେ ଜୀବନ-ତରଣୀ
ଏ ଭବ-ତୋଫାନେ ନ ପାଇ ସରଣୀ,
ଲୁଚନ୍ତି ଆଜି ଆଜି ମୋ ପ୍ରାଣକାଣ୍ଡାରି,
ମୋ ତରିକି ଯିବ ହଜି ଗୋ !

ସମ୍ପଦେ ମୁଁ ତୋତେ ଡାକି ନାହିଁ ମନେ,
ଡାକୁଛି ବିପଦ କାଳେ ହେ,
କ୍ଷମ ହେ ଭୁବନେ, କ୍ଷମ ହେ ସନ୍ତାନେ,

କ୍ଷମ ହେ ଅଧମ ବ୍ୟଥିତ ପରାଣେ,
ଢଳହେ ଅଭୟ ଦାନ-ଦୟାମୟ,
ପୂର ମୋତେ ଅଛ ଯୂକହେ ।

କାନନେ ଭବନେ ସରସୀ-ସଦନେ,
ସାଗର ସରିତ କୂଳେ ଗୋ,
କୁସୁମବିତାନେ, ଲତା-ନିକେତନେ,
ନୀରବ-ନିଶୀଥେ ଶଶାଙ୍କ-କିରଣେ,
କାନ୍ଦିଛି ରଚେଣ ଅୟ ହେ ପରାଣେ,
ଅଧମେ କି ଦିଅ ଦେଖ ଗୋ ।

ଶକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ପାଇଁ ଡାକୁଛି କାତରେ,
ସେ ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କର ମୋହଠାରେ ।
ଡାକି ଡାକି ଥକି ଗଲିଣି ହେ ନାଥ,
କଷ୍ଟ ସହିଣିତ କେତେ ସନ୍ଧ୍ୟାପ୍ରାତଃ,
ହେଲଣି ଅନ୍ତର ଅକୁଳ ଉତପତ,
ପାଇବ ସେ ଶକ୍ତି, ଯେ ଶକ୍ତି କେମନ୍ତ,
ବୁଝି ନାହିଁ ତାହା, ଲଭି ନାହିଁ ମଧୁ,
କିପରି ବୁଝିବି ତାର କି ସୁସ୍ୱାଦୁ ?
ଅନ୍ତରେ'ମାତ୍ର ମୋ' ଦିଶୁଛି ଅଭାବ,

ସେ ଶକ୍ତି ମହାନ୍, ଏହା ମୋ ବିଶ୍ୱାସ,
ସେ ଶକ୍ତି ନ ଲଭି ଜୀବନ-ଅସାର,
ଦିଅ ସ୍ନେହ-ଶକ୍ତି ଅହେ କୃପାଧାର,
ଅବା ଶକ୍ତିରୂପେ ହୁଅ ଆଜ ବିଜେ,
ମୋ ମନୋମନ୍ଦିରେ ଶକ୍ତିମୟୀ ହୋଇ
ଶୁଣ ବା ନ ଶୁଣ ପରାଣ-ଆବେଗେ
ମାଗେଁ ଦିଅ ଶକ୍ତି, ଦିଅ ଶକ୍ତି ବେଗେ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଆସ ହେ ଆସ ହେ ପ୍ରାଣର ଦେବତା
ଆସହେ ହୃଦୟ-ଭବନେ ।
ତୁହିଁ ବସିଅଛୁ ଅକୁଳ ପରାଣେ
ପ୍ରେମ ପିପାସିତ ନୟନେ ।

ଭକ୍ତି-ପୁଷ୍ପହାର ଗୁନ୍ଥି ପ୍ରେମ-ଡୋରେ,
ସଜାଇଛି ତୁମ୍ଭ ନବ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ,
ଆସ ପ୍ରଭୁ ଆସ, ମୋ ଦୁଃଖ ବିନାଶ,
ଆସ, ଏ ସୁଧାମ ସଦନେ ।

ଆସ ଆଜ ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ମଣି,
ସହସ୍ର ସୁନ୍ଦର ପ୍ରେମସୁଧାଖଣି,

'ଯେମୋ ନେତ୍ର- ଅଞ୍ଜନ ମୋ ମନୋରଞ୍ଜନ,
ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାର ଭୁବନେ ।

ଏ ଶୁଦ୍ଧ ଭ୍ରମର ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାର୍ଥନାର,
ନ କରେ ଆଉ ମୁଁ ଗ୍ଳେହର ଗହ୍ୱର ।
ଦେହ ପବିତ୍ରତମ, ହର କ୍ଷୁଦ୍ରତମଃ,
ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ରମ୍ୟ କିରଣେ ।

ଆସି ଦେଖ ସଖା ଏ ଶୁଦ୍ଧ ବଚନ,
ଭ୍ରମ କଣା ଝୁରୁ ମୁହିଁ ଶୂନ୍ୟ ଦୀନ,
କର ଅଧିଷ୍ଠାନ ମୋ' ଚିତ୍ତେ ବହନ
ଆଉ ନ ଭେଟ ଏ ଜୀବନେ ।

ବାସନା ।

ହୃଦୟ ବନ୍ଦନ ନୟନ-ନନ୍ଦନ
ଆସ ଆଜ ହୃଦେ ମୋହର,
ପ୍ରେମ ଫୁଲହାରେ, ଶୈଶବ ଅସାରେ
ପୂଜିବି ପଦ୍ମବପୁଷ୍କର ।
ବଡ଼ ଆଶା ମନେ କରିଛି ହେ ସଖା
ପାଇବ ଭ୍ରମର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ଦେଖା
ହୃଦ ଥାଳ ମୋର ପ୍ରେମ-ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନ
ସଜାଇଛି ବହୁ ସୁନ୍ଦରେ ।

ହୃଦୟ-ଅସନେ ବସାଇ ଯତନେ
ମୁକ୍ତିର ମୋହର ଅଶ୍ରୁ ରତନେ,
ହେ ପ୍ରେମ ଦେବତା ହେ ପ୍ରାଣକାନ୍ତ !
ଅସ ଦୟା ବହି ସତ୍ୱର ।

ଆକ୍ଷେପ ।

୧

କନ୍ଦୁବନୀ ତଳେ ମଧୁର ପରଶ
ଚାଲିଥିଲା ହୃଦେ ଅପୂର୍ବ ହରଷ,
ଅଜ କାହିଁ ଶୁଷ୍କ ମୋ ହୃଦୟ-ଦେଶ,
ପ୍ରେମବରଷଣେ ନ ହେଲା ସରସ !

୨

ବନ୍ଧୁବନ ହେଲା ପାଇନାହିଁ ଦେଖା,
କରଅଛ ପରା ଶତେକ ଉପେକ୍ଷା,
ହୃଦେ ତେଣୁ ଲେଖା, ବିଷାଦର ରେଖା,
କଷ୍ଟିଳ ହେଲା ଦୀର୍ଘ ଅପେକ୍ଷା ।

୩

କନ୍ଦୁବନ୍ ହେଲା କାନ୍ଦୁଛି ଅନ୍ଧାରେ
ମଛି ଥିଲି ପରା ସ୍ନେହାଗୃହଦ୍ୱାରେ,

ଜ୍ଞାନଗରିମାରେ, ଆତ୍ମ-ମହିମାରେ
ଜଡ଼ ପଡ଼ିଥିଲି ଅହମିକାରେ ।

୪

ତେଣୁ ଆଜି ମୋ'ତେ ଦେଉଅଛ ଶିକ୍ଷା,
ଦୂରେ ଦୂରେ ରହି କରୁଛ ପରୀକ୍ଷା,
ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ବୁଲି ମଗେ ମୁହିଁ ଭିକ୍ଷା,
ନଷ୍ଟିଲା ମୋ'ର ସର୍ବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।

୫

ଆସ ବୋଲି ଆଜ ଡ଼ାକେ ପୁନଃ ପୁନଃ,
ତୁମ୍ଭେ କି ଭୁଲିବ ତବ ପ୍ରେମଗୁଣ,
ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ଅବା ନାସ୍ତୁରେ ନ ଶୁଣ,
ରହି ନ ପାରିବ ଅଜିତ ମଉନ ।

୬

ଧିକ ଧିକ ବୋଲି କହେ ମୋ ଜ୍ଞାନକୁ,
ପୁଣ୍ୟ ଗୁଡ଼ ସହିତ ରଚିଲି ଭେଳକୁ,
ପ୍ରେମମାର୍ଗ ତେଜି କର୍ମମାର୍ଗ ଧାଇଁ
ବୁଡ଼ିଗଲି ଦୁଃଖ ସାଗର ତଳକୁ ।

୭

ଆହେ ପ୍ରେମମୟ, ଧାରଣା ଅତୀତ,
ତୁମ୍ଭେ ତ ଲୋଡ଼ୁଛ ମୋ' ହୃଦୟ ଚିତ୍ତ,
ଗର୍ବ କରି ଦୂର, ଦର୍ପ କରି ଚୂର,
ପଦ-ପଦ୍ମତଳେ କରୁଛି ନିହିତ ।

୮

ନିରାଶେ ଅନେକ ଦିନ କାନ୍ଦିଲିଣି,
ମାୟାର ପସରା ବୃଥା ବାନ୍ଧିଲିଣି,
ଅସାର-କରଣୀ, ବ୍ୟର୍ଥ ଖଟଣି,
ଛାଡ଼ିଲିଣି ଏବେ ସବୁ ଛାଡ଼ିଲିଣି ।

୯

ଜଗତର ସ୍ୱାମୀ ଥାଅ ଜଗତରେ,
ମୁଁ ପୂଜିବି ପଦ ପ୍ରେମ ବିଶ୍ୱାସରେ,
ଯା' ଥାଅ ଆଗରେ, ଯା' ଥାଅ ପଛରେ,
ତୁମ୍ଭେ ଅଛ ମୋର ବାହାରେ ଭିତରେ ।

୧୦

ଲୋକେତ ଯାହା ତାହା ନ ହୁଏ ଜଗତ,
କର୍ମ ସାଧନାରେ ହେଲି ଅନାହତ,
ଘର-ଦ୍ୱାର ଗଲି ପଥ ଯାଏ ଭୁଲି,
ଏବେ, ହାତ ଧରି ନେଅ ଗୁଲିକି ସହିତ ।

୧୧

ଶୁଣ ସ୍ୱାମୀ, ନୁଆ ହେବ ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା,
ଶୂନ୍ୟ କି ଶୁଣିବ ଅକୁଳ କାନ୍ଦଣା,
ନୁଆ ବନ୍ଦନା ଦେଉ ଉତ୍ତେଜନା,
ଏବେ ବୁଝେଁ, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ତୁତି ପାରନା ।

ନୀରବ ନିଶୀଥେ ।

୧

ନୀରବ ନିଶୀଥେ ବାଜି ଉଠିଲା କି
କୋଟିଏ ବୀଣାର ତାର,
ହୃଦୟ କନ୍ଦରୁ ଝରିଲା ଉଚ୍ଛୁଳି
ଗୋପନ-ସଙ୍ଗୀତ-ଧାର ।
ଚିର ଜୀବନର ସଞ୍ଚିତ ବେଦନା
ତପତ-ଲୋତକ-ଭାର,
ବକ୍ଷ ପଞ୍ଜରୁ ନିମିଷେ ଅଶ୍ରୁରେ
ଲଭିଲ ମରମଗାର ।

୨

ନୀରବ ନିଶୀଥେ ବନ୍ଧୁ ଆସିଲେକି
କୁସୁମ ସୁବାସ ଲାଗି,
ମୃଦୁଳ ପବନ ଶୀତଳ ପରଶେ
ଅବସାଦ ଦୁଃଖ ନାଶି ।
ଅବଶ ଅଳସେ ନୟନ ବେନି ଗୋ
କିଏ ମୁଦିଦେଲା ଆସି,
କଳପନା ବଳେ ମୂରତିଟିକୁ ଗୋ
ହୃଦୟେ ଉଠିଲା ଭାସି ।

୩

ନୀରବ ନିଶୀଥେ ଦୂର କାନନରେ
କିଏ ଗାଇ-ଦେଲା ଗାନ,

ସହସା ମରମେ   ବାଜିଗଲା ପରି
ଅସ୍ଫୁଟ ମଧୁର ତାନ ।
ଶୁଭୁ ବା ନଶୁଭୁ   ଅକୁଳ ଆବେଗ
ଢେଉର ଧ୍ୱନି କି ମୁଁ ଜାଣେ,
ସହସା ବାଜଣା   ଉଠିଲା ସ୍ପନ୍ଦନ
ହୃଦୟର ତନ୍ତ୍ରୀମାନ ।

୪

ଶାରଦ ନିଶୀଥେ   ଦୂର ଚୂତ ଡାଳେ
ଉଠିଲାକି ପିକ ସ୍ୱନ,
ମୋ' ମାନସ-ପିକ   ସ୍ନିଗ୍ଧେ ମାତିଣ
ତା' ସଙ୍ଗେ ଉଠିଲା ଗାଇ,
ସହସା ବସନ୍ତ-   ସୁଷମା ହୃଦୟ-
ଦେଶରେ ଦେଲାକି ଛାଇ,
ସହସା ମଳୟ—   ମାରୁତ ବହିଲା
ମାନସକୁ କମ୍ପ ଦାଇ ।

୫

ଶାରଦ ନିଶୀଥେ   ଦୂର ଆକାଶରେ
ହସି ଉଠିଲାକି ଶଶୀ,
ହସି ଉଠିଲାକି   ଆନନ୍ଦ-ଲହରୀ
ମୋହର ହୃଦୟ ଗ୍ରାସି ।
ସୁଂକର ଏଠେଁ   ଦଶିଲି କ୍ଷଣକେ
ଭବ ସଂସାର କାରା,
ବନ୍ଧୁ ପଡ଼ିଲାକି   ନୟନ-ଅଟବରେ
ନୟନରୁ ଝରେ ଧାରା ।

୬

ଶରତ ନିଶୀଥେ   ଶୁଣୁଥିଲି କାନେ
କାହାର ମଧୁର ବାଣୀ
ସହସା ଚମକ   ଉଠିଲ ପରାଣ
ନୟନୁଁ ବହିଲା ପାଣି ।
କେଉଁ ଦିବ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି   ଦେଖିଲି ସ୍ୱପନେ
ଅପୂର୍ବ ଅଦ୍ଭୁତ ଠାଣି,
ନ ଚିହ୍ନି ତାକୁ   ସେ କେଉଁ ମନ୍ତ୍ରରେ
ହୃଦୟ ନେଲା ମୋ' ଟାଣି ।

୭

ଗଭୀର ନିଶୀଥେ   ଚେତୁ ସଦାକାଳେ
ଶୁଣୁଛି ତାହାର ଗାନ;
ଲଳିତ ସୁସ୍ୱର   ମୋହନ ମଧୁର
ଛନ୍ଦେ ହୃଦୟ କଣା ।
ମନ-ମୋହକାରୀ   ସେ ସୁର ଲହରୀ
ଭେଦେ ଭୁବନ କଣା,
ଅକାଶେ, ପବନେ,   କାନେ ବନେ ବନେ,
ହୃଦତ ଶୁଣଇ ସିନା ।

"ଆସପରା ଥରେ ।"

୧

ନୀରବ ନିଶୀଥେ — ଆସ ପରା ଥରେ
ବଜାଇ ମୋହନ ମୁରଲି
ଶ୍ୟାମଳ ସୁନ୍ଦର, — ମଦନ ମୋହନ,
ହୃଦୟ ଉଠଇ ହିଲ୍ଲୋଳି ।
ଘେନିନ ଘେନେ ପଶୁ — ରମଣୀ ଉଠଲ
ଫଣ୍ଟାଣରେ ମୋର ବାଳୁଳି,
ଷଟଣ ଷଟେଣ ଷଗ୍ — ବାଲ୍ଲ ପଡ଼ୁ ଥାଉ
ନୟନରୁ ନୀର ଗଳି ।

୨

ନବ ଫୁଲ୍ଲ ହୃଦରେ — ଆସପରୁ ଥରେ
ଧୀର ସମୀରଣେ ମିଶିଣ,
ସ୍ନେହ ଶାନ୍ତି ନିର — କର ଶାନ୍ତ ସ୍ନାନ
ଅଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନ ଘର୍ଷିଣ ।
ନୂତନ ପଲ୍ଲବ — ମୃଦୁ ମଧୁ ପକ୍ଷ
ଚେନ୍ଦୁ ହିକର ଶୁଣ ପରଶି,
ଭୂଦଗ୍ଧ ଶୀତଳ — କରଦାଅ ଗଣ
ପ୍ରେମ ଶାନ୍ତି ଧାରା ବରଷି ।

୩

ଶାନ୍ତି ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ — ଆସ ପରା ଥ'
ପୂଣ୍ୟ ପରୁମଣ୍ଡଳ ଗନ୍ଧି,

ନୀଳ ନଭ ତଳେ ଝଙ୍କାର ରୂପ
ତାର ହାସ ଛଳେ ଉଙ୍କୁଟି,
ଢାଳି ଦିଅ କିବା ପ୍ରେମସୁଧା ବିନ୍ଦୁ
ଇନ୍ଦୁ ହାସେ ହାସ ଫୁଟଇ,
ମାଡ଼ିଆସେ ଧୀରେ ନୈଶ ଅନ୍ଧକାର
ତହିଁ ସହିତ ଯେମନ୍ତ ଭ୍ରୂକୁଟି ।

୪

ନିଶାନ୍ତ ପ୍ରଭାତେ ଅରୁଣ ଅରେ
ନବାରୁଣ ରେଖାରେ ଝଙ୍କାଣି,
ନିଶାନ୍ତ-ନଳିନ- ନବ ପଦ୍ମଦଳେ
କ୍ଷଣକେ ହୃଦୟ ଉଛୁଳି ।
ନବ ଉଷାନ୍ତରେ ଦେଖାଦିଅ ସତ୍ୟ
ଅଳସ୍ୟ ଜଡ଼ତା ଢାଳି
ନବ କର୍ମ ପଥେ ନେଇଯାଅ ତୁମ୍ଭ
ହୃଦୟର ଭାବ ଉଚ୍ଛ୍ୱସି ।

୫

ଗୋତ୍ରେ ଶୋଭେ ଫୁଟିଲେ ଅପସରା ଥରେ
ଅଯତ୍ନେ ଅନନ୍ତ ବାସରେ,
କଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରମେ ଦିଅ ଉପଦେଶ
ସ୍ୱପ୍ନ ଭ୍ରାନ୍ତି କାନ୍ଧ ହାସରେ ।
ସେହୁଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭା ଅଗ୍ନିବରଣା ଥରେ

ମୋ ଜୀବନ' ଶେଷ ଶ୍ୱାସରେ,
ଶେଷ କରି କର୍ମ ବାହୁଡ଼ିବ ଯେବେ
ବାନ୍ଧିନେବ ବାହୁ ପାଶରେ ।

"କି କଥା କହିବି ।"

କି କଥା କହିବି କଥା ତ ନ ଆସେ
ଆଜିକି ଗାଇବି ଗୀତ
ତୋ'ତେ ପ୍ରାଣମିତ ପ୍ରାଣରେ ପାଇଣ
ଅବଶ ମୋହିତ ଚିତ୍ତ ।
ଦୂରେ ଥିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଝରେ ମୋ' ଲୋଚନ,
ଫୁଟଇ ବଚନ ତୁଣ୍ଡେ;
ହୃଦ-ପିଣ୍ଡେ ଧରି ଉଲ୍ଲସି ଏବେତ
ମନ ହୋଇଅଛି କୁଣ୍ଠେ ।
ହୃଦବୀଣା ତାର ସଜଡ଼ା ରହିଛି,
ଅଙ୍ଗୁଳି ତ ଚଳୁନାହିଁ;
ସ୍ୱର-ଗ୍ରାମରୁ ସ୍ୱର କି ହଜିଛି
ଖୋଜି ନ ପାଉଛି କାହିଁ ।
ଥିଲିଟି ଦୁଆର-ଜଗା ମୋ' ପାଇଁଟି
ନିତି ପଥ ଚାହିଁ ବସି,
ତୋତେ ନ ଦେଖିଣ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ମୋର
ଉଡ଼ୁଥିଲା ଯେବେ ହଂସ ।

ସରିଛି ମୋହର ଗନ୍ଥ ମାଳାଗୁଚ୍ଛା
                    ଚନ୍ଦନ ଅରଘ ସଜ,
ଚଞ୍ଚଳ ଚରଣ ଜଡ଼ ଭଜିଛି କି
                    ଅଙ୍ଗୁଳି ଧରିଛି ଲଜ ।
ଯାଉଥିଲି ମନେ କେତେ ଅଭିମାନେ
                    ରୁଷି ମୁଁ ରହିବି ମୂକ,
ଅଭିମାନ କାହିଁ ରୁଷି ନ ପାରଇ
                    କାହିଁ ଗଲା ଶୋକଦୁଃଖ ।
ଇଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ଏବେ କଥା ନ ବାହାରେ
                    ନାହିଁ ସତେ କିଛି କଥା,
ଗତ ପ୍ରମାଦରେ କି ଆଉ ନ ବାଜୁଛି
                    ମରମେ ଦାରୁଣ ବ୍ୟଥା ।
ଚିରପରିଚିତ ଅସାର ଚିନ୍ତନ
                    କରି ସାରିଲଣି ପର,
ଢୁଳୁକୁ ଢୁଳୁକୁ ହସହସ ଆଖି,
                    ଚୁହେଁ ଝରେଣ ତର ତର ।
ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ତ ଆଉ ନ ଥରଇ
                    ବଳ କାହୁଁ ଆସେ ମାତ୍ର,
ଅନ୍ଧାର ବୋଲି ତ ଆଉ ନ ଡରଇ
                    ଜଡ଼ତା କି ଗଲା ଛାଡ଼ି ।
ଜୀବନେ ନବୀନ ଜୀବନ ସତେକି
                    ଆସି ହେଲା ପରବେଶ,
ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପୀ ଚିରାନନ୍ଦ-ମୟ
                    ଉଦେ ହେବ ପରମେଶ ।

ଉଦେ ସତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ-ପ୍ରଭାକର-ପ୍ରଭା
ବିନାଶି କଲୁଷ-ନିଶି ,
ମନୋଧରା ପରା ହେଲା ପ୍ରାଣଭରା-
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କି ଦଶଦିଶି ।
(ପ୍ରଭୁ) ତୁମରି ବରଦହସ୍ତ କାହିଁଥିଲ କେତେ,
(ଏବେ) ତୁମ୍ଭରି ଆନନ୍ଦରେ ହସେ
(ଏବେ), ତୁମରି ପ୍ରେମରେ ପୂରିତ ଅନ୍ତର
(ମୁଁ ଯେ,) ଆପଣାକୁ ଭୁଲିବସେ ।
ତୁମ୍ଭ ରୂପରାଶି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ଅନ୍ତର
ଡୁବିରୁ ମୁଁ ରୂପାର୍ଣ୍ଣବେ,
କାମନା, ବାସନା, କଲୁଷ-ବନ୍ଧ ତ
ଆପେ ମାନ ଅନୁଭବେ ।
ପ୍ରଭୁ, ତୁମର ଆଦେଶ ହେଉ ମୋ’ ଜୀବନ
ଆକାଶର ଧ୍ରୁବତାରା,
ହୃଦ ମରୁଭୂମିଏ ସରସ ହେ ପ୍ରଭୁ,
ଢାଳି ପ୍ରେମଜଳଧାର ।

"ଅସୀମ ।"

ସସୀମରେ ଆଜ ଅସୀମ ଝଲକନେ
ସର୍ବାଶଟି ପଡ଼େ ଉଛୁଳି,
ଦେହ ଭୃଙ୍ଗି ପର୍ଶ ପଳାଇ ଯିବକି
ଜନ୍ଛନେ ଦେହଭ୍ରଷ୍ଟ ଅକୁଳି ।

ଅନନ୍ତ ଆକାଶେ ତାରା-ଶଶୀ ହସେ,
ସିନ୍ଧୁ-କଲ୍ଲୋଳେ କି ମାଧୁରୀ ଝଳକେ
ଖେଳି ଖେଳି ଯାଏ କିବା କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ,
ଆହା, କି ରୂପଲହରୀ ତୋଳି ।

ଗହନେ, ବିଜନେ, ଗୋପନେ, ସୁମନେ,
ସରୋବର-ଘାଟେ, ନଳିନ ନଳନେ,
ସୁବାସ ଚନ୍ଦନେ, ମୃଦୁ ସମୀରଣେ
ସତେ, ସୁବାସ ଦିଏ ସେ ଢାଳି ।

ନୀରବ ନିଶୀଥେ, ନଦୀ-କଳସ୍ୱନେ,
ଭ୍ରମର-ଗୁଞ୍ଜନେ, କୋକିଳ-ପଞ୍ଚମେ,
ମେଘ ମନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରେ, ଉଚ୍ଚାରଇ ଧୀରେ
ଆହା, କି ବାଣୀ ପ୍ରାଣ ଆକୁଳି ।

ମୋ ହୃଦ ଅନ୍ତରେ ଶୁଣେଇ ସେହି ସ୍ୱର,
ମୋ ମନୋମନ୍ଦିରେ ସେ ରୂପ ସୁନ୍ଦର,

ବିରାଜଇ ଜଡ଼ ଭ୍ରମେ ମୁଗ୍ଧମତି
ମୁହିଁ, ମରୁଛି ସଂସାରେ ଭୁଲି ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁହିଁ କ୍ଷାନ୍ତ ଅସୀମ ସେ ପରା,
ଲୁଚେ ସତତ ମୋତେ ନ ଦିଏ ସେ ଧରା;
କେତେ ମୁଁ ଖୋଜୁଛି, କେଣେ ଯାଏ ଲୁଚି,
ଆହା, ମୋତେ କି କପଟେ ଛଳି ।

ନାହିଁ କିଛି ମୋର ମୁଁ ଦୀନ ଭିକାରୀ,
ଧନ-ମାନ ମୋର ହେଲଣି ତ ସାର;
ନାହିଁ ମୋ ଗୁମାନ, ନାହିଁ ଅଭିମାନ,
ଏବେ, ଗଲଣି ଚିତ୍ତ ତରଳି ।

ନାହିଁ ମୋର ଭକ୍ତି-ଫୁଲ ପରିମଳ,
ନାହିଁ ମୋର ଧର୍ମ-କର୍ମର ସମ୍ବଳ;
ଅଛି ମାତ୍ର ମୋର ନେତ୍ରେ ଅଶ୍ରୁ ଜଳ,
ଅଚଗୋ, ଦେବତା ପଦୂରେ ଢାଳି ।

ନିବେଦିବି ।

ଆଜ ମର୍ମ୍ମ-ଭେଦ-ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ,
ନୈଶବାୟୁ-ନୀର,
ଆଜ ତପ୍ତ-ହୃଦୟ-ବିଷମ ଜ୍ୱାଳା
କରୁଣ ଦୀନ ଗୀର,
ବନ୍ଧୁ ଦିବସର ରୁଦ୍ଧ ଯାତନା
ମର୍ମ୍ମର ଦୁଃଖ ତାପ,
ବନ୍ଧୁ ଦିବସର ବିଫଳ ବାସନା
ରୋଗ-ଶୋକ ଅଭିଶାପ
ଆଜ ଭଗ୍ନ-ବୀଣାର ବେସୁରା ରାଗିଣୀ,
ଭଗ୍ନ ହୃଦୟ ବ୍ୟଥା;
ତାହାର ଚରଣତଳେ ନିବେଦିବି
ହୃଦୟର ଗୀତ କଥା ।

କାମନା ।

ଅନ୍ତରର ପ୍ରଭୁ ! ଆଣିଅଛ ମୋତେ
ଶିଖାଇଛ ବହୁତତ୍ତ୍ୱ,
ହୃଦୟ ମୋହର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛି
ଦେଖି ନବ ନବ ସତ୍ୟ ।
ତେବେ କାହିଁ ପ୍ରଭୁ ! ଆଜ ମୁଁ ଉଦାସ
ବୁଲୁଛି ଏକାକୀ ଭବେ,

କାହିଁ ସ୍ନେହ-ସାର   ବହିଯାଏ ଧାର,
କାହିଁ ମରୁଅଛି ଶୋଭେ ?
କେଉଁ କର୍ମ ପ୍ରଭୁ !   ସାଧିବ ଜୀବନେ,
ଜନ୍ମଦଅ କାହେ ମୋତେ;
କେଉଁ ଧ୍ରୁବ ତାରା   ହେବ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଧାଇଁବି ଉନ୍ନତ ପଥେ ।
ସଂସାର ସାଗରେ   ମେଲିଛି ତରଣୀ
କେହି ନାହିଁ କର୍ଣ୍ଣଧାର,
କେତେ କେତେ ଶତ   ଝଡ ବହିଯାଏ
ଅକୂଳ ଏ ପାରାବାର
ଭାସୁଥାଏ ନାଉ   ଡୁବୁ-ଡୁବୁ ହୋଇ,
ଧରିଅଛି ଏକା ମୋତେ,
କିପାଇଁ ଧରିଛ,   କିପାଇଁ ରଖିଛ,
କି କର୍ମ କରିବି ଏଥେ
ନାହିଁ ମୋର ଜ୍ଞାନ   ନାହିଁ ମୋର ଗୁଣ
ନାହିଁ ମୋର ମନ ଧର୍ମ,
ନାହିଁ ମୋର ପ୍ରଭୁ   ହୃଦୟରେ ବଳ
ନାହିଁ ମୋର ମନ କର୍ମ ।
ଜୀବନ ମୋହର   ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ କଲେ
ସଂସାର-ଭୀଷଣ-ପାଶ,
ଯାହା ବୁଝେଁ ତାହା   ସଙ୍କେତ ନ ପାଏ
ଆଉ କି ପାଇବ ପଥ ।
ଦୁଃଖ ମୋର ଜଡ   କୁଟୀର ଅନ୍ତ
ସୁଖ ସୁଖ ଦେଖିନାହିଁ;

ଦୁଃଖ ମୋର ସାର — ଦୁଃଖ ଏ ଜୀବନ
ସୁଖ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ କାହିଁ,
ଦୁଃଖ ମୋର ବନ୍ଧୁ, — ଦୁଃଖ ମୋର ସଖା,
ଦୁଃଖ ମୋ ହୃଦୟ-ବାସୀ;
ଅନ୍ଧ ନିଶା-ମନ୍ଦିରେ — ହୃଦ-ଦେବ ପଦରେ
ଦୁଃଖ ମୋର ଫୁଲରାଶି ।
ସଂସାର-ଗଗନେ — ଦୁଃଖ ଧ୍ରୁବ ତାରା,
ଦୁଃଖ ମୋ ସୋହାଗ ଶଶୀ,
ଏ ସଂସାର-ମରୁ— ପ୍ରାନ୍ତରେ ଅଛି ମୁଁ
ଦୁଃଖ-ଖର୍ଜୁରମୂଳେ ବସି ।
ନୈରାଶ୍ୟ ମୋହର — ଚିର ସହଚର
ନୈରାଶ୍ୟେ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ,
ଆଶା ସୁମଧୁର- — ଲଳିତ ଝଙ୍କାର
ପଶି ନାହିଁ ଶ୍ରୁତିମୂଳେ ।
ଦେଖିନାହିଁ ଆଶା- — ସ୍ୱପ୍ନ ମୁଁ ଜୀବନେ,
ଦେଖିଲେହେଁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ,
ଆଶାଚିତ୍ରପଟ — ଅଙ୍କିନାହିଁ ହୃଦେ
ଦେଖିଲେ ଉଭେଇ ଯାଏ ।
ବନ୍ଧୁ ମମତା — ବୁଝିନାହିଁ କିଛି,
ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ,
କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନେ ମୁଁ — ହେବି ବନ୍ଧୁ କାର
ଏ ଦୁରାତ୍ମା କାହିଁ ପାଇଁ ?
ଘୋର ଅଯୋଗ୍ୟ ମୁଁ — ହେ ଦୀନହୀନ
ନାହିଁ ମୋର ଭକ୍ତ କେହି,

ଆସିନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସଙ୍କଟରେ ମୋହର
କାହାକୁ ନଥିବ ନେଇ ।
ସର୍ବ ଦୁଃଖ, ସବୁ ଦାରୁଣ ଆଘାତ
ନୀରବରେ ସହୁଥିବି ଦେଖିଓ,
ପ୍ରାଣବିସର୍ଜ୍ଜନ କରିବି କେବଳ
ସଦା ଜଗତର ହିତେ ॥
ସବୁ ମନଃପୀଡ଼ା, କ୍ଲେଶ, ପରିଶ୍ରମ
ନୀରବେ ଶିରରେ ବହି
କାହାର ଆଦର ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ନୋହିବ
ଥିବି ମୁଁ ଏକାକୀ ରହି ।
ଅଛ ମାତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପ ତୁମ୍ଭେ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର
ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟୁଷେ,
ନିମିଷେ ନିମିଷେ ଧରିଅଛ ମୋତେ,
ରଙ୍ଗିନ ସ୍ୱପ୍ନର ପାଶେ ।
ଦେଖିଲେ ମୁଖ ଦୀନ, ଦେଖିଲେ ମୁଖ ମ୍ଳାନ,
ଅପରିଚିତ ଏ ଭବେ,
ଆଦର ପାଇଛି ତୁମରି ନିକଟେ,
ରହିଛି ମୁଁ ଗୌରବେ ।
ସେ ଜୀବନସ୍ରୋତ ଅଜ୍ଞାତେ ଅନ୍ତର
କରି ନେଇଅଛ କାହିଁ,
ଦିଗଭ୍ରାନ୍ତ ପଥେ ଭସ୍ମ ହୁଏ ମୋର
ପରିଣାମ ବୁଝିନାହିଁ ।
ଶତ ଝଞ୍ଜା ଆସି ହୃଦୟେ ମୋହର
ନିମିଷେ ଉଠୁଛି ଜାଗି,

ଅସାର ସଂସାର   ଜାଣିଛି ବୁଝିଛି
ମଜ୍ଜିଛି ମୁଁ ତାହା ଲାଗି ।
କପାଇଁ ହେ ପ୍ରଭୁ   ଆଶାଫୁଲବଣି
ଫୁଟାଉଛ ହୃଦବନେ ?
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଗାର   ଛବି ଦେଖାଉଛ ,
ଏକାଉଛ ଭୁଲାଉଛନେ ?
ଅନ୍ଧାର ହୃଦୟ   -କୁଟିରେ ମୋହର
ଜାଳୁଅଛ ଆଶାଦୀପ,
ହୃଦୟର ମରୁ—   ପ୍ରାନ୍ତରେ ରୋପୁଛ
ଛାୟାମୟ ତରୁମାଳ ।
ସତେ ଜଳଭରା   ଦେଖାଇଅଛ ଆଜ
ନିର୍ମ୍ମଳ ହୃଦୟ କୂପ,
ଜୀବନର ଅମା—   ନିଶୀଥେ ଅକାଳେ
ଉଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରରୂପ ।
ଆଶାମୟ, ନବ   ବସନ୍ତ-ପ୍ରଭାତ
ରଂଜେ କି ହୃଦୟ—ଦେଶେ,
ହୃଧପଙ୍କ ସରେ   ଫୁଟେ ସତେଗୁଲୁ
ଆଶାପଦ୍ମ ପ୍ରେମାବେଶେ ।
ଆଶା-ସୁମଧୁର-   ମଳୟ- ଅନିଳ
ହୃଦୟ ଉଲ୍ଲାସି ବହେ ,
ହୃଦୟ-କୋକିଳ   ପଞ୍ଚମତାନରେ
ନବ ଆଶା-କଥା କହେ
ଗୋପନେ କାହାର   ମୋହନ ଝଙ୍କାର
ମଧୁ-ଆଶା ବାଜି ଉଠେ,

ଅଦେଖେ ଗୋପନେ　　　　ଶୁଣେ କିପାଁ ବାରେ
ଲାଗି ରହେ କର୍ଣ୍ଣପୁଟେ
ବାଜି ଉଠେ ମୋର　　　　ହୃଦ-ତନ୍ତ୍ରି-ତାନ
କାହା ଅଜଣା ଆବେଗରେ
ସ୍ୱର ଦେଇ ତହିଁ　　　　ଗାଏ କେ ଗୋପନେ
(ମୁଁ ତ) ଶୁଣେ ସତେ ସ୍ୱପନରେ
ଆଶା-ପ୍ରଲୋଭନ　　　　କପାଁ ବାରେ ବାରେ
ନନ୍ଦପଥେ ଦିଏ ଦେଖା ,
ଆଶା ସୁମୋହନ　　　　ଛବିଟି ଦେଖାଇ
ଶୂନ୍ୟେ ମିଳାଏ ତା, ରେଖା ।
ଏରୂପ ସରସା,　　　　ଏମୋହିନ ଆଶା
ଏନେକି ପୀଡ଼ନ ମୋର ,
ଗୃହେଁ ଯହିଁ ପ୍ରଭୁ　　　　ଏ ଆଶା-ସ୍ୱପନ,
ଏଯେ ଶଙ୍କା ଘୋରତର
ଗୃହେଁ ନାହିଁ ପ୍ରଭୁ　　　　ସମ୍ପଦ ପରମ
ଉଚ୍ଚ ପଦ , ଗୌରବ,
ଚାହେଁ ପ୍ରଭୁ ମାତ୍ର　　　　ଚରଣେ କହିବ
ପୂର୍ଣ୍ଣସୁଖ ଅନୁଭବ ।
ଥିବି ମୁଁ ଜୀବନେ　　　　ଏକାକୀ ସଂସାରେ
ତବ ପଦପ୍ରାନ୍ତେ ରହି,
କରୁଥିବି ବସି　　　　ସେବା ମୁଁ ଗୋପନେ
ଛାଡ଼ିଯିବା ଯାଏ ମହୀ ।
ରହୁଥିବ ନିତ　　　　ଚରଣସେବିକା
ବିଶ୍ୱର ସେବିକା ତଥା ।

ରହିଥିବ ନିତି ଦୀନ ଦୁଃଖୀ ଭବେ,
ବହି ଗୀତ ହୃଦବ୍ୟଥା ।
ଅନନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ଚରଣେ ଯେପରି
ରହିଅଛି ବନ୍ଧାନତ,
ଅନନ୍ତ ପିତାଙ୍କ ପଦେ ସେହିପରି
ରହୁ ଏ ଅବନତ-ମଥ ।

ବିଶ୍ୱ-ପରିବାର- ସେବା ଭିତରେ ସତତ
କଟିଯାଉ ଦିନ ମୋର,
ବିଶ୍ୱର ଈଶ୍ୱର- ପଦ୍ମରେ ମୋହର
ପ୍ରାର୍ଥନା ଏ ନିରନ୍ତର ।
କେହି ନ ଜାଣନ୍ତୁ ମୋ ହୃଦୟକଥା
କେହି ନ ବୁଝନ୍ତୁ ବ୍ୟଥା,
ନ ପଡୁ ଜୀବନେ ଆଲୋକର ରେଖା
ଅନ୍ଧାରେ ଡୁବୁ ମୋ ସତ୍ତା ।

ମୋ ଜୀବନ-ଫୁଲ ଫୁଟିଛି ଅନ୍ଧାରେ
ଅନ୍ଧକାରେ ଥାଉ ରହି,
ଅନ୍ଧାରେ ସୌରଭ ବିସ୍ତାର କରୁ ସେ,
ଅନ୍ଧକାରେ ଯାଉ ଶୁଖି ।

ସଂସାରେ-ନୟନ ନ କରୁ ସନ୍ଧାନ,
ନ କରୁ ସଂସାର ସ୍ପର୍ଶ,
ଏକାକୀ ଜୀବନ ସଂସାରେ ମୋହର
କଟିଯାଉ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ।
"ସଂସାରେ ଥାଇ ମୁଁ ସଦା ଉଦାସୀନ"
କବିର ଏ ନୀତିକଥା,
ଥାଉ ମୋର ସଦା ଜୀବନରେ ଲାଗି,
ଯାଏ ମୁହିଁ ଯଥା ତଥା ।

ଦିଅ ପ୍ରଭୁ ଶକ୍ତି   କରିବି ଯେପରି
ସଂସାରର ସେବାମାତ୍ର ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ତୁମ୍ଭ   ପ୍ରେମରେ ମୋହର
ହୃଦୟର ପ୍ରେମ—ପାତ୍ର ।
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପ୍ରଭୁ,   ତୁମ୍ଭେ ମୋର ସବୁ,
ତୁମ୍ଭ ବିନା ଜୀବ ହୀନ ;
ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ତୁମ୍ଭେ   ଅଛ ଏକା ମୋର ,
ତୁମ୍ଭ ବିନା ମୁଁ ଯେ ଦୀନ ।
ଦେଖ ମୁଁ କାହାକୁ   ନାହିଁ ମୋର କିଛି
ଅଛ ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ବନ୍ଧୁ ,
ବିତରିବ ତାହା   ଭକ୍ତେ ଅକାତରେ
ଶାନ୍ତି ଲଭିବ ମୋ ଚିତ୍ତ ।
କେବଳ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ   ପାଇଅଛି ବୋଲି
ବଞ୍ଚିଛି ସଂସାରେ ଆଜି,
ଦୂର କର ମୋର   ଦୁରିତ ଜଞ୍ଜାଳ
ହୃଦୟେ ସତତ ରାଜ ।
ହୃଦ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ   ଲେଖିଦିଅ ନାଥ
ତବ ପୁଣ୍ୟ ଉପଦେଶ,
ନୟନେ, ବଚନେ,   କରମେ, ଜୀବନେ ,
ଝଳକ ହେ ପରମେଶ ।
ଏମାତ୍ର କାମନା   ଏ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା
ତବ ଶ୍ରୀଚରଣତଳେ ,
ଉଜ୍ଜଳ, ମହତ,   କର ମୋ ଜୀବନ
ତବ ପୂତ ପ୍ରେମବଳେ ।

ନବୀନ ପ୍ରାତଃ ।

୨ । ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେଃ
ମୋହୁଛି କେ ମନ ମୋର ମଧୁର ଗୀତେ
ଧରମେ ମରମେ ମର ଶୁଣେ କି ପବଣ ହାରି,
ଗୋପନେ ମୋହନ ତାନ ବାଜଇ ଚିତେ

୨ । ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେଃ
ମୋହୁଛି କେ ମନ ମୋର ମଧୁର ଗୀତେ
ବହେ କି ବସନ୍ତ-ବାତ ହିଲ୍ଲୋଳେ ପରାଣ ଶାନ୍ତ
ଗୋପନେ ମୋହନ ତାନ ବାଜଇ ଚିତେ ।

୩ । ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେଃ
ପରଶୁଛି କିଏ ମୃଦୁ କର ଆଘାତେ ?
ନିମିଷେ ଅକୁଳ ପ୍ରାଣ ହର ନେଇଅଛି ଜ୍ଞାନ
ଟାଣି ବାନ୍ଧିଦିଏ ପରା ପସ୍ମୃରପ୍ରାନ୍ତେ !

୪ । ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେଃ,
ଗଗନେ, ପବନେ, ବୀଣା ବାଜଇ ସତତ
ବନେ ବନେ ଦ୍ରୁତଧ୍ୱନି, ଝଣେ ମୋ' ମାନସ ଜିଣି,
ମୋହୁଛି କେ ମନ ମୋର ମଧୁର ଗୀତେ ।

୫ । ଏ ନବ ଜୀବନ ଶୁଭ ନବୀନ ପ୍ରାତେଃ,
ସହସା ଦେଖିଲି ପରା ପ୍ରାଣ-ସଙ୍ଘାତେ,
ଅସ୍ଥିର ଧରଣ ମନ ଧାଏଁ ଏକାନ୍ତେ,
ଧରିବାକୁ ସେହି ପ୍ରିୟ ପରାଣ କାନ୍ତେ,
ଦିଗହୀନ, ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଧାଏଁ ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତେ ।

ବସନ୍ତେ ।

ଦୁଃଖର କଥା ମୁଁ   କହିବି ନାହିଁ ଲୋ
ମଧୁମାସ ମଧୁ ବାସରେ,
ହୃଦ ବୀଣା-ତନ୍ତ୍ରେ—   ତାରକୁ ଯୋଡିଣ
ଗାଇବି ଗୀତ ମୁଁ ସୁସ୍ୱରେ ।
ବହୁ ଆସିଲାଣି ମଳୟ ମାରୁତ,
ଶୁଭିଲାଣି ବନେ ବନେ ପିକ-ରୁତ,
ଚହଟି ଗଲାଣି ଚଉଦିଗେ ରୁଚି-
ବକୁଳ-ସୌରଭ-ରାଶି,
ଉଦିଲାଣି ନବ-   ରବି ଗଗନରେ
ଶୀତର ଜଡତା ନାଶି । ୧ ।

ବାନ୍ଧିବି ନାହିଁ ଲୋ   ଆଉ ମୁଁ କବରୀ
ଉଠିବି ଏବେ ମୁଁ ଉଲ୍ଲାସେ,
ଫୁଟିଲେଣି ସବୁ   କୋମଳ ପଲ୍ଲବ-
ଶିଖରେ କୁସୁମ ସୁହାସେ ।
ଚଉଦିଗେ ଦେଖ କୁସୁମର ବନ,
କୁସୁମ-ବାସରେ ବାସିତ ପବନ,
କୁସୁମ-ହାସରେ ଧରଣୀ ଲପନ,
ରଞ୍ଜିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଭା,
କାହା ପୂଜା ଲାଗି   ଫୁଲଡାଲା ସାଜ
ଅନାଇ ବସିଛୁ ଧବା । ୨ ।

ବସିବ ନାହିଁ ଲୋ ଆଜ ମୁଁ ବଖାଣେ
ଗାରୁଷ-ମଳିନ-ଲପନେ,
ବହୁତ ଗଲଣି ନବ ଆଶା କଥା
ଗୁଞ୍ଜରି ଭ୍ରମର ଗୋପନେ ।
ହସି ଉଠିଲଣି ପଦ୍ମ ଶତଦଳ,
ଝଙ୍କୃତ ବିମଳ ରମ୍ୟ ନୀଳ ଜଳ,
ବାତ-ଉତ୍କମ୍ପିତ-ଚଞ୍ଚଳ ତରଳ,
ଛୁଟୁ ମକରନ୍ଦ ବାସ,
ମୋହୁ ଜନ-ମନ ହେଲଣି ଆକୁଳ
ଦୁଃଖଦୈନ୍ୟ କର ନାଶ ।୩।
ଶୁଣିବ ନାହିଁ ଲୋ ଆଉ ଦୁଃଖ-କଥା
ଦୈନ୍ୟ ଦଶାର ବାଣୀ ଦାରୁଣ,
ଦେଖିବ ନାହିଁ ଲୋ ଆଉ ନୟନରେ
ଶୋକ-ବାଷ୍ପ ଅଶ୍ରୁ କରୁଣ ।
ବାଜ ବେଦବାଣୀ ସୁମୋହନ ସ୍ୱରେ,
ଜାଗ ଆଜ ମନ ପୁଣ୍ୟ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ,
ମାତ ମଧୁ ମାତିସ ନବ ଉତ୍ସାହରେ,
ଫୁଲ୍ଲ ସରୁ ହସି ହସି
ଆନନ୍ଦ ଲହରି ଜୀବନର ସାର୍ଥ
ବୃଥା ନ ରହିବ ବସି । ୪ ।

ରୂପ ।

ଭୁବନମୋହନ ରୂପ ତବ କାହିଁ ଫୁଟି ଉଠୁଛି,
କାହିଁ ସେ ସୁନ୍ଦର ଶିଖି ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୋଟୁଛି ।
ବିଜନ କାନନେ ଫୁଟି ଫୁଲ ସୁବାସେ ଚହଟି,
ବସନ୍ତ ଅନିଳେ ଲୋଟି ମନ ମୋର ମୋହୁଛି
ଅନନ୍ତ ନୀଳିମା କୋଳେ, ମୋହନ ମୂରତି ଦୋଳେ ।
ରବି ଶଶୀକରେ କିବା ହାସ ଫୁଟି ଉଠୁଛି ।
ରୂପର ଲହରୀ ପରି ଖେଳାଏ କି ବସୁନ୍ଧରା, '
ପତରେ ପତରେ ଫୁଲେ ରୂପ ଝର ପଡ଼ୁଛି ।
ମୋ' ମନପଟରେ ସଖା, ଅରୂପ ରୂପଟି ଲେଖା,
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ପାଇ ଦେଖା, ବିରହରେ ମରୁଛି ।
କେବେ ସେ ଚରଣତଳେ ବସିବି ମୁଁ କୁତୂହଳେ,
ବିରହେ ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତବ, ମନ କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି ।

ବର୍ଷା-ଦର୍ଶନେ ।

ଆଜକି ଆକାଶେ   କାଳମେଘ ଭାସେ
ଆଜକି ବିଜୁଳି ବିକାଶେ,
ପଡ଼େ ଝର ଝର   କା'ରୂପ ମାଧୁରୀ
ଭସାଇ ପରାଣ ହରଷେ ।

ନାଲି ମେଘେ କେଁ କେଁ   ସେରୂପ କି ଖେଳେ
ଖେଳେତ ମୋ ହୃଦ-ଆକାଶେ ।
ଅରୂପ ରୂପ ସେ   ମୋ' ପରଶ-ଭୂପ,
(ସେତ) ଭସାଏ ହସାଏ ଆବେଶେ ।

ମୁଗ୍ଧ ମନବୀଣା   ବାଜେ କି ସାଦରେ,
ନାଚେ କି ଅନ୍ତର ଉଲ୍ଲାସେ,
ପଡ଼େ ଝରି ଝରି   ପ୍ରେମ-ଅଶ୍ରୁଧାର
ମୋହନ କା'କର ପରଶେ
ବିଶ୍ୱ ଚରାଚରେ   ଯା' ରୂପ ନ ଧରେ
ଶ୍ୟାମଳେ ସୁନ୍ଦରେ ସରସେ
ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ମଧୁରେ   ରୂପେରି ଦ୍ୟୁତିରେ
ଆନନ୍ଦ ନିର୍ଝର ପ୍ରକାଶେ ।

କି ଅଛି ମୋହର   ଏ ସାରା ସଂସାରେ
କି ଅଛି ମୋହର ବୋଲା ସେ,
ଯେଉଁଠି ଚିର ମୋର   ସେତ ସୁଖ ମୋର
ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟତମ ପ୍ରଭୁ ସେ
ପରମ ସମ୍ପଦ   କିଛି ନାହିଁ ମୋର
ଅଛି ଏକାକୀ ଏଧରଣେ,
ଏ ତନୁ ମୋହର   ନୁହେଁତ ମୋହର
କିନ୍ତୁ ସ୍ଵକଳସ ନଚ୍ଛୁ ତଜେସି ।
ତାହାକୁ ମୁଁ ଧରି   ଯିବି ଭବ ପାରି
ସଙ୍ଗୁଷ୍ଟି ଯାଇଁ ସେ ଦେଶେ,
ଚିରଦିନ ଲାଗି   ପଦେ ଅନୁରାଗୀ
ରହିଥିବ ପ୍ରେମ ଆବେଶେ

ସ୍ୱରୂପ ସୁନ୍ଦର ।

ସ୍ୱରୂପ-ସୁନ୍ଦର   ଗଢିଲ କି ମୋହର
କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରତ ଅବୟବରେ,
ସୁଲଳିତ ତନ   ବୀଣାଜଣା ବାଣୀ
ଶୁଣେ କି ମୁଁ ନିଜ କଣ୍ଠରେ ।
ତୁମ ଅପରୂପ ଶ୍ରୀମୁଖ ସୁନ୍ଦର—
ଶୋଭା ଦେଖିଲି କି ବଦନେ ମୋହର,
ବଦନେନ୍ଦୁ-ବିମ୍ବ ହୃଦାମ୍ବୁ-ଦର୍ପଣେ
ଆକୁଳ କରିଲା ମୋହର ।
ପ୍ରଥମେ ମୋହର ଶୁଣି କଣ୍ଠସ୍ୱର,
ତୁମ ସ୍ୱର-ସୁଧା ହୋଇଲି ଗୋଚର,
କିବା ସେ ମୋହିନୀ ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ,
ବାଜିଗଲା ସତେ ହୃଦରେ ।
କିଏ ସେ ହେ ତୁମେ ପରମ ସୁନ୍ଦର,
ଖୋଜି ଖୋଜି ଗଲି ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତର,
ବରଷ ବରଷ ପଥ ପରିଶ୍ରମି,
ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି ପଦ୍ମରେ ।
କେତେଦିନ ହେଲା ବସିଛି ଦୁଆରେ,
ତୁମ ମୁଖକଥା ପଦକ ଆଶାରେ,
ଏହି ବାଟେ ଯାଅ ମୋତେ ନ ଅନାଅ,
ମରେ ମୁଁ ବିରହ-ଜ୍ୱରରେ ।

କହି ନ ପାରିବି ।

କହି ନ ପାରିବି ଭାଷାରେ ପ୍ରାଣେ ଅଛି ଯେ ଭାବ,
ଓଠାରୁ ଆଣିବ ଚରଣ ଦେବ ହୃଦୟେ ଠାବ ।
ଗାଇ ନ ପାରିବି ଗୀତ ମୁଁ ନ କରିବି ପ୍ରାର୍ଥନା,
ବଳେ ବଳେ ଧରି ଆଣିବ କରିଅଛି କଳ୍ପନା ।
ତୁଚ୍ଛ ଘର ପୂଜାସମ୍ଭାର ସେତ ଅତି ମହତ,
କାହିଁ ସଜାଡ଼ିବି ତା' ଲାଗି ଯତନରେ ସତତ ।
ନାହିଁ ମୋର ସୁନାରୁପା ହେ, ଗନ୍ଧରସ, ଅଗୁରୁ,
କାହୁଁ ମୁ ପାଇବି ଭିକାଶ୍ଚ ରୁଆ ଚନ୍ଦନ-ତରୁ ।
କାହୁଁ ମୁଁ ପାଇବି କେତକୀ, ବାସ-ଅତର ରାଶି,
କାହିଁ ତେଣୁ ରହିଥିବ ହେ ଦୁଃଖ-ସଲିଳେ ଭାସି ।
ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ସେ ଆସିବେ ନାହିଁ କି ମୋ' ଦୁଆର;
ଦରିଦ୍ରେ ଆଦର ତାଙ୍କର ତେଣୁ ପାଦେ ନୁହାର ।
ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କର; ଧନୀ ପ୍ରେମ-ଧନରେ,
ଅବନୀ-ଈଶ୍ୱର-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ସରିକି ତା' ସଙ୍ଗରେ ।

କିଏ ।

କିଏ କାନ୍ଦି ଉଠେ ମୋ' ହୃଦଭିତରେ ?
ଆକୁଳେ ବ୍ୟାକୁଳେ ନିତି
କିଏ ଢାଳିଦିଏ ବୀଣାର ଝଙ୍କାରେ,
ତାପିତ ହୃଦୟେ ଶାନ୍ତି ।

ଗୋପନେ ଭକ୍ତନେ ହୃଦ-କୁଞ୍ଜବନେ,
ସେ କେଉଁ କୋକିଳ ଗାଏ କଳସ୍ୱନେ,
ପରଶେ ମୋହର ପଶଣେ ପଶଣେ,
ମଧୁର ମୋହନ ଗୀତ ।

ସେ ଅରୂପ ରୂପ ମୋ, ପ୍ରାଣନାୟକ,
କୋଟି ଭୁବନର ପାଳକ ଚାଳକ
କଲୁଷ-ହାରକ ପାବକ ତାରକ,
ଭକତ ଜୀବନ ଜ୍ୟୋତି ।

ନବୀନ ହୃଦୟ ନବ ଆକର୍ଷଣେ,
ସେ ଗୁରୁ ଚରଣ. ଯୁଗଳ-ନଳିନେ,
ବସାଇ ଆଦରେ ହୃଦୟ-ମନ୍ଦିରେ,
ଅରପେ ମୋହନ ପ୍ରୀତି ।

ଅର୍ଚ୍ଚନା ।

ଶୁଭଦିନେ ଫୁଟିଥିଲେ କି ପ୍ରୀତି-କଳିକା ଧର,
ମଲ୍ଲିକା, ମାଳତୀ, ସେବତୀ; ଜାତି, ପୁଷ୍ପ ସୁନ୍ଦରୀ,
ମନ୍ଦାନିଲ ସୁଧା-ସୁରଭି ସୁମଧୁର ପରଶେ
ପ୍ରତି ପାଖୁଡ଼ାର କବାଟ ମୁକୁଳିଲା ହରଷେ ।
ଧାଉ ରଙ୍ଗ ଦଳ ଫିଟୁଣୁ ଘେରିକଲା ପବନ,
ସୁମନର ସାର ସୁରଭି ଚୁମ୍ବି ଫୁଲ ଲପନ

ପବନର ପ୍ରିୟ ପରଶେ କାହ ଉଲସି ଉଠି,
ଲଜ୍ଜା ଅବରଣ ଫେଇ କି ଫୁଲ ଉଠିଲେ ଫୁଟି ।
ସ୍ୱରଗରୁ ଝର ପଡ଼ଲା ଉରେ ଶିଶିର କଣା,
ଚିକ୍କଣ କୋମଳ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ନେଇ କରିଲା ବଣା ।
ହରିତ ଶୋଭାରେ ମିଶିଲା ଘନ-ଧନୁ ଝଟକ,
ଅନାଇ ଅନାଇ ତହିଁରେ ମନ ହେଲା ଅଟକ ।
ମନ ହେଲା ସତେ ଆଣିବ ତରୁ କୁସୁମ-ଡ଼ାଲା,
ଫୁଲଢୋଲ ଭରି ଅଞ୍ଜଳି ମୁଁ ଯେ ଗୁନ୍ଥିବି ମାଳା ।
ମନ ହେଲା ମାତେଇ ଧାଇଁଲି ଫୁଲ ତୋଳିବା ଆଶେ
ଗୁନ୍ଥିଛି ତ ଗୁରୁ ମାଳିକା ଆହା କାହା ସକାଶେ ।
କାହାକୁ ଅର୍ପିବ ସେ ହାର ପ୍ରିୟ ତୁମ୍ଭରି ବିନା,
ତ୍ରିଭୁବନେ ଦେବ ସୁନ୍ଦର ତୁମ୍ଭେ ମୋ ପ୍ରଭୁ ସିନା
ହେଉ ପଛେ କ୍ଷୁଦ୍ର ହାତର କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁଚ୍ଛ ରଚନା,
ସାର୍ଥକ ହୋଇବ କରିଲେ ସିନା ପାଦ ଅର୍ଚ୍ଚନା ।
ଅଥବା ଅଦର ଦୁଆରେ ଲଭି ସାହସ ଅତି,
ପହୁଞ୍ଚି ପାରିବ ଯଦି ହେ ଫୁଲେ ତୁମ୍ଭର କତି
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଖିବି ପ୍ରେମ-କୁସୁମ-ହାର,
ବଢ଼ିବ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରିୟ ହେ ତହିଁ ମୋର ଅପାର ।

ବସନ୍ତ ଭାବନା ।

ଆସିଅଛି ଆଜ ବସନ୍ତ
ଫୁଲ-ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧି,
ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ଧରା କି
ନନ୍ଦ-ନନ୍ଦନ ନିନ୍ଦି;
ଆକାଶେ ନିଶାରେ ହସୁଛି
ରମ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଇନ୍ଦୁ,
ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଝର ପଡେକି
ନଭୁଁ ଅମୀୟ ସିନ୍ଧୁ ।
ପଦ୍ମପୁଷ୍କରିଣୀ ଜଳରେ
ଫୁଟିଲେଣି ରାଜୀବ,
ରକ୍ତନୀଳ, ଶ୍ୱେତ ଶୋଭାରେ
ମକରନ୍ଦ ମିଶ୍ରିବ ।
ଆସିବେ ଏଥର ଅଳିଏ
କଳ କର ବନ୍ଦନ,
ବନବିହଙ୍ଗମ ନିନାଦେ
ପୂରିଯିବ କାନନ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ବହି ଗଲାଣି
ଶୈତ୍ୟବସନ୍ତ ବାୟୁ,
ଉଲ୍ଲସିତ ତନୁ ମନ ଯେ
ଥୟ ନ ଧରେ ଆଉ ।

ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ସତେ ବୁଲିବ
ବନେ ବନେ ନିରତ,
ତୋଳି ଫୁଲରାଶି ଗୁନ୍ଥିବି
ହାର ମନର ମତ ।

ସଜାଇବ ଅତି ଯତନେ
ନାନା ରଙ୍ଗ ପାଖୁଡ଼ା,
ପିନ୍ଧିବ କୁସୁମ-ସାଜ କି
ଫୁଲେ ସଜାଇ ଜୁଡ଼ା ।

ତଥାପି ହୃଦୟ ଭିତରେ
ଅତି କୋମଳ ବ୍ୟଥା,
ଖଣେ ଖଣେ ଜାଗି ଉଠେ ଗୋ
କହି ନ ହୁଏ କଥା ।

ସତ ଗୋ ଯେପରି କାହାର
ପ୍ରାଣେ ଅଛି ଅଭାବ,
ବୁଝେ ସେ ଲୋକ ଏ ଭବର
ନାହିଁ ଏଥି ତା ଠାବ ।

ତଥାପି ଯେମନ୍ତେ ସେ ମୋର
ପ୍ରାଣ ନିକଟ ...
ମୋ ଜୀବନ ନବ ବସନ୍ତେ
ଯେହ୍ନେ କୁସୁମ ମଧୁ ।
କିଏ ସେ ତାହାକୁ ଖୋଜି ମୁଁ
ବୁଲେ ତଉଦାଗର,

ପ୍ରାଣର ଭିତରେ ଶୁଣୁଛି
ସତେ ତାହାରି ସ୍ୱର ।
ଚମକି ଥମକି ଅନାଏ,
ଏଣେ ତେଣେ ହଠାତ,
ନ ଜାଣେ କେଉଁଠି ଲୁଚନ୍ତି
ମୋର ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗାତ;
ଏତେ ଜଗତରେ ଖୋଜୁଛି
ଦେଖା ନ ହଏ ଆସି,
ବେଶ ଭୂଷା ଛାଡ଼ି ଚାଲେ ମୁଁ
ଉଷ୍ଣ ଲୋତକରାଶି ।

ସନ୍ଧାନେ ।

କେତେ ଦିନ ହେଲା ପାଇନାହିଁ ଦେଖା,
କାହିଁ ମୋର ପ୍ରାଣଧନ ରେ,
ଖୋଜିଲିଣି ପରା ସରିତ ସାଗରେ,
ଖୋଜିଲିଣି ବନ ବନରେ ।
(ମୁଁ ତ) ଦିନେ ବୁଲୁଥିଲି ଅକୁଳ ଅନ୍ତରେ,
ଅକୁଳ ପିପାସା ଧରି ରେ,
ମରୀଚିକା ପଛେ, ଧାଇଁ ଥିଲି ମିଛେ,
(ସେତ) ଧରିଥିଲେ ମୋତେ ବାଟରେ,

ନେଇଥିଲେ ମୋତେ କୋଳରେ,
ଚରଣେକୁ ଧରି ପ୍ରାଣଆକୁଳେ,
କହିଥିଲି କେତେ କଥାରେ ।
ମୁଁ ତ) ଶୟନେ ସ୍ୱପନେ, ନିତି ଜାଗରଣେ
ଦେଖୁଛି ମୂରତି ଶୋଭାରେ,
ତେବେ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ, ଲାଗେ ଏ ଭୁବନ
(କହ) ସେ ମୂରତି ମୋର କାହିଁରେ,
ଯାଇ ମୁଁ ହିଁ ପାଇ ନାହିଁରେ ।
ସେ ମୂରତି ମୋତେ ଧରୁଛି ଆଲିଙ୍ଗି
ଭ୍ରମେ କାହାଁ ମୁଁ ହିଁ ଧାଏଁ ରେ

ବନ୍ଦନା ।

ଆଜି ପ୍ରଣୟ ହରଷେ, ପ୍ରଣମେ ହୃଦ୍ଦେଶେ
ପ୍ରଭୁ ଗୋ ଚରଣ ସକାଶେ,
ଆଜି ଶ୍ରୀପଦ-ବନ୍ଦନେ, ଭକତି ଚନ୍ଦନେ,
ଅର୍ଘ୍ୟ-ଡାଲି ସାଜେ ଆବେଶେ ।
ଚିର ଆଶା ମୋର ଜରେଣି ନୟନେ,
ସ୍ୱରୂପ ସୁନ୍ଦର ଚରଣ-ଚୁମ୍ବନେ,
ନର୍ମଦା ସାନ୍ଦ୍ରରେ, ଧୋଇ ହରଷରେ,
ନେଇ ମାଇ ଡାଲା ପିୟୂଷେ ।

ଦେଖି ନାହିଁ ଯିନା ମର ନୟନରେ,
ହୃଦୟ ମନ୍ଦରେ ପୂଜେଭ ଆଦରେ,
ଭକତି-ଆସନେ ବସାଇ ଯତନେ,
ବନ୍ଦେ ପଦ ପ୍ରେମ ହରଷେ ।
ନତ ତନୁ ଶିର ଚରଣକମଳେ,
ଚିଉ-ଅଳି ମଧୁ ପିଉ ତୋ ବରଳେ,
ପବିତ୍ର ଏ ଶିର ହେଉ ହେ ମୋହର,
ପୂତ ତବ ପଦ ପରଶେ ।

କରୁଣାଭିକାରୀ ।

ଏ ଦୀନ ଚରଣେ କରୁଣା ଭିକାରୀ,
କରୁଣା ଭିକାରୀ ନାଥ ହେ,
ଦୁଆରୁ ତୁମ୍ଭର ନ ଦିଅ ଘଉଡ଼ି
ଭବେ ହେବ ଅବଜ୍ଞାତ ହେ ।
ନାହିଁ ମୋର କିଛି ଜ୍ଞାନ, ଧନ, ଧର୍ମ,
ନାହିଁ ମୋର କିଛି କର୍ମ ହେ,
ଶୂନ୍ୟ ମୋ’ ହୃଦୟ, ଶୂନ୍ୟ ମୋ’ ଆଲୟ,
ଦିଶେ ଧରା ଶୂନ୍ୟମୟ ହେ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ଦୟାମୟ ହେ,
ବିତରଣ ବରାଭୟ ହେ,

ମାଗୁଛି ଚରଣେ ଦିଅ ହେ ଅଧମେ,
ତୁମ୍ଭର କରୁଣା ବଡ଼ ହେ । ୧ ।
ଏ ଦୀନ ଚରଣେ କରୁଣା ଭିକାରୀ;
କରୁଣା ଭିକାରୀ ନାଥ ହେ;
କୃପାଦ୍ୱାର ଫେଡ଼ି, ଭର କ୍ଷୁଦ୍ର ପେଡ଼ି
ନୋହିଲେ ନୋହିବ ଶାନ୍ତ ହେ;
ଟାଁକୁଅଛି ନାଡ଼ି ବଢ଼ାଇ ବିରକ୍ତି,
ଦିଅ ମୁକ୍ତି, ଦିଅ ମୁକ୍ତି ହେ ।
ନେବ ବା ବିଭବ, ଦେବ ବା ଏିଦବ,
କିନ୍ତୁ ପଦ କଞ୍ଜ ତବ ହେ ।
ଯା' ଦିଅ ଦେବାକୁ ହେବ ହେ ।
ନ ଭୁଲିବ ଦେବ-ଦେବ ହେ,
ଶ୍ରୀଚରଣ ତଳେ ରହୁ ଅବିରଳେ
କ୍ଷୁଦ୍ର ମୋ' ଦୁର୍ବଳ ଚିତ୍ତ ହେ ।

"ତୋ' ଆଦର ।"

ଆଖିତ ନ ଦେଖେ ସାକ୍ଷୀ ତ ନ ଥାଏ
ନ ବୁଝେ ଅନ୍ତର ଆନ,
ନୁଚ୍ଛ ସ୍ନେହ ମୋର ସେହି ଲୁହଟିକ
ତୋ ଚରଣେ ଲଭେ ସ୍ଥାନ । ୧ ।
କାନ ତ ନ ଶୁଣେ, ପଶେ ନାହିଁ କାହା
ମରମର ଅନ୍ତସ୍ଥଳେ,

ଲୁଗ୍ନ ସ୍ନେହ ମୋର ସେହି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ
ପଡ଼େ ତୋ' ଚରଣତଳେ । ୨ ।
ହୃଦୟ ଭିତରୁ ସବୁ ତାର ଯେବେ
ବାଜି ଉଠେ ଏକ ତାନେ,
ଜଗତ ନ ଶୁଣେ ଜଗତ ନ ଜାଣେ
ବାଜେ ସିନା ତୋର କାନେ । ୩ ।
ଅନ୍ତରର ସବୁ ଶିରା ଫାଟି ଫାଟି
ବହେ ଯେବେ ରକ୍ତଧାର,
କିଏ ବା ପୋଛଇ କିଏ ବା ଦେଖଇ
ସେ ଦାରୁଣ କ୍ଷତ ଗାର । ୪ ।
ସଂସାରର ଘୋର କଣ୍ଟାବଣ-ବାଟେ
ଚଳେଁ ଯେବେ କଣ୍ଟା ମାଡ଼ି,
କିଏ ବା ଆସଇ ପାଖକୁ ମୋହର
କଣ୍ଟା ଦେବାପାଇଁ କାଢ଼ି । ୫ ।
ଭୂମିଟି କରିଣ ବସିଥାଏ ଯେବେ
ନଇନେ ମନଟି ମାରି,
ଜଗତ ଲୁଚିନା କେ ତେବେ ଯୋଡ଼ାଇ
ନିଏ ପ୍ରେମାଙ୍କେ ପାରି । ୬ ।
ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଯେବେ ଅଳ୍ପ ଯାଏ ମୁହିଁ
କିଏ ବା ବହଇ କାନ୍ଧେ ?
କିଏ ବା କହଇ ଶାନ୍ତ ନାଦେ ପଦେ
ଅଳୁଲେ ଯେବେ ମୁଁ କାନ୍ଦେ । ୭ ।
ନୈରାଶ୍ୟ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଯାଏ ଯେବେ

ସ୍ପୃହା ନ ହଉଣୁ ଆଉ

କିଏ ବା ଆଲୁଅ ଦେଖାଏ ରେ ମୋତେ
ବେଳକୁ ନ ସାଧି ଦାଉ । ୮ ।
ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ହରବେ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଜି
ପସ୍ୱାର୍ଥେ ଲୋଡ଼େ କେ କାହିଁ,
କିଏ ବା ମୁଠାଏ ଭିକ୍ଷା ଦିଏ ଯେବେ
ଦ୍ୱାରେ ନାଚିବୁଲେ ଯାଇଁ । ୯ ।
ରୋଗର ଯନ୍ତ୍ରଣା କିଏ ବା ସଜାଡ଼େ
ସୃଷ୍ଟିର ଭାର କେ ବହେ;
ଯେତେତ ତୁଚ୍ଛ କଲେ ଯେତେତ କଷ୍ଟ ଦେଲେ
ନୀରବେ ସବୁ କେ ସହେ । ୧୦ ।
ଆପଦେ ବିପଦେ ଏକା ତୁ ସମ୍ଭାଳୁ,
ତଥାପି ତୋତେ ମୁଁ ଭୁଲେ,
ତୋର ପ୍ରେମ-ଡୋରି କାଟି ଅବହେଳେ
ଭବ-ମାୟାପାଶେ ଝୁଲେ । ୧୧ ।
ଅହା, ଭଲପାଇ ଏତେ ଏତେ ତୋ ଆଦର
କି ବୁଝେ-ତୋ ଗୁଣକଥା,
ଯତନେ ହେଲେ ମୁଁ ତୋହର ଅନ୍ତରେ
ଦିଅଇଁ ଅନନ୍ତ ବ୍ୟଥା । ୧୨ ।
ପିତା, ମାତା, ବନ୍ଧୁ, ଲୁହିଁ ମୁଙ୍କୁ ବଳି
ତୋହର ଆଦର ପ୍ରଭୁ,
କେଉଁ ଦିନେ ଅହା ବୁଝିବ ତୋହର
ମୋ ଲାଗି ଯେ ପ୍ରେମସିନ୍ଧୁ । ୧୩ ।

ଉଦ୍ଦେଶେ ।

ଯେତେ ମୁହିଁ ପାପୀ, କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁଚ୍ଛ ଛାର,
ଶ୍ରୀଚରଣେ ତାର ଅଛି ଅଧିକାର,
ଆକାଶ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯଦ୍ୟପି ବସନ୍ତି,
ଯଦ୍ୟପି ମହୀରେ ଅବନତ ଲୋକେ,
ତୁଚ୍ଛ ଧୂଳି କଣା ତୁଚ୍ଛ ମାଟି ଦେହ,
ସେ ପଦ୍ମ ଆଶୀର୍ବାଦେ ନିରନ୍ତର ମୋ ସ୍ନେହ ।
ସେ ପ୍ରେମ-ଦେବତା, ସେ ହୃଦ-ସବତା,
ସେହି ବନ୍ଧୁ ଭାଇ, ସଙ୍ଗୀ, ମାତା, ପିତା,
ସାରା ଜୀବନର ପୂଜା, ଆରାଧନା,
ହୃଦୟର କ୍ଷତ, ଲୋତକ, ଯାତନା,
ହେବ କି ବିଫଳ, ମୋ' ଆତ୍ମା-କମଳ,
ଶୁଖି ସେ ଝରିବ, ହୃତ-ପରିମଳ,
ନାହିଁ ନାହିଁ କେବେ ନ ହୁଏ ବିଶ୍ୱାସ,
ରବି ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୃଦୟ ଆକାଶ,
ହସାଇବେ ମୋର ଆତ୍ମା-ଶତଦଳ,
ଚହଟାଇବେ ପ୍ରେମବାତେ ପରିମଳ,
ଅଳିରୂପେ ଆସି ପ୍ରେମ ଗୁଞ୍ଜରଣେ,
ହୃଦ-କମଳରେ ଲୁଚି ଯିବେ କ୍ଷଣେ,
ହେମ-କରରାଶି ପ୍ରେମରେ ବରଷି,
ପ୍ରେମର ଅଦ୍ଭୁତ ମନ୍ତ୍ରେ ଆକରଷି,

ତନ୍ତୁ ଉପରକୁ ନେବେ ଧୀରେ ଧୀରେ,
କମ୍ପି ମୁଁ କାନ୍ଦଇ ଲୋଟିଣ ମହୀରେ ।
ନୀଳାକାଶତଳେ, ଯା' ଛବି ଉଜ୍ଜଳେ,
ନୀଳ-ଲହରୀରେ, ନଦୀ-ନୀଳ-ଜଳେ,
ଫୁଲ ପରିମଳେ, ବସନ୍ତ-ଅନଳେ,
ଲୋଟେ ଯାହା ରୂପ, କନ୍ଦରେ, ଶୈଳେ,
ବିଶ୍ୱ ପ୍ରତି କୋଣେ, ଯାହା ବାଣୀ ଶୁଣେ,
ନୁଏ ମୁଁ ଅସ୍ଥିର ଯାହା ପ୍ରେମଗୁଣେ,
ପୋଛି ଦେବ ମୋର ନୟନର ଧାର,
ପ୍ରେମରେ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୀକର କାହାର,
ଡାକେ ଡାକେ କରି, ନେବ ମୋତେ ହରି'
ପ୍ରେମ-ମନ୍ତ୍ରେ ମୁଗ୍ଧ ମୂର୍ଖ ଅନ୍ଧ କରି,
ଦୋଷ ଗୁଣ ଭେଦ କରିବ ସେ ସ୍ନେହ,
ନେବ ଏକାଦେଳେ କାଣି ଅସ୍ମା-ଦେହ,
ତା' ପ୍ରେମ-ସାଗରେ ବୁଡ଼ାଇବ ମତେ,
ସ୍ନେହ-ଲେପ ଦେବ ହୃଦୟର କ୍ଷତେ'
ନୟନରେ ଜ୍ୟୋତିଃ ପରାଣେ ପୀରତି,
ହୃଦୟେ ଭକତି ବାହୁରେ ଶକତି,
ବିପଦରେ ଧୃତି, କରମେ ସୁଗତି,
ଜଗତରେ ଶାନ୍ତି, ଅନ୍ତମେ ମୁକତି ।
ଏକାଧାରେ ସଖା, ଗୁରୁ, ପରିଜନ,
କଠୋର, କୋମଳ, ରୁଦ୍ର, ସୁମୋହନ,
ଭକ୍ତ ବାନ୍ଧବ, ବିଶ୍ୱ, ଢଳ ହସି ହସି,

ପଙ୍କଜ ଯା' ପଦ ପ୍ରେମରେ ଉଲ୍ଲସି,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଅନ୍ଧକାର ପଥେ,
ବନ୍ଧୁ ସମ ସେହି ଯିବ ମୋ ସଙ୍ଗତେ ,
ଧ୍ରୁବତାରା ମୋର ଅନ୍ଧକାର ନଭେ;
ଉଚ୍ଛଳେ ହସିବ ପ୍ରେମର ଗୌରବେ,
ହୃଦୟର ମରୁ ରାଜ୍ୟେ ମନ୍ଦାକିନୀ,
ଦୁଖଃ ଯାମିନୀରେ ବିମଳ ଚନ୍ଦ୍ରନୀ
ମୋ ଜୀବନ ତରୀ ପ୍ରେମର କାଣ୍ଡାରୀ
ଶତ ଝଞ୍ଜାବର୍ତ୍ତେ କରିବ ସେ ପାର ,
ପ୍ରେମ କୁଞ୍ଜବନେ ମୋହର ମୁରଲୀ,
ଶୁଣି ଯାହା ସ୍ୱନ, ଯିବି ମୁଁ ତରଳି,
ହୃଦ ନେବ ରସି, ଯିବି ମୁହିଁ ମିଶି,
ପଦତଳ ଧୂଳି ପରେ ହେବା ନଶି
ମୋ' ପ୍ରେମ ଈଶ୍ୱର, ମୋ' ପ୍ରାଣ ଈଶ୍ୱର ;
ଯେତେ ଦେଖେ ତେତେ କରେ ମୁଁ ନିଜର ;
ହେଲେହେଁ ମୁଁ ପାପୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ତୁଚ୍ଛ ନର,
ଶ୍ରୀଚରଣେ ତାର ଅଛି ଅଧିକାର ।

ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ।

(ବସନ୍ତେ)

ଅଜ ହରଷେ ଶ୍ୟାମ ସରସେ ହୁଏ ଯେବେ ଦରହାସୀ,
ମଳୟ-ହିଲ୍ଲୋଳ ଶୀତଳେ ପବନ, ଫୁଟଇ କୁସୁମ ରାଶି,
ବସନ୍ତ ଉଲ୍ଲାସେ ଗାଏ ବନପ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚମ ଅମୃତ ସ୍ୱରେ,
ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ତେବେ ଗୋ, ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ।

(ନିଦାଘେ)

ବର୍ଷେ ତପନ ପ୍ରଖର କିରଣ, ଯେବେ ଧରାତନୁ ପଚେ,
କ୍ଳାନ୍ତ କଳେବର, ଶ୍ରାନ୍ତ ଅନ୍ତର, ଘନ ଘନ ସ୍ୱେଦ ଝରେ
ତୃଷିତ, ଶୁଷ୍କ କଣ୍ଠତାଳୁକା, ଦାରୁଣ ହୃଦୟ ଅବେଗେ,
ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ତେବେ ଗୋ, ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ।

(ପ୍ରାବୃଟେ)

ସ୍ତବ୍ଧ ଯାମିନୀ ଚମକେ ଦାମିନୀ, ବାରି ଝରେ ଝରଝର,
ଲୁପ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର, ତାରକା ଗଗନେ, ଶୁଭଇ ଗୃତକ-ସ୍ୱର,
ଡାକଇ ଦର୍ଦ୍ଦୁର ନାଚଇ ମୟୂର, ଭୀତ ଚିତ୍ତ ଆବେଗେ,
ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ତେବେ ଗୋ, ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ।

(ଶରତେ)

ଶାରଦାକାଶେ, ମଧୁରହାସେ, ଭାସଇ ସୁନ୍ଦର ଶଶୀ,
ମୁଦେ କୁମୁଦ, ଭାସେ ସରସେ, ଉଲ୍ଲସେ ଅବନୀ ହସି,

ଧୀରେ ଧୀରେ ନୈଶ୍ୟ ସମୀରେ,ବାସିତ କୁସୁମ ସଙ୍ଗେ,
ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ତେବେ ଗୋ, ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ

(ହେମନ୍ତେ)

ହେମନ୍ତ ଦିନାନ୍ତେ, ନୀଳନଭଃ-ପ୍ରାନ୍ତେ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପରାଗ ବୋଳି
ଡୁବିବ ଯେବେ ରବି, ଦୃପ୍ତ ହେମଛବି,ଗାଏ ପକ୍ଷୀ ତାନ ତୋଳି,
ଢେଉ ଖେଳିଯାଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶସ୍ୟ ଶିରେ ଶୀତଳ ସମୀର ସୁଅଙ୍ଗେ,
ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ତେବେ ଗୋ, ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ।

(ଶିଶିରେ)

ଶିଶିରେ ସୁନ୍ଦର ଫୁଟି ଶତବର୍ଗ ସ୍ଫୁରଇ ପ୍ରସୂନ ବାସ,
ପର୍ଣ୍ଣ ବିହୀନ ପାଦପ-ଅଙ୍ଗ, ମଳିନ ନଳିନ ହାସ,
ଶୀତ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରାନ୍ତିତ ଶର୍ବର ଉଷ୍ଣ ଶେଯେ ନିଶିଭାଗେ,
ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ତେବେ ଗୋ ପ୍ରାଣେ ମୋହର କେ ଜାଗେ ।

ପୂଜାପଦ୍ଧତି ।

ହରି, ହରି କେହି ଡାକୁଛି ସତତ
ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୁ କେହି କହେ
ତୁମ୍ଭ ନାମ ମୁଖେ ନ ନେଇ କେହି ବା
ତୁମ ଲାଗି ଦୁଃଖ ସହେ ।
କାଠ ପାଷାଣରେ ଦେଖେ କେ ମୂରତି
ମାନବରୂପେ ବା କେ କରଇ ପ୍ରୀତି
ଜନନୀ ଭାବଣ କେ ଭଜୁଛି ନିତ,
ପିତୃଭାବ କେହି ବହେ ।
ନାନା ପରକାରେ ଭକତ ଅନ୍ତରେ
ତୁମ ରୂପ ଜ୍ୟୋତି ଉଚ୍ଛୁଳେ ପ୍ରେମରେ
ଆଲୋକେ, ଅନ୍ଧାରେ, ଉଷାରେ ନିଶାରେ,
ତୁମ ରୂପଚ୍ଛବି ଶୋହେ
ଧାନ, ଦୂବ, ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ତୁଳସୀ,
କେ ସଜାଡେ ତୁମ ପୂଜା ଡାଲା ବସି,
କେହି କାନ୍ଦି, କାନ୍ଦି କେହି ହସି ହସି,
ପୂଜେ ପଦ ହେରି ମନେ
ଓଙ୍କାର ବିନ୍ଦୁରେ କେ ତୁମ ରୂପ ଦେଖେ
ସାରା ସଂସାରେ କେ ତୁମକୁ ନିରେଖେ,
କେବା ତୁମ ରୂପ ହୃଦପଟେ ଲେଖେ;
କେ ଶାଳଗ୍ରାମ ବହେ ।

ତୁମ ବାଣୀ କେହୁ ଶୁଣେ ବେଦରେ,
କେହୁ ଅବା ଶୁଣେ ଅନ୍ୟ କଣ୍ଠସ୍ୱରେ,
କେବା ଶୁଣେ ନିଜ ଅନ୍ତର-ଭିତରେ,
ଯହିଁ ଶୁଣେ ମନ ମୋହେ ।
ତୁମ ଲାଗି କେହୁ କାନ୍ଦେ ନିଶିଦିନ,
ଲୋଚନ-ଯୁଗଳ-ଜ୍ୟୋତି କରେ କ୍ଷୀଣ,
ଆନନ୍ଦ- ସଲିଳେ କାହା ମନୋମୀନ,
ତୁମ ଲାଗି ବୁଡିରହେ ।
ତୁମ ଲାଗି କେହୁ ଆଚରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ,
ଛାଡ଼ି ଦାରା-ପରିବାର-ଗୃହ-ବାସ,
ତୁମ ଧର୍ମ୍ମ ପୁଣି କେ କରେ ପ୍ରକାଶ,
ଆଚରଣେ ରହି ଗୃହେ ।
ତୁମ ଲାଗି କେହୁ ଦିଏ ଜଳାଞ୍ଜଳି,
ସର୍ବସୁଖେ ତାର ଆତ୍ମା ଦେଇ ବଳି,
ଭ୍ରମି ଦେଶ ଦେଶ ଗିରି ବନାବଳୀ,
ତୁମ ନାମଧର୍ମ୍ମ କହେ ।
କୃଷ୍ଣ କହି କେହୁ କରେ ଆରାଧନା,
ଖ୍ରୀଷ୍ଟ କହି କେହୁ କରୁଛି ବନ୍ଦନା,
ସବୁତ ଅର୍ଚ୍ଚନା, ସବୁତ ସାଧନା,
ସବୁ ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ନୁହେ ।
ତୁମେ ମହାପ୍ରଭୁ ଜାଣିଛ ଅନ୍ତରେ,
ତୁମେ ଚରାଚରେ ମୋ’ ଆତ୍ମା ଭିତରେ,
ଲାଗୁ ରହି ମନ ତୁମରି ପଦ୍ମରେ,
ସତ୍ୟପଥେ ଆତ୍ମା ରହେ

ଦୂର ଗଗନକୁ ଚାହିଁ ।

୧ । ଦୂର ଗଗନକୁ ଚାହିଁ ଭାବିଲେ କେତେ କଥା
ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ବାଜେ କେତେ ଲାଜବ୍ୟଥା,
କରିଅଛି ଅନାଦର
କେତେ, ପଦ ଉଦ୍ଧବର

ଦେଖିଲେ ଶୁଣିନାହିଁ କେତେ ତବ ପ୍ରିୟବାଣୀ
କରିନାହିଁ ପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ କେତେ ଜାଣି ଜାଣି ।
ବ୍ୟାକୁଳିତ ହୁଏ ହୃଦ ଥର ଥର ଲାଜେ,
ଶତ-ସ୍ମୃତି-ଶର ଶେଲ ମରମେ କି ବାଜେ,
ନିଃସୃତ ଲୋତକ ବ୍ୟଥା
ଅସମ୍ଭାଳେ ଅଶ୍ରୁପାତ ।

ବୁଝି ବୁଝି ଘଟେ ଘଟିଣ ଅନ୍ତର ଅନ୍ଧାର,
କହିବି କହିବି କଥା ନ ହୁଏ ବାହାର ।

୨ । ଦୂର ଗଗନକୁ ଚାହିଁ କାନ୍ଦିଲି ନୀରବେ,
ସତତ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ତାର ବାଜି ଗଲା ନଭେଃ,
ଲାଜେ ଲୁଚିଲ ଲୋଚନ
ମଉଳିଲେ ତାରାଗଣ

ଅନ୍ଧକାରେ ଧରିମୁଖ ଦେଲାକି ଆବରି
ଆକୁଳିଲ ନୟନରୁ ଅଶ୍ରୁ-ହିମ ପଡ଼େ ଝରି ।
୩ । ଦୂର ଗଗନକୁ ଚାହିଁ ଡାକିଲି ଆକୁଳେ

"ଭାସି ଗଲି ଭବାର୍ଣ୍ଣବେ ଲଗାଅ ହେ କୂଳେ
ପତିତପାବନ, ନାଥ
ମୁଁ ପାପୀ ପତିତ ଭ୍ରାନ୍ତ
ବଡ଼ ଅପରାଧୀ ମୁହିଁ, ଟର ଦୟାମୟ
ତାର ମୋତେ," ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ହେଲା ବିଶ୍ୱମୟ ।
ପ୍ରାତଃ ତାରା ନଭେଭଲେ ଚୁହିଁଲା ସରମେ,
ସର ସର ସମୀରଣ କାନ୍ଦିଲା ମରମେ
ପ୍ରାଚେତସୀ କ୍ଷୋଭେ କଲା,
ଆକୁଳେ ପ୍ରାଚୀ ପାଟିଲା,
ମୋ' ପାପ କଳଙ୍କ ଲାଗି କାନ୍ଦେ ଚରାଚର,
ଶିଶିର ଲୋତକ ନେ ନୟନରେ ଝରଝର ।
୪ । ଦୂର ଗଗନକୁ ଚୁହିଁ ନୟନ-ପଲକେ
ଅଚମ୍ବିତେ ଦେଖେଁ ଦିବ୍ୟ ଆଲୋକ ଝଲକେ
ତମୋଆବରଣ ଛେଦ
ଉଷାର ସିନ୍ଦୂର ଭେଦ
ସହସା ଉଠିଲା ରମ୍ୟ ଅରୁଣ ତରୁଣ,
ସେକି ତବ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସ୍ନେହ, କ୍ଷମା ସକରୁଣ ।

କଟି ଯାଇଅଛି ।

କଟି ଯାଇଅଛୁ କେତେ ବରଷ
କେତେ, ଯୁଗଯୁଗ ଅନ୍ତର,
ତଥାପି ଦେଖା ମୁଁ ତାହାର
ପାଇନାହିଁ କ୍ଷଣ ମାତର ।
କେଉଁ ଅନ୍ଧକାର ଭେଦ ଅଧି ମୁଁ
ଜନ୍ମ ଲଭିଛି ଭବେ
ପ୍ରସୃତେସ ସତତ ଜାଣି ମୁଁ
ପାରୁ ନାହିଁତ ଲଭେବ ।
ତଥାପି ଅନ୍ତର ଗୋପନ-
କମ ପ୍ରଦେଶେ ମୋର ।
ଶୁଣିଅଛୁ ସତେ କାହାର,
ବୀଣା ମଧୁର ସ୍ୱର,
କି ଏମେ ତାହାକୁ ଦେଖିବା
ପାଇଁ କାନ୍ଦେ ପରାଣ;
ଦେଖିବ ଦେଖିବ, କହତ
ହେଲା ଦିନାବସାନ,
ଅଧି ପଡ଼ିଅଛି ଏବେ ମୁଁ
ମୃତ୍ୟୁ ନଦୀର ତଟେ
ଶତ-ଦୀପିକା ଦେଖେ ମୁଁ
ଜ୍ୱୀତ ନୟନ ପଟେ ।

ତଥାପି ଅନ୍ଧାର ଭେଦ ସେ
ଦୂର ଗଗନେ ପର
ଜ୍ୟୋତିର ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ପଡ଼େ କି
ଦୂର ସ୍ୱରଗ ତଳ ।
ସେହି ହେବ ପରା ମୋହର
ଆଶା ପ୍ରେମ ଆଲୋକ
ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଯିବ ସେପାଟର
ନ ପଡ଼ୁଣୁ ପଲକ;
ଅଜାଇଣ ବସି ଥିବେ କି
ମୋର ପ୍ରିୟ ସହୃଦେ,
କନ୍ଦାଇ ବିକଳେ ତାହାଙ୍କ
ରଖି ମଧୁର ମୁଦେ ।
ସେତ ନ ପାରିବେ ଜାଣି ଗୋ
କେବେଣ ଗଲି ହଠାତ,
ମୋର କାଳୁ ଭବ ସେ ପାରେ
ହେବ ନବ ପ୍ରଭାତ ।

ଅବସାଦେ ।

ଆଜି ଅନ୍ଧାର ନଭେଇ ଅନ୍ଧାର ଭେଦି
ଜ୍ଜ୍ଳୁଛି ତାରକା ଜ୍ୟୋତିଃ
ଦୂରେ ବହୁଦୂରେ ଥାଇ ପରଶଇ
ପ୍ରାଣେ ସେ ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତି
ଆଜି ଛିନ୍ନ ହୃଦୟ ତନ୍ତ୍ରୀ ତାନରେ,
ବିକଳ ସ୍ୱପନୀ ଯୋଗେ,
କେ ଗାଏ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଛୁ ଆବେଗେ
ଚିତ୍ତ ଅବସାଦ ବେଗେ,
ସାରା ଜୀବନର ବେଦନା ରାଶି
ସାରା ଜୀବନର ପ୍ରୀତି
ଲମିଷେକେ ସବୁ ହୋଇଅଛୁ ଲୀନ
ଶୂନ୍ୟ ବିଶାଳ ସ୍ଥିତି,
ମୃତ୍ୟୁ ନଦୀ-ବକ୍ଷେ ପନ୍ଥା ଦେଖେ ମୁଁ
ତରଙ୍ଗିତ ଅନ୍ଧକାର
ସେ ଅନ୍ଧାର ଭେଦି ବିମଳ ସ୍ନେହରେ
ଭାତେ ମୁଖଦୀପ୍ତି କାର ।
ସ୍ୱପନରେ ଯାରେ ଦେଖିଥିଲି ତାଙ୍କୁ
ଚିହ୍ନି ନ ପାରୁଛି ଆଜି,
ପୂର୍ବ ଜୀବନର ଶତ କର୍ମ ନେଇ
ପ୍ରାଣେ ଉଠେ ଶୂନ୍ୟ ବାଜି ।

ସବୁ ଗଲା କାହିଁ ଶୂନ୍ୟରେ ଉଭେଇ;
ଏତେ ପ୍ରେମ ଏତେ ବ୍ୟଥା,
କେବଳ ସେ ଦୁଃଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୟୂଖ
ଭରେ ଗୃହେ ଯଥା ତଥା,
କେହି ନୁହେ କାର ସଂସାରେ କାହାକୁ
କେହି ଚିହ୍ନି ପାରେ ନାହିଁ
ଏକା ସେ ଈଶ୍ୱର ଏ ଆତ୍ମା ବାନ୍ଧବ
ଚିହ୍ନନ୍ତି ଆତ୍ମାଙ୍କୁ ଛାଇ ।

ସେତ ଗଲା କାହିଁ ।

ସେତ ଗଲା କାହିଁ ଗଳି ଗୋ ତାକୁ ଝୁରୁଛୁ ବସି,
ନ ଦେଖୁଣୁ ନେତ୍ରେ-ପଲକ ସେତ ଗଲାଟି ଖସି ।
ରହ ରହ ବୋଲି କହି ମୁଁ ନ ପାରିଲି ହଠାତ,
କାହିଁ ଗଳିଗଲା ସେ କେଉଁ ଦୂରଦେଶେ ଅଜ୍ଞାତ ।
ସୁରଙ୍କର ଶତବାହିନୀ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବେ ପରା,
ମୁଁ ତ କାନ୍ଦ ଅଡ଼େ ଭୂଇଁରେ ନୀରେ ଭିଜାଇ ଧରା ।
କିଏସେ ଥିଲା ସେ ମୋହର କେଉଁ ସ୍ୱରଗ-ତାରା,
କାହିଁ ଝରି ପଡ଼ିଥିଲା ଗୋ, ପ୍ରେମ-ଜାହ୍ନବୀ ଧାରା ।
କହି ନପାରଇ କଥାରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଯାଉଛି ଛୁଟି,
ଆହା ଏତେକ୍ଷଣେ କାହିଁ ସେ ଉଠିଲାଣିକି ଫୁଟି ।

ଫୁଟିଲିଣି ସତେ କୁସୁମ ସମ କେଉଁ କାନନେ,
ବସି ବସି ତାକୁ ଝୁରୁଛୁ ଏକା ପିକା ବିଜନେ ।
କେଉଁ ପ୍ରେମଭରା ଆକାଶ ମୃଦୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଇନ୍ଦୁ,
କ୍ଷଣକ ପ୍ରକାଶେ ମୋ ନେତ୍ରେ ଢାଳି ଅମିୟ ବିନ୍ଦୁ,
ଭୁଇଦଣ୍ଡ ପାଇଁ ଆସି ସେ ହୋଇଥିଲା ଉଦୟ,
ଅନ୍ଧାରେ ବୁଡ଼ାଇ ମୋତେ ସେ କଲା ଏବେ ଅଥୟ ।
ଭୁଜବନ୍ଧନ ପାଇଁ ସତେ କି ବଜାଇଣ ମୁରଲୀ
କର୍ଣ୍ଣେ ଢାଳି ସୁଧା ଅପୂର୍ବ ଲୁଚିଗଲା ସେ ଛଳି ।
ସମ୍ମୁଖେ ତାହାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ନପାରିଲି ଅହା ଗୋ
ଶୋକେ କରି ଏବେ ବୁଲୁଛି କହି "ଅହା" "ଅହାଗୋ ।"

କିଏସେ ସେ ଥିଲା ।

କିଏସେ, ସେ ଥିଲା, କାହିଁ ରହୁଥିଲା
　　　　ଜାଣିନାହିଁ କିଛି ଲବେ,
ସହସା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରା ହୃଦ ଆକାଶେ
　　　　ଉଦୟ ହେଲାକି ଭବେ ।
　　ଇନ୍ଦୁ ପିନା ଲୁଚେରେ ଚଟକ ସକାଟ,
　　ଚିରଦିନ ସେତ ଲୁଗ୍ରଇଲା ଅପଥ,
　　ଲିଭାଇଲା ତାର ସୁମଧୁର ହାସ୍ୟ,
　　　　ମୋର ଶତ ଶତ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ;
ଶୁଣି ନଶୁଣିଲୁ କାହିଁ ଚାଲିଗଲା,
　　　　କାନ୍ଦିଲି ମୁଁ ବର୍ଷ ମାସ ।

ସେତ ଗଲା ଚାଲି ।

ସେତ ଗଲା ଚାଲି, ସେତ ଗଲା ଚାଲି,
ଆଉ ନ ଆସିବ ଫେରି,
ତଥାପି ତାହାର ସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ
ରହିଛି ମୁଁ କାନ ଡେରି ।
ସେତ ଗଲା ଚାଲି, ସେତ ଗଲା ଚାଲି,
ଆଉ ନ ପାଇବ ଦେଖା,
ତଥାପି ତାହାର ପଥ ଅନୁସରି
ଖୋଜି ବୁଲେ ପଦ—ରେଖା ।
ସେତ ଗଲା ଚାଲି, ସେତ ଗଲା ଚାଲି
ଆଉ ନ ଆସିବ କେବେ,
ତଥାପି ତାହାର ଅପେକ୍ଷା କରି ମୁଁ
ପଥ ଚାହିଁ ଅଛି ଏବେ ।
ସେତ ଗଲା ଚାଲି ସେତ ଗଲା ଚାଲି
ବୃଥାରେ କହନ୍ତି ସବୁ,
ସେତ ଚଳିଲ ଦୂରେ ନାହିଁ ମୋହଠାରୁ
ଜାଣିଛି ମୁଁ ଅନୁଭବୁଁ ।
ଏବେ ସେ ନିକଟ ହୋଇଅଛି ମୋର
ନେତ୍ରେଣ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ,
ଅଖି ଦେଖେ ସବୁ ତଥାପି ନିଜର
ତାହାକୁ ନପାରେ ଚାହିଁ ।

ସେ କି ବୁଝେ !

ସେ କି ବୁଝେ ମୋର ଅନ୍ତର ବେଦନା,
ସେ କି ବୁଝେ ମୋର ବ୍ୟଥା,
ସେ କି ବୁଝେ ମୋର ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁଧାର,
ସେ କି ବୁଝେ ମୋର କଥା,
ସେ କି ବୁଝେ ମୋର ଦୀର୍ଘ ହୁତାଶ୍ୱାସ,
ସେ କି ବୁଝେ ମୋର ଚାଉ,
କାହିଁ ସେ, କାହିଁ ସେ, କେଉଁ ଦୂରଦେଶେ,
କାହିଁ ମୋର ପ୍ରାଣମିତ ?
ତାକୁ ଖୋଜି ବୁଲେ ରଜନୀ-ଦିବସ,
ତାକୁ ଖୋଜି ବୁଲେ ନିତ,
ତାକୁ ଖୋଜି ବୁଲେ ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ
କେବେ ସେ ନଆସେ କତ ।
ସେ କି ଥିବେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅନ୍ତରେ ମୋହର,
ନାହିଁ ଅନୁଭବ ଶକ୍ତି,
ଏ କଠିନ ମାଂସ-ଆବରଣ ମଧ୍ୟେ,
ନାହିଁ ପ୍ରେମ, ନାହିଁ ଭକ୍ତି ।
ସେ କି ବୁଝେ ନୈଶ ଆକାଶ-ଉରସେ
ଦୀପ୍ତ-ତାରା ଦଳ ହାସେ,
ଦେଖେ ମୁଁ ତାହାର ପ୍ରେମମୟ ରୂପ,
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ସତେ ହସେ ।

ପବନେ,ଗହନେ, ହୃଦୟ-କନ୍ଦରେ
　　　　　　ସେତ ମୋର ବିରାଜିତ,
ନୟନର ପ୍ରତ ନିମିଷେ ଦେଖେ ମୁଁ
　　　　　　ମୋ ନିକଟେ ଉପସ୍ଥିତ ।
ଏତେ ପ୍ରେମ କରିଣ କାହିଁ କି କାରଣେ,
　　　　　　ତାକୁ ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ,
ବରଷ ବରଷ ଗଲା ବହି ମୋର,
　　　　　　ତାଁ ସ୍ୱରୂପ ମନେ ଧରି ।

୨

ଫୁଲ ପ୍ରତି ।

କାହିଁ କିଡର ଦୂର ବନେ ଫୁଟିଅଛୁ ଫୁଲ
ରୂପ ନଦେଖାଇ ଗନ୍ଧେ କରୁଛୁ ଅକୁଳ ।

ଦେଖିବି ବୋଲି ମୁଁ ତୋତେ ଖୋଜି ଖୋଜି ବୁଲେ,
କେଉଁ ଘନ ଅନ୍ତରାଳେ ନ ଦେଖେଇ ଠୁଳ ।

ମାଂସ ଆବରଣ ମଧ୍ୟେ ମୋ ହୃଦୟ ଫୁଲ,
ଫୁଟି ଗନ୍ଧେ ଜନମନ କରୁ ଏସ ଅକୁଳ ।

କିଏ ସେ ।

କିଏ ସେ ସେ ମୋର ଅନ୍ତର-ଅତିଥି,
କିଏସେ ସେ ମୋର ଦେବତା,
କିଏସେ ସେ ମୋର ନୟନର ଜ୍ୟୋତି,
ପ୍ରେମମୟୀ ନବ-ସବିତା ।
କିଏସେ ସେ ମୋର ଦୁଃଖରେ ସୁଖରେ,
ନୟନର ତପ୍ତ-ସଲିଳେ,
କିଏସେ ସେ ମୋର ରଜତାଭ୍ରଚନ୍ଦ୍ରେ,
ମେଘ-ମନ୍ଦ୍ରେ ନଭେ, ଅନିଳେ ।
କିଏସେ ସେ ମୋର ଫୁଲ ମଧୁବାସେ,
ମଧୁମାସ ନବ ଉଷାରେ,
କିଏସେ ସେ ମୋର ଚପଳା-ଚମକେ,
ଶରତ-ଶୁଭ୍ରଘନ-ଘଟାରେ ।
କିଏସେ ସେ ମୋର ଶୟନେ, ସ୍ୱପନେ,
ମୋର ନିତ୍ୟ ଜାଗରଣରେ,
କିଏସେ ସେ ମୋର ଜୀବନେ, ମରଣେ,
ଜାଣେ କି ମୁଁ ଅକାରଣରେ ।

ମିଛେ ।

ଏତେ ପାଖେ ପାଖେ ରହୁଛି ସେ ମୋର
ତାକୁ ଦେଖିନାହିଁ କାହିଁକି ?
ବେଢ଼ି ବସିଅଛି ମୋତେ ସେ ଯେଜଣ
ବସେ ତାହା ପଥ ଚାହିଁକି ?
ନିତ୍ୟ ଆଲିଙ୍ଗନେ ଧରୁଛି ସେ ମୋତେ
ଖୋଜି ବୁଲେ ମୁହିଁ ତାହାକୁ,
ଅନ୍ତରେ ମୋହର ରହୁଛି ଜାଗ୍ରତ,
ତଥାପି ଖୋଜେ ମୁଁ ତାହାକୁ,
ସବୁ ସୁଖ ମୋର ଠୁଳ ତାହାଠାରେ,
ତଥାପି ଖୋଜେ ମୁଁ ସୁଖକୁ ।
ସବୁ ଶାନ୍ତି ମୋର ତାହାରି ପାଦରେ,
ତଥାପି ଯାଏ ମୁଁ ଦୂରକୁ,
ହାତେ ଯେଣ ମୁହିଁ ଦରପଣ, ଅନ୍ଧ
ପରାଏ ନ ଦେଖେ ଆନନ,
ପବନ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁ
ନିଃଶ୍ୱାସେ ଯେଜଣ ପବନ !
ହାତେ ଯେଜ ବୀଣା ବଜାଇ ନପାରି
ଛିନ୍ନ ତାର ବୋଲି କହେକି ?
ହାତେ ଅତପସ ଯେଜଣ ତଥାପି
ଅତପ ତୃଷ୍ଣାକୁ ସହେକି !

ନଦୀଘାଟରେ ନାହ୍ନା ଧୋଇ ମୁଁ ତଥାପି
ସନ୍ତରଣେ ମଧ ବଳାଏ,
ନିଜର ଛାୟାକୁ ଡର ଡର ସତେ
ନିଜଠାରୁ ନିଜେ ପଳାଏ ।
ଅମୃତ-ଭେଳକରେ ବସି ଉପବାସୀ,
ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦୁଛି ଦୁଃଖରେ ।
ମିଛେ ମିଛେ ମୋର ବିକଳ କାନ୍ଦଣା
ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଦୁଃଖକୁ ଇଚ୍ଛାରେ ।

"ହେ ପ୍ରଭୁ !"

ହେ ପ୍ରଭୁ !
ସବୁ ସୁଖ ମୋର ଯାଇଛି ସରି,
ଜୀବନେ ଆଉଁ ମୁଁ ରହିଛି ମରି,
ଅକଣ୍ଠ ପରଣେ ଆଶାମାନେ ଧରି,
ହରାଇଛି ଆଜି ସବୁ ।

ହେ ପ୍ରଭୁ !
କାହିଁ ଅନ୍ଧକାରେ ବସି ରହିଛି,
ଆକୁଳେ ବ୍ୟାକୁଳେ ବାଟ ଚାହିଁଛି,
ସବୁତ ସରିଛି ନାହିଁ ଆଜି କିଛି
ହରାଇଛି ମୋର ସବୁ ।

କେବେ କେଉଁ ଧନ ନାହିଁ ତା ସ୍ମରଣ,
ଗୁଞ୍ଜୁଥିଲି ତବ ତ୍ୱରିତ-ଚରଣ
ବୀଣା ଝଣା ଧ୍ୱନି ତୋଷିଣ ଶ୍ରବଣ,
ବାଜୁଥିଲା ମରମରେ,
ଆନନ୍ଦ-ବଦନେ		ରହିଲି ମଉନେ
ବିଜଡ଼ିତ ସରମରେ ।
ତୁମର ଅତିଲକ ଆକାଶ, ପବନ,
ଚନ୍ଦ୍ର ତାରାବଳୀ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତପନ,
ଫୁଲଙ୍କ ପରାଣ, ତୋଷି ଅପଘନ,
ବିକାଶିଲା ନେଇ ବେଦନା ।
ବରଣ ଡାଳିଟି		ସଜାଡ଼ିଲି ତେଣୁ
ଅଶ୍ରୁ-ମୁକ୍ତା-ହାର ଦେଇ ।
ଅବା ଫୁଲମାଳା ଗୁନ୍ଥିଲି ହରଷେ,
ପିନ୍ଧାଇଲି କର ଆଦର ପରଶେ,
ଗଲଣି ସେ ଧନ ଏବେ ଭୁଲି ବସେ,
ବୁଝେ ନାହିଁ, ବୁଝେ ନାହିଁ,
ତୁମ ଭକ୍ତି କହି		ଜଣା ମୋ ପରାଣେ
ହୋଇଅଛୁ କାହିଁ ପାଇଁ ।
କାହିଁ ସେହି ଶକ୍ତି, ସେ ପ୍ରେମସ୍ପନ୍ଦନ,
ହୃଦ ତନ୍ତ୍ରୀ ତାରେ ଯା' ମୃଦୁ କମ୍ପନ,
ଅନୁଭବିଥିଲି ଏବେ ଶୂନ୍ୟମନ
ଆକୁଳିତ ଅବସାଦେ
ତୁମଙ୍କୁ ହରାଇ		ବାଟବଣା ହୋଇ
ଧନ କାନ୍ଦେ ପରମାଦେ ।

ମୋ' ନେତ୍ର କାହିଁରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ସଖା,
ଦେଖା ପାଇବାର ଆଶାରେ ମୁଁ ଥକା,
(ସ୍ୱାସ ଦେବ ବୋଲି ଦେଉଛ କରକା,)
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗୃହେଁ ମୁଁ ପ୍ରଭୁ,
ଆପଣାକୁ ଛାଡ଼ି ଯାହା ମୁଁ ମାଗିଲି,
ଦେଇ ସାରଲଣି ସବୁ ।

ଏକି ପ୍ରଭୁ ତବ ପ୍ରେମ ବ୍ୟବହାର,
ଅଥବା ମୋ' ପ୍ରେମ କରୁଛ ବିଚାର,
କି ଭୟ ମୋହର, କର ଯାହା ପାର,
ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତିଆଶୀ,
ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ଦୟା କରିବ ଜାଣେ ମୁଁ,
ମୋ' ଦୁଃଖବିଷାଦ ନାଶି ।

ବିରହେ ।

ଆଜ ଅଭାଗିନୀ କାହାର ବିରହେ
ବୁହାଏ ନୟନୁ ନୀର,
ଆକୁଳ ଏ ପ୍ରାଣ ଆକୁଳ ଏ ଚିତ୍ତ
ଆକୁଳ ଏ ଚରାଚର ।
ଅଜିତ ଭ୍ରମର ନ ଅଟେ ଗୋପନେ
କୁସୁମିତ କୁଞ୍ଜବନେ,

ଅମୃତ କୋକିଳ ନ ଗାଇଲ ସଙ୍ଗୀତ
ନବ ବସନ୍ତର କାଳେ ।
କଳ କଳ ନାଦେ ବହୁଯାଏ ନଦୀ,
ନଦୀ ଗାଏ ଦୁଃଖ ଗାଥା ।

ଲହରୀ, ଲହରୀ, ଧାଏ କି ଉଦ୍ଗାର,
ହୃଦୟନିହିତ ବ୍ୟଥା ।
ଉଠେ ଫେନରାଶି ଉଦ୍ଦାମ, ଚଞ୍ଚଳ,
ଭାସି ଯାଏ ସ୍ରୋତବକ୍ଷେ,
ରବିକର ରଶ୍ମି ନଚୁଏ ତରଙ୍ଗ,
ବିହଙ୍ଗମ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ,—
ଉଡ଼ିଯାଏ ଗାଇ କି କରୁଣ ଗୀତି—
ଘୋଟେ ପ୍ରାଣେ ଅବସାଦ,
ସ୍ୱତଃ ଏ ନୟନେ ଜଳ ଉଚ୍ଛୁଳଇ,
ସ୍ୱତଃ ଯେ ଦହୁଛି ହୃଦ
ଆଉତ ନହସେ ସୁଧା-ଶଶଧର,
ଶାରଦ ଗଗନ ଶୋଭି,
କାନ୍ଦୁଛି କି ଶଶୀ ଧୂମ-ଜଳଧରେ,
ମଳିନ କି ତା'ର ପ୍ରଭା ।
ଗମ୍ଭୀର ନିଶୀଥ କାନ୍ଦେ କି ଗୋପନେ,
ଶବ୍ଦହୀନ ତାନ ଧରି,
ଭେଦୁଅଛି ମୋର ମରମେ ମରମେ
ସେ ବ୍ୟଥା ଛୁରିକାପରି ।

ମଳୟ-ହିଲ୍ଲୋଳ ' ଝଳକରେ ଶୀତଳ
ଏ ଅନଳତପ୍ତ ଚିତ୍ତ
କୁଞ୍ଜଅଙ୍କ ବସି ଡାକୁଛି ଗୋପନେ
କୁହୁରୁତ ଅବିରତ ।
ଫୁଲ ପରିମଳ ଉହୁଁକି ଗରଳ
ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ହଳାହଳ,
ଶାରଦୀୟା ଜ୍ୟୋସ୍ନା ଧରଣୀର; ରବି——
ଭର-ଯାତ୍ର ନଭସ୍ତଳ ।
ଏ ଭଗ୍ନ ସଂସାରେ ନାହିଁ ମୋର ପାଇଁ
ଚିତ୍ତଶାନ୍ତି ମହୌଷଧ,
ଝଡ ହାହାକାରେ ବହୁଯାଏ ଘନ
ଝଡ ଦୁଃଖ ବିପଦ ।
ଲୁଚି ଯାଇଅଛି ମନୋବୀଣା ମୋର
ଆଉ ନ ଧରିବ ତାନ,
ଆଉ ନ ଗାଇବ କୋକିଳ ପଞ୍ଚମେ
ଚିତ୍ତ ମୋହ ଗୀତମାନ ।
ଆଜ ସବୁ ସ୍ନେହ, ପ୍ରାଣଭରା ପ୍ରୀତି
ଲଭିଅଛି ଅବସାନ,
ତାହାର ବିରହେ ମରି ଛଟଳ ଛଟଳ
ସରି ଗଲାଣି ମୋ ପ୍ରାଣ ।
ସଂସାରର ଶତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୋହର
ନାହିଁ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି, ନାହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା,
ହୃଦୟର ବସି ଜଳୁଛି ଅନ୍ତରୁ,
କେବଳ ଅନନ୍ତ କ୍ଷୁଧା,

ଅନନ୍ତ-ପିପାସା—   ଶୁଷ୍କ କଣ୍ଠ ତାଲୁ,
ଦହକଲା ମରମ ମୋର,
କାନ୍ଦିଲେ କି ହେବ ?   ଅନନ୍ତ ଏ ଦୁଃଖ,
ଅନନ୍ତ ଏ ତମଃ ଘୋର ।
ଅବସାଦଶୁଷ୍କ   ହୃଦ-କୁଞ୍ଜବନେ
ନ ଫୁଟଇ ଆଶା-ଫୁଲ
କାହିଁ ସେ, କାହିଁ ସେ,   କେଉଁ ଦୂର ଦେଶେ,
କହ କପା ମୁଁ ଆକୁଳ ।
ସେ କି ଜାଣେ ମୋର   ପରାଣର ବ୍ୟଥା
ଗୋପନ ଲୋତକ ଧାର,
ସେ କି ଜାଣେ ମୋର   ମରମ-ବେଦନା,
କି ଭୀଷଣ ଦୁର୍ନିବାର ।
ସେ କି ଜାଣେ ତାର   ବିରହ ଅନଳେ
ପୋଡ଼ୁଛି ଏ ହୃଦବନ,
କାହିଁ ଶାନ୍ତି କହ,   କାହିଁ ଶାନ୍ତି ମୋର,
କାହିଁ ମୋ'ର ଶାନ୍ତି-ଧନ !
ଶ୍ରେୟ ମଣେ ମୁଁ ତ   ନରକ-ନିବାସ;
ନ ଖୋଜେଁ ମୁଁ ମଣି, ହେମ,
ଖୋଜେଁ ତାକୁ, ଯାର   ଲାଗି ଏତେ ଦୁଃଖ,
ଯାର ଲାଗି ଏତେ ପ୍ରେମ;
କି ପ୍ରେମ-ମନ୍ତ୍ରର   ପଢ଼ାଇଛି ମୋତେ
କରିଅଛି ଉନ୍ମାଦିନୀ,
ଖୋଜି ବୁଲେ ମୋର   କାହିଁ ମନଚୋର,
ଖୋଜି ବୁଲେ ଅଭାଗିନୀ ।

ଚଉଦ ଭୁବନେ   ଦେଖେ ତ ତା'ରୂପ
ନାହିଁ କିପାଁ ହୃଦକୋଣେ ?
ଆସିବ କି ମୋର   ଅନ୍ତର ଆରାଧ୍ୟ
ପ୍ରେମ ବଳ ଆକର୍ଷଣେ ?
ବଚନେ ମୋହର   ନାହିଁ ସରସତା
ପଠନେ ନ ହରେ ତୃଷା,
ଶୟନେ ସ୍ୱପନେ   କାନ୍ଦେ ମୁ ଉନ୍ମନେ,
ସତେ କି ପୂରିବ ଆଶା ।

ପ୍ରାର୍ଥନାର ଶତ   ଆକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନେ
କଣ୍ଠ ମୋର ଥମିଲାଣି,
ଶୁଣି ନ ଶୁଣେ ସେ   ପ୍ରାଣର ଦେବତା
ହୃଦ ମୋର ଦମିଲାଣି ।

ଅନ୍ତର ଅଜ୍ଞାତ   ଏ ଦୁଃଖ ମୋହର
ପାଗଳମା ମୁହିଁ କିବା,
କହିଲେ କାହାକୁ   ହରେ ଯଦି ଦୁଃଖ
କହନ୍ତି ଯାମିନୀ, ଦିବା ।

ସହ-ଅନୁଭୂତି   କିଏ ଦେବ ମୋତେ
ବିନା ଅନୁଭବେ କହ ?
ଯେ ନ ଜାଣେ ତାକୁ,   କି ବୁଝିବ ଭାର
ବିରହ କି ଦୁରବହ ?
ମୋହର ଅନ୍ତରେ   ଶୁଣୁଛି ତା' ସ୍ୱର,
ତା' ରୂପେ ହୋଇଛି ବାଉ,

ଅରୂପ ରୂପ ତା’ ବିଶ୍ୱ ବିମୋହନ
ଦେଖି ସତେ ଦେଖି ନାହିଁ ।
ଏ ମର ନୟନେ ଦେଖି ନାହିଁ ସିନା ।
ଅନୁଭବେ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ।
ସେ ଅନନ୍ତ ରୂପ, ଅନନ୍ତ ମାଧୁରୀ
ପୂରିତ କି ପ୍ରେମ-ଗର୍ବେ ।
ଶୁଣିଛି ଗୋପନେ ହୃଦ-କୁଞ୍ଜବନେ
ତାହାର ଲଳିତ ଭାଷା,
ଶୁଣି ମୋ’ ପରାଣ ହୋଇଛି ଅକୁଳ
କ୍ଷମିପେ ହୋଇଛି କଣା ।
ପଟରେ ପଢ଼ବେ ଲେଖା ତ ତା ରୂପ,
କାହିଁ ଏ ହୃଦୟ ଶୂନ୍ୟ ?
ବିଶ୍ୱ ରଙ୍ଗେ, ରଙ୍ଗେ, ଶୁଣେତ ତା, ବାଣୀ
କାହିଁ ଏ ଅନ୍ତର ଶୁଷ୍କ ?
ଯେତେତ ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ଭୁଲାଇବି ମନ,
ତେତେ ମନ ଭୁଲେ ନାହିଁ,
ଯେତେତ ଦୁଃଖେ କର୍ମେ ନିବେଶିବି ମନ
ତେତେ ମନ ହୁଏ ବାଇ ।
ଶତ ଭର୍ତ୍ସନାରେ ଫାଟି ପଡ଼ିତ ହୃଦ,
ଶତପାପ ହତାଶ୍ୱାସେ,
"ହେ ହୃଦୟସଖା ! ଦିଅ ହୃଦେ ଦେଖା
ବାନ୍ଧିବି ମୁଁ ପ୍ରେମ-ପାଶେ ।
"ପାଇବ ବୋଲି ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରାଣେଶ
ଆସି ଅଛି ଶୂନ୍ୟ ବେଶେ,

"କରଅଛୁ ଶୂନ୍ୟ ହୃଦୟ-ନିଳୟ
ଢାଙ୍କି କି ମରିବି ଶେଷେ ।
"ଚିର ଦୟାମୟ, ତ୍ରିଭୁବନ-ଦେବ,
ପୂର୍ଣ୍ଣ-ପ୍ରେମ-ପାରାବାର,
"ଏତେ ବ୍ୟଥା କିପାଁ ଦିଅ ହେ ଦୟିତ,
ପୋଛୁ ଦିଅ ଅଶ୍ରୁଧାର ।
"ଆଜ ମୁଁ ଚରଣେ କରଅଛୁ ପଣ
ନ ଯିବି ଏଥୁଁ ମୁଁ ଫେରି
"ରହି ଥାଉ ମୋତେ ବିପଦ ଜଞ୍ଜାଳ,
ଦୁଃଖ, ଶୋକ, ଚିନ୍ତା ଘେରି
"ଆକୁଳେ ମୋହର ଆସୁନାହିଁ ତଥା,
କହିବି କି ହୃଦଫେଡି,
"ତୁମ୍ଭର ଚରଣ ଧରି ପଡିଥିବି,
ଥାଉ ମୋତେ ଦୁଃଖ ବେଢି ।
"ଗୁହେଁ ନାହିଁ ତବ ଆଶୀଷ-ଅସାର
ଟେକଟେ ବରଷିଛ ଶିରେ;
"ବୁଡିବାକୁ ଗୁହେଁ ମାନସ-ମରାଳ
ତବ ପ୍ରେମ-ସରସୀରେ ।
"ହେ ଚିର କରୁଣ, ଅନନ୍ତ ସୁନ୍ଦର,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ତହିଁ ସବୁ ଆଶା,
"ନାହିଁ ଶକ୍ତି ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲେଖନୀରେ,
ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ ନାହିଁ ଭାଷା ।
"ମୋ ହୃଦୟ-ଗୃହ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ
ହେଉ ତବ ଅଧିଷ୍ଠିତ,

"ହେ ପବିତ୍ରତମ,   ହର ହୃଦ-ତମଃ,
ପ୍ରେମାନନ୍ଦ-ଜ୍ୟୋତିଃ ଦାନେ ।
ପ୍ରଭୁ ! ତୁମ୍ଭର ବିରହେ   ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଏବେ
ଅବସାଦ ମହାଶ୍ରାନ୍ତ,
"ଯାହା କଲେ ତହିଁ   ଘଟଇ ପ୍ରମାଦ
ଶତ ଶତ ଭୁଲଭ୍ରାନ୍ତ ।

"କେତେ ଇଚ୍ଛା ମୋର   ତୋଷିବ ସକଳେ
ଲଭେ କାରପାରେ ନାହିଁ,
"କେତେ ଇଚ୍ଛା ମୋ'ର   ଜୀବନେ, ମରଣେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଥିବି ମୁଁ ପାଇ ।

"ଦିବସ, ଯାମିନୀ   ଡାକି ଡାକି ପ୍ରଭୁ,
ଥକିଲାଣି ହୃଦ ମୋର,
"ଆସହେ ବନ୍ଧନେ,   ଆଯ ଏ ଜୀବନେ
ଆସହେ ହୃଦୟେଶ୍ୱର ।

"ତବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ   ତବ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ
ମଧୁର, ସୁନ୍ଦର କର,
"ତବ ପ୍ରେମାର୍ଣ୍ଣବେ   ବୁଡାଅ ହେ ନାଥ
ମୋ' ଚିତ କଳୁଷ ହର ।

"ହୃଦୟର ଶତ   ଅବର୍ଜନା ହର
ପ୍ରେମେ ତବ ଦିଅ ମାଜି ।
"ତବ ପ୍ରେମ-ଫୁଲ-   ଫଳେ ଏ ହୃଦୟ—
ଭୁବନ ଦିଅ ହେ ସାଜି ।

"ଏ ମନୋମନ୍ଦିରେ ପ୍ରେମର ମନ୍ଦିର
ବଜାଇ କରନ୍ତେ ବାଇ,
"ତେବେ ପ୍ରେମ ସୁଧା— ପାନେ ମୋର ତୃଷ
ତେଜିଲ ଆଜ ପ୍ରାଣପାଇଁ।
"ପ୍ରେମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ମିଳନ ମଧୁର
ଆଣ ଏ ହୃଦୟ-ସରେଜ୍ୟ;
"ଉଚ୍ଛୁଳୁ ହେ ସୁଧା ଅନ୍ତରେ ମୋହର
ପ୍ରତି ଶିରେ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟ।
"ଆସୁ ଏ ଅନ୍ତରେ ସ୍ୱରଗର ରାଜ୍ୟ
ଅନନ୍ତ ସୁଷମା ମୟ,
"ଯାନ୍ତୁ ମୁଁ ମାନବ, ଅନନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଆତ୍ମା ହେଉ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ।
"ଅନନ୍ତ-ଜୀବନ- ଫଳ-ପ୍ରସୂନରେ
ସୁଶୋଭିତ ସୁରଭିତ
"ହୃଦୟ-କାନନ କରନ୍ତେ ବହନ
ତବ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାଣମିତ।
"ସେ କୁସୁମ-କୁଞ୍ଜ- କାନନେ ବିଜନେ
ପ୍ରେମ-ଲତା-ଦୋଳା-ସନେ,
"ତବ ପ୍ରେମ ଲୀଳା— ଲଳିତେ, କରୁଣେ
ପ୍ରକାଶ ହେବ ପ୍ରତି କ୍ଷଣେ।
"ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ, ମଧୁରେ, ରୁଚିରେ, ବନ୍ଧୁରେ,
ହେଉ ଶୁଭ ସମ୍ମିଳନ,

"କରୁଣେ, କୋମଳେ, ପ୍ରେମ, ଅଶ୍ରୁଜଳେ,
ହେଉ ନିତ୍ୟ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
"ମୃଣ୍ମୟ ସଂସାରେ ଭୁଲିଇ ପାର କି
ଚିନ୍ମୟ ସୁନ୍ଦର ଦେବ ?
"ତନ୍ମୟ ଏ ଚିତ୍ତ ଥାଉ ନିତି ମୁଗ୍ଧ
ପ୍ରେମ ଦୟା ଲଭି ତବ ।
"ଅସହ୍ୟ କାତରେ ଡାକିବି ବାରେ ବାରେ
ହୃଦୟ-କମଳ ବନେ,
"ପୂଜିବି ତୁମ୍ଭର ପଦ-ଅରବିନ୍ଦ
ବସାଇ ହୃଦୟାସନେ ।
"ନିବାର ଏ ହୃଦ ପ୍ରେମର ପିପାସା
ପ୍ରେମ-ସୁଧା-ମଧୁ-ଦାନେ,
"[illegible]ସ୍ୱ ସଂସାରରୁଁ ଛୁଡ଼ି ରତ ଥିବି
ଭାସନା, ତୁମର ଧ୍ୟାନେ ।

ବିଡ଼ମ୍ବନା ।

ଦେଖା ହେଲେ କଥା ନକହେ
ମୁଖ ବୁଲାଏ ଯେତେ,
ତୁମେ ଫେରି ବୁଲି ଗଲେ ଗୋ
ତୁମ ନାମଟି ଘୋଷେ ।
ଶତ ପାପ-ଆବର୍ଜନାର
ବଡ଼ ଗଣ୍ଠିରି କରୁ,
କାନ୍ଧେ ଯେନ ଘେନ ଫେରୁଛୁ
ବନ୍ଧୁ ବରଚ ଧରୁ ।
ତୁମକୁ ଦେଖିଲା କ୍ଷଣି ତା
ଖସି ଯିବ ମୋ' ଘରୁ,
ତଥାପି ଆସିଲେ ତୁମେ ଗୋ
ମନ ହୁଅଇ ଗରୁ ।
ଭୁଲିଯାଏ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
କାନ୍ଦ ବସଇ ମାନେ
"ଏତେଦିନ ଥିଲ କେଉଁଠି"
କହେ ପ୍ରେମାଭିମାନେ ।
ତୁମେ ନ କହିଲ ଅଗରୁ,
ମୁଁ ତ କହଇ କଥା,
ପରକ୍ଷଣେ ତୁମେ ପଳାଅ
ମୁଁ ତ ସହଇ ବ୍ୟଥା ।

ଏହୁପର କେତେ ବରଷ
　　　　　　　　ବିତି ଗଲାଣି ମୋର,
ପ୍ରାଣରୁ ଘୁଞ୍ଚିଲା ନାହିଁ ତ
　　　　　　　　ଦକ୍ଷା ଜଞ୍ଜାଳ ଘୋର ।
ତଥାପି ବଞ୍ଚିଛୁ ଅନାଇ
　　　　　　　　ପୁନଃ-ଦର୍ଶନ-ଆଶେ,
ତୁମେ ଆଉ ଥରେ ଆଦରେ
　　　　　　　　ଆସିବ ଗୋ' ମୋ' ପାଶେ ।

ମୋହନ ବୀଣା ।

ସଖା ଶୁଭିଲାକି ତୋର ମୋହନ ବୀଣା,
ପଲକକ ପୁଲକେ ମୁହିଁ ହୋଇଲି କ୍ଷୀଣା,
ଉଦ୍‌ବେଳ ହୋଇଲା ମନ, କମ୍ପିତ ଅପଘନ,
　　ଗଗନେ, ପବନେ, ବାଜି ଉଠିଲା ପରା,
　　ଧାଇଁଲି ପଛରେ ସେତ ନ ଦେଲା ଧରା ।
　　ସଖା କେଉଁ ଦେଶେ କହ .ଅଛୁ ତୋଘର,
　　ଅନ୍ତରାଳେ ଥାଇ କିପାଁ ବାଉ ତୋ' ସ୍ୱର,
ବାତୁଳକରିଛୁଟିକି,　　ନାଚେ ମୁଁ ହୋଇଛୁ ବକି,
　　ଦେଖା ଦେଉନାହୁଁ କିପାଁ ସ୍ୱପନେ ଥରେ,

ତୋତେ ଖୋଜି ବୁଲେ ମୁହିଁ ଧସ୍ତ ଅନ୍ତରେ ।
ସଖା ସଖା ବୋଲି ମୁହିଁ ଡ଼ାକେ ଅକୁଳେ,
ତଥାପି ଦେଖା ମୁଁ ତୋର ନପାଏ ତିଳେ;
ସହସା ଗୋପନେ ଆସୁ   ସହସା ଅମୃତ ହସୁ,
ବିଜୁଳୀ ଝଟକ ପରି ଯାଏ ମିଳାଇ
ଅତୃପ୍ତ ବାସନା ବହ୍ନି ହୃଦେ ଜ୍ୱଳାଇ ।
ପାଇଲେ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ ମନେ ପାଞ୍ଚଇ,
ଦଣ୍ଡେ ଦରଶନ ତୋର ଚାହି ବାଞ୍ଛଇ,
ନପଡ଼ୁଁ ପଲକ ମୋର,   ଲୁଚଇ ଝଲକେ ତୋର
ମୋ' ମନୋନୟନେ ସଖା ସୁନ୍ଦର ଝଳି,
ବିମୁଗ୍ଧ ଅବଶ ପ୍ରାଣେ ପଡ଼େ ମୁଁ ଢଳି ।
କ୍ଷଣକ ପଟରତ ଅହା ଗଲୁଣି ଛଳି,
ଆଜିକି 'ଆସିବୁ ଆଜ ଆସିବୁ କାଲି;
"କାଲି କାଲି" ଯାଏ ବହି;   ବଢ଼ଲେ ଅନ୍ତର ଦହି,
କଳ୍ପନା-ନୟନ-ପଟେ ତୋର ମୂରତି,
ଅଙ୍କି ମୁଁ ଲଭଇ କ୍ଷୀଣ ହୃଦେ ଶାନ୍ତି ।

ଅପରାଧୀ ।

କହିବି କି କଥା   ଫେଣ୍ଡି ହୃଦ-ବ୍ୟଥା,
ତୁଣ୍ଡ ତ ଫିଟଇ ନାହିଁ,
ଶତ ଅପରାଧ   ଅପରାଧୀ ପରି
ମୁଣ୍ଡଟି ଉଠଇ ନାହିଁ ।
ଚକ୍ଷୁବାହି ଅଶ୍ରୁ   ଝରି ଝରି ପଡ଼ଇ
ରୁଣ୍ଡ ବ୍ୟଥା ହୃଦପିଣ୍ଡେ,
ଅନଳ-କୁଣ୍ଡରେ   ଜୀବନ୍ତେ ଜୁଳୁଛି
ପ୍ରାଣ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଛୁଟିଣ୍ଡେ ।
ସବୁତ ଅଛଇ   ପୂରୁବ ସମାନ
ଶିରି ଗଛ କଷାଁ ଛୁଟି,
ଯେହ୍ନେ ଚନ୍ଦ୍ର ତାର   ହ୍ରାସ ପରିବର୍ତ୍ତେ
କଷାଁ କାଟନ୍ତି ଭ୍ରୂକୁଟି,
ସେହିପରି ଫୁଲ   ଫୁଟିଛି ହସୁଛି
ବିତରୁଛି ଗନ୍ଧରାଶି,
ସେହିପରି ପିକ   ଗାଉଛି ପଞ୍ଚମେ
କାନ୍ତ-ବସନ୍ତ-ବିଳାସୀ ।

ସେହିପରି ଅଳି   ସଜ ରଙ୍ଗବୋଳି
କୋମଳ କମଳ-ଦଳେ,
ସାନ ଅଙ୍ଗ ଢାଳି   ଗୁଞ୍ଜରେ ମଞ୍ଜୁଳ
କଳ ସରୋବର-ଜଳେ

ଯେହ୍ନପରି ବାୟୁ ବହୁତ ଯାଉଛି
ତରୁ-ଲତା-ପତରରେ,
ସେହ୍ନପରି ଧଣ ମଧୁକା ଉଠୁଛି
ସଜଫୁଲ-ସୁବାସରେ ।
ସୁନ୍ଦରର ଶୋଭା ସଂଯୁତ ରହିଛି;
ସୁଷମା ଲୁକଛି କାହିଁ,
ଅଛି ଜଡ ପିଣ୍ଡ ଅବଶ ଅଚଳ
ପ୍ରାଣ ଥଇଁ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ।
ଭ୍ରମର ବିରହେ ଝରେ ପଦ୍ମ ଆଖି,
ଆକୁଳ ବ୍ୟାକୁଳ ହିୟା,
ସବୁ ସୁଖେ ପୂର ରହୁଅଛି ଶୂନ୍ୟ
ନୈକାଳୟେ ଏକୁଟିଆ ।
ସଜନ ନଗରୀ ବିଜନ ଶ୍ମଶାନ
ପରକ୍ଷ ମଣଇ ମନ,
ଜୀବନ-ବସନ୍ତ—— ନିଶାନ୍ତେ ଉଦିଲା
ଅନନ୍ତେ କି ଦୁଃଖ-ଘନ !
କାନ୍ତ-ରତିଲତା ମୁକୁଳ-ମଞ୍ଜରୀ
ପଡ଼ିଲା ଅକାଳେ ଝରି,
ଉଡ଼ିଗଲା ପିକ କେଉଁ ସଭଜକୁ
ମନୋବନ ଶୂନ୍ୟ କରି ।
ଦୂରେ ଦୂରେ ପ୍ରଭୁ ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ଗଲ
ଆଜିତ ନ ଦେଲ ଧରା,
କେତେ ଗୋଡ଼ାଇଲି ଧରି ନ ପାରିଲି
ସହି ବର୍ଷା ଶୀତ ଖରା ।

ତାପ କ୍ଳେଶ ଦୁଃଖିଙ୍କ ମନ ମାରି ଦେଇ
ଆସିଲି ଫେରି ମୁଁ ଚାଲି,
ଅନ୍ଧାର କବାଟ କୋଣରେ ଲୁଚିଣ
ନୈବେଦ୍ୟ-ଥାଳ ଦେଲି ଢାଳି ।
ଦେଖିଥିଲି ପଛ ସୁନ୍ଦର ରୂପଟି
ଚନ୍ଦ୍ରା ମେଘ ଫାଙ୍କେ ଫାଙ୍କେ,
ଚାହିଁ ଥିଲି ପଛ ଚାନ୍ଦନୀ ଆଲୋକ
ତାରା ହସେ ବାଙ୍କେ ବାଙ୍କେ,
କାନ୍ଦିଥିଲି ପଛ ଶିଶିର ଲୋତକେ
ଝରୁ ଝରୁ ଥିଲା ପଡ଼ି ।
ମୁକ୍ତାହାର ପରି ଘାସ-ପତରରେ
ଚୁମ୍ବି ଦରଫୁଟା କଳି ।
ବରଣ-ଡାଲାଟି ସଜାଇ ଥିଲି କି
ଯେତେ ଅଶ୍ରୁ-ଫୁଲ-ମାଳି,
ଅରଘ, ଚନ୍ଦନ ସକାଶେ ହୃଦୁଁ କି
ରକ୍ତ ଦେଇଥିଲି ଢାଳି ।
କିଛି ନ ଦେଖିଲ ମୋ ପୂଜା ଆଦର,
ପଳାଇଗଲ ହେ କାହିଁ,
ହୃଦୟ-ମନ୍ଦିର- ମଣ୍ଡପଟି ଶୂନ୍ୟ
ଅନ୍ଧାର ଅଛି ଘୋଡ଼ାଇ ।
ଧୂଳି ଅବର୍ଜ୍ଜନ ସହସ୍ର ଜଞ୍ଜାଳ
ଅଳନ୍ଧୁ ରହିଛି ପଡ଼ି
ମାକଡ଼ସା ଜାଲ ବୁଣୁ ଅଛି କାନ୍ଥେ
ଶିଖି ଯାଇଅଛୁ ଭୁଡ଼ି ।

ତବ ସୁମଧୁର   ବେଣୁ ନାଦ ଆଉ
ନ ପଶଇ ଶ୍ରବଣ-ପୁରେ,
ମରମେ ମରମେ   ବାଜି ଯାଉଅଛି
ବାସନା-ବିଷାଣ ଭୂରି ।

ଶୁଣିବା ପାଇଁକି   ଅଛୁ କାନ ଡେରି
ମଧୁର ତରଙ୍ଗ-ନାଦ;
କେତେଦିନେ ସଖା !   ଆସିବ ଅକୁଳେ
ଦୂର କରି ଅବସାଦ ।
କେତେଦିନେ ସଖା   ପୂର୍ବପରି ହସି
ସମ୍ଭାଷିବ ସମାଦରେ,
କେଉଁ ଦିନେ ପୁଣ   ଉଠିବ ହେ ପୁଣ
ଶୁଭ ଅବନୀ-ଅମ୍ବରେ ।

ସାନ ସାନ ବୋଲି   ନ କର ହେ ହେଳା,
ସାନ ମୁଁ ତୁମରି ଲାଗି ।
ଯେଣୁ ସାନ ହେଲୁ   ଗଢ଼ି ପ୍ରେମ-ସେତୁ
ଦେବାଛି ବିଚ୍ଛେଦ ଭାଙ୍ଗି ।

ସାନବଡ଼ ବେନି   ତାରକୁ ଯୋଡ଼ଣି
ଗାଉଛି ମଧୁର ଗୀତ ।
ଏବେ ଦୂର କରି   ପଶ୍ଚଣେ ମାରୁଛ
କି ଲାଗି ହେ ପ୍ରାଣମିତ ।

ମୁଁ ସାନ ମୁଁ ନୀଚ,   ମୁଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାନବ
ତୁମେ ସ୍ରଷ୍ଟା ତୁମେ ପ୍ରଭୁ ।

ତେଣୁ ତବ ପ୍ରେମ-   ରାଜ୍ୟେ ଅଛି ସ୍ଥାନ
ଅଧିକାର ମୋର ସବୁ ।
ଆସ ଆସ ବୋଲି   ଡାକି ନ ପାରୁଛୁ,
ରଖି ନ ପାରୁଛୁ ପୁଣି;
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଅଖି   ଝରି ତ ପଡୁଛି
ଚେତେ ରହୁଛି ମଉନି ।
ତୁମେ ଯଦି ଦୁଃଖ   ବୁଝି ନ ପାରିବ,
ଆଉ କେ ବୁଝିବ ସଖା ?
ତୁମ ଲାଗି ଯଦି   ଏ ପ୍ରାଣ ଫାଟୁଛି,
ତୁମେ ନବାର ଏ ଦକା ।

ଆକୁଳେ ।

ଦିବସ ରଜନୀ କାହାର ଲାଗି ଗୋ
ଅକୁଳେ ବସି ତୁ ଗୁହଁଛୁ,
ପ୍ରତି ଶବଦରେ ଥର ଥର ଉଠି
ବାଧା ନମାନ ତୁ ଧାଇଁଛୁ ।
ନୀରବ ନିଶୀଥେ, ଶ୍ୱେତ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକେ,
ଝିକି ଝିକି ତାରା ଝଟକେ,
ପ୍ରଶାନ୍ତ ଅନନ୍ତ ନୀଳ ନଭଃପ୍ରାନ୍ତେ,
ଦେଖିଛୁ ତା ମୂର୍ତ୍ତି ପୁଲକେ ।

ପ୍ରଭାତର ମନ୍ଦସମୀର-ହିଲ୍ଲୋଳେ,
ଶିଶିର-କଣସିକ୍ତ ସୁମନେ
ତା' ପରଶ ପ୍ରାଣେ ଲଭିଛୁ ତୋହର
ଦେଖିଛୁ ତା' ରୂପ ସ୍ୱପନେ ।
ଅବଶ ଅଳସେ ମୁଦ୍ୱ ନେତ୍ର ଦେନ
ହୃଦୟେ ଅଙ୍କିଛୁ ମୂରତି,
କମ୍ପିତ ଉଲ୍ଲାସେ ଭାସି ପ୍ରେମଗାରେ
ଢାଳିଛୁ ତା' ପାଦେ ଭକତି ।

ଲୋକଲୋକାନ୍ତରେ, ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତରେ,
ହୋଇଥିଲୁ ପରା ସଙ୍ଗୀ ସେ,
ଗାଇଥିଲୁ ପରା ହୃଦ-ବୀଣା-ତାରେ,
ଆଜି ପାରୁନାହିଁ ଭାଙ୍ଗି ସେ ।

ତା' ପ୍ରେମ-ଶୃଙ୍ଖଳେ ବନ୍ଦୀ କରି ତୋତେ,
ରଖିଛି ତା' ହୃଦ ଭିତରେ,
ନିତ୍ୟ ଆଲିଙ୍ଗନେ ରହି ତୁ ତାହାର
କିପାଇଁ କାନ୍ଦୁଛୁ କାତରେ ।

ଚିର ଜୀବନର ସାଥୀ ପରା ତୋର,
ଚିର ସଖା ଜନ୍ମେ ମରଣେ,
ତୋ' ପ୍ରାଣ ବନ୍ଧାତ ତା ପ୍ରାଣ-ଡୋରିରେ,
ତାହାର କମଳ-ଚରଣେ ।

ତୋ ପ୍ରାଣ-ପିପାସା, ତୋ' ଆକୁଳ ଆଶା,
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମେଣ୍ଟି ନାହିଁ ଗୋ,

ବୃନ୍ଦାବନରେ ଜଳ ଶୁଖି ହେମ ହେବୁ,
ତାହାର ଭୂଷଣ ପାଇଁ ଗୋ, ।
ହୃଦୟର ଫୁଲ ଫୁଟି ଉଠିଛି କି,
ଚହଟିଛି ପ୍ରେମ-ସୁବାସ
ଆସିବ ସେ ଅଳି ଖୋଜି ଖୋଜି ତାକୁ,
ବଢ଼ାଇ ତୋହର ଉଲ୍ଲାସ ।
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ମନେ ବସିଥାଁ ମଉନେ,
ଆସିବେ ତୋ' ପ୍ରାଣସଙ୍ଗାତ,
ଦେବତାର ବେଶେ, ତାବକାର ଦେଶେ,
ହେବ ପରା ଶୁଭ ସାକ୍ଷାତ ।
ତୋହର ଦେବତା ତୋତେ ଛଳିବାକୁ
ଲୁଚାଇଛି ତାର ବଦନ,
ସ୍ଥିର ମନପ୍ରାଣେ ସଜାଡ଼ି ରଖିଥା
ପୂଜାପାଇଁ ଫୁଲଚନ୍ଦନ ।
କାନଡେରି ବସି ତାର ପାଦଶବ୍ଦ
ଶୁଣିବାକୁ ରହ ଜଗି ଗୋ,
ବାତୁଳ ପରାଏ ଆସିତ ପରନ୍ତି
ପ୍ରାଣସଖା ତୋର ଲାଗି ଗୋ
ଶତଫୁଲ-ବାସେ ବାସିତ ତା' ତନୁ—
ସୁବାସେ ବୁଝିବୁ ତୋହର,
ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ଅସି ତୋହରି କଣ୍ଠରେ
ଲୁଣ୍ଠାଇ ଧରିବୁ ସତ୍ୱର ।

ଅବା ଧୀରେ ଧୀରେ ବାଜିବ ତା' ବେଣୁ,
ତୋ' ହୃଦ-କାନନ ମଝିରେ,
ଧୀରେ ଭାସି ଆସି ବାଜିବ ମରମେ
ପ୍ରଶାନ୍ତ-ଶୀତଳ ସମୀରେ ।

କୁଳ-ଅଭିମାନ-ବନ୍ଧନ ଭାଙ୍ଗିଣ,
ଧାଇଁବୁ ଅକୁଳେ ଉତ୍କଟେ,
କନ୍ଦରେ କନ୍ଦରେ ଖୋଜିବୁ ତାହାକୁ
ନଦୀଘାଟରେ ବନେ, ପର୍ବତେ ।

ପ୍ରତି ବିହଙ୍ଗଙ୍କୁ ପଚାରିବୁ ପଶୁ
ଦେଖିଛୁ କି ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁକୁ
ଶୁଣିଛୁକି ତାର ବନୋଦ୍ଧଅ ବାଣୀ
ଦେଖିଛୁକି ହୃଦ-ବନ୍ଧୁକୁ ।
ଅବଶ ଅଳସେ ଶୋଇଥିବୁ ପଡ଼ି
ଆସି ହଠାତେ ଛୁଇଁ ଯିବଟି,
ଆଖି ମେଲି ଦେଖି ନପାରି ତାହାକୁ
କେତେ ନ କାନ୍ଦିବୁ କହଟି ।
ଅଥବା ଆସିବ ଛଦ୍ମବେଶ ଧରି
ଜଗାଇ ତୋ' ମନେ ଆତଙ୍କ,
ନିମିଷେ ଚିହ୍ନିବୁ ପ୍ରାଣର ସଖାକୁ,
ପ୍ରସାରି ଦେବୁକି ପ୍ରେମାଙ୍କ ।
ଉଲ୍ଲସି ଉଠିବ ପୁଲକରେ ତନୁ
ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଆଦରେ,
ନୟନ-ପଲ୍ଲବୁଁ ଅଶ୍ରୁ-ହିମ-କଣା
ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବକି ପୟରେ ।

ତା' ରୂପ-ଚନ୍ଦ୍ରମା ପିଇବା ଆଶାରେ
ଉନ୍ମତ୍ତ କି ଚିତ୍ତ-ଚକୋର,
ଚିନ୍ତାକାଶ-ପଥେ ଉଡ଼ନ୍ତି ବୁଲନ୍ତି
ନିଜ ଧ୍ୟାନେ ନିଜେ ବିଭୋର ।
ତା' ରୂପ-କୁସୁମ-ସୁଧା ପିଇବାକୁ
ମନ-ଅଳି ତୋର ଧାଏଁକି
ତା' ସୁନ୍ଦର ରୂପ ବାରେ ଦେଖିବାକୁ
ନୟନ ଏଣେ ତେଣେ ଚାହେଁକି !
ଲତା-ପତରରେ, କୁସୁମ-ଫଳରେ
ଜଳେ, ସ୍ଥଳେ, ନଭେଃ, ପବନେ,
ଭାସି ବୁଲୁଛି କି ତା' ଅରୂପ ରୂପ,
ମଜାଇ ତୋ' ପ୍ରାଣ ଗୋପନେ !
ପ୍ରଭାତର ନବ ଅରୁଣ-କିରଣ
ତରଳ ତା ରୂପ ଝଲେକି,
ପୁଲକ-କମ୍ପିତ ତଟିନୀ-ଜଳରେ
ରମ୍ୟ ରୂପ ପ୍ରତିଫଳେକି ।
ନାନା ରଙ୍ଗେ ଭଙ୍ଗେ, ତରଙ୍ଗେ ତରଙ୍ଗେ
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଶୋଭା କି ଉଚ୍ଛୁଳେ,
କଳ କଳ ନାଦେ ଶୁଭେ କି ସଂଗୀତ
ନିମିଷେ ତୋ ପ୍ରାଣ ବିହ୍ୱଳେ ।
ଉତ୍କଣ୍ଠ ହୋଇ କି ଦିବସ ଯାମିନୀ
ପ୍ରେମାବେଶେ ପ୍ରାଣ ଜର୍ଜର;
ପତ୍ର-ମରମରେ ଥରି ଉଠେ ତନୁ
ଶୁଭିଗଲା ପରି ତା ସ୍ୱର ।

ନୟନ ତୋହର ବୋଲା କି ତା ରୂପ
ଖୋଲା କି ହୃଦୟ ପଟାରେ,
ପ୍ରତି ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ ଜମାଇ ତା ନାମ
ବହୁଛୁକି ଶିରା ଶିରାରେ ।
ତୋଳିଛ ତାହାର ପୂଜାର ମନ୍ଦର
ତୋହରି ହୃଦୟ ଅଙ୍ଗନେ,
ହୃଦ-ବେଦୀପରେ ପୂଜୁଛୁ କି ତାକୁ
ପ୍ରେମ-ଭକ୍ତି ପୂତ ସୁମନେ
ତାହାରି ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣକୁ ମିଶାଇ
ତା ପ୍ରାଣେ ମିଶାଇ ତୋ ସତ୍ତା,
ଆମ୍ଭ ଅନୁଭୂତ ଭୁଲିଛୁ ତୋହରି
ସେ ଆଜ ତୋ ପ୍ରାଣହନ୍ତ୍ରା ।
ତା ସୁଖରେ ସୁଖ ଆଦରେ ମିଶାଇ
ତାହାର ଜୀବନେ ଜୀବନ,
ତାହାର ପ୍ରେମରେ ପ୍ରେମ ଲୀନ ତୋର
ହୋଇଛୁ ତା' ଠାରେ ମଗନ ।
ଦୂରଦୂରାନ୍ତରେ ସେ ଅଛି, ତଥାପି
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଏକ ଅଭିନ୍ନ
ହୋଇଅଛୁ ନବ ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦର
ବେନି ପ୍ରାଣେ ବେନି ମିଶିଣ ।

"ସାରା ।"

ସାରା ଜଗତରେ ଖୋଜେ ମୁଁ ଯାହାକୁ,
ସେତ ଅଛି ମୋର ଅନ୍ତରେ,
ଯାର ବର୍ଣ୍ଣେ ଦେଖେ ଯାର ପ୍ରେମମୂର୍ତ୍ତି,
ଅଙ୍କା ସେ ମୋ ହୃଦ-ପଟ୍ଟରେ ।
ଯାର ଜୀବନର ବେଦନା ବଧୁର
ଝଡ଼ ବିଗଳିତ ଅଶ୍ରୁରେ ।
ଯାର ଜୀବନର ଶତ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସେ
ମିଶିଛି ପଦ୍ମ ସେ ମଧୁରେ ।
ଯାର ହୃଦସ୍ପୃଷ୍ଟା ତା ପ୍ରେମଠର ବାଇ
ଯାରୁଦନ ବସି କାନ୍ଦୁଛି,
ଯାର ନିଶି ମୋର କାଟେ ଉଜାଗରେ
ଯାର ମନପ୍ରାଣେ ବନ୍ଦୁଛି ।

"ମୁଁ ତ ତାକୁ କେବେ ।"

ମୁଁ ତ ତାକୁ କେବେ - ଦେଖିନାହିଁ କେବେ
ଅନୁଭବୁ ଅଛି ପ୍ରାଣେ,
କାହିଁ ଅଛି ସେହି କେଉଁ ଦୂର ଦେଶେ,
କିନ୍ତୁ, ତା' ଆଡ଼କୁ ମନ ଟାଣେ ।

ନବ ବସନ୍ତର ଫୁଟନ୍ତା ଫୁଲରେ,
ମୃଦୁଲ ମଧୁରବାତ-ହିଲ୍ଲୋଳରେ,
ଲେଖା କି ତା' ନାମ ଲତାପତ୍ରରେ,
ମୋତେ ଲାଗେ ସେହିପରି,
ତାକୁ ଝୁରି ଝୁରି ଅନ୍ତ ପାଏନାହିଁ
ତାର ଦିବା ବିଭାବରୀ ।
ମୁଁ ତ ଡାକୁ କେବେଁ ଡାକନାହିଁ ପାଶେ,
ସେତ ଅସେ ବଳେ ବଳେ,
ମୁଁ ତ ତାକୁ ପାଏ ହୃଦ ବେଦନାରେ
ମୋର, ନୟନର ତପ୍ତ ଜଳେ ।
ମେଘ ଅନ୍ଧାରିତ ବରଷା ଆକାଶେ,
କ୍ଷଣକେ ଚମକି ଚପଳା ପ୍ରକାଶେ,
ସେହିପରି ପରା କ୍ଷଣକେ ସେ ଅସେ,
ଲୁଚିଯାଏ ପରକ୍ଷଣେ,
ଖୋଜେ ମୁହିଁ ତାକୁ ନଗରେ, ପ୍ରାନ୍ତରେ,
କେତେ ବନେ, ଉପବନେ ।
ମୁଁ ତ ତାକୁ କେବେଁ ସାଧିନାହିଁ ପ୍ରେମେ
ସେତ ପ୍ରେମ କରେ ନିଜେ,
କି ଜାଣି ସେ କେଉଁ ଅଜଣା ଶକ୍ତିରେ,
ମୋତେ, ବାନ୍ଧେ ପଦ-ସରସିଜେ ।
ଶରତର ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାତରେ,
ମତ୍ତେ ମନ ସତେ ତାର ପୀରତରେ,
ନିମିଷେ ଆସଇ ସତେକି କତରେ

ଅଟଳକି ହୃଦୟପୁର,

ହୃଦୟର ଶତ-କଳ୍ପାଳ ଅନ୍ଧାର

କ୍ଷଣକରେ କର ଦୂର ।

ଆସେ ।

ଗୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା କିରଣେ ହସି ହସି ଆସେ

ବିମଳ ବିମାନ ବିତାନେ

ସଜ ଶେଫାଳିକା କଳିକା ଫୁଟାଇ

ବାସ ଚହଟାଇ ଉଦ୍ୟାନେ,

କୋମଳ ଲଳିତ ମୃଦୁଲ ମାରୁତେ

ଗନ୍ଧ ଝୁରି ଝୁରି ପଡ଼େ କି

କାହା ଦରଶନ ଲାଗି ମନପକ୍ଷୀ

ଆଶା-ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଉଡ଼େ କି ।

" ହେମନ୍ତେ । "

ଧାନ କ୍ଷେତେ ପରି ଢେଉ ଖେଳିଯାଏ
ହେମନ୍ତ-ଦିନାନ୍ତ ପବନ,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଲହରୀ ପଡ଼େ ଥରି ଥରି
ଲଭି କି ସମୀର ଚୁମ୍ବନ ।
କାହା ପୂଜା ଲାଗି ଅରଘ-ଥାଳି,
ଧାନ, ଦୂର୍ବା ଦେଇ ସାଜନ୍ତି ବାଳୀ,
ଓହ୍ଲାଇ ଆସେ କି ଗଗନ ପ୍ରାନ୍ତରେ
କନକ କୁଙ୍କୁମ ବରଣେ,
ରଞ୍ଜିତ ଗୋଧୂଳି ଚରଣେ,
ହସି, ହସି କିଏ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ,ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ଆସେ, ସୁନ୍ଦର ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣେ ।

ତଟିନୀତରଙ୍ଗ ।

ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ ତଟିନୀ ତରଙ୍ଗ
ତଟଦେଶେ ଶିର ପିଟି,
ବହିଯାଏ ପରି ପ୍ରେମ-ସରସ୍ୱତୀ
ମୋ' ମନ-କନ୍ଦର ଫିଟି
ପାଷାଣ କଠିନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନ
ତାର, ଶିରରେ ଶିରରେ ଝର,

କଲୁଷ କାଳିମା ଦେଖି ଲୋଚନ ତ
ପ୍ରେମଲୁହେ କର ଜର।
କଳଙ୍କିନୀ ଲୂହା ହୃଦପୃଷ୍ଠା ପର
ରହି ଅଛି ପ୍ରେମ ଦାଗ,
ହେଲେ କାଟିପାରେ ତା'ଙ୍କ ପ୍ରଭୁ କାରଣେ
ବନ୍ଧା କପଦର ବାଗ ।
ଥର ଥର ଜାନୁ ଦୁର୍ବଳ ଚରଣ
ନପାରୁଛି ପାଦେ ଚାଲି,
ଯିବ ପରା ହେଲେ ତା' ପ୍ରଭୁ ପାଖେ
ଘୁଞ୍ଚୁରି ତଳେଇ ଚାଲି ।
ଅବଶ ରସନା ଜଡ଼ ହୋଇ ଅଛି
ନକହୁଛି ପଦେ କଥା,
ମୂକ ମୁଖେ କିନ୍ତୁ ହାସ ବକାଶି ସେ
କପଦେ ପୋତୁଛି ମଥା ।
ଅନ୍ଧ ନେତ୍ର ସେହି ନ ପାରୁଛି ଚାହିଁ
ଅଶ୍ରୁ ଅଞ୍ଜଳି ତୋଳି,
ପରଶି ପରଶି ପାଦମୂଳେ ଲାଗି
ବସି ମାଳ ଗୁନ୍ଥେ ଫୁଲେ ।
କି କରି ତୋଷିବ ପ୍ରିୟ ପ୍ରଭୁ ମନ
ନ ଜାଣେ ଉଚିତ ସେବା,
ନିତପ୍ରତି ତାର ହୋଇଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ଦେହ ଆତ୍ମା ମନ ଦେବା ।

ସ୍ୱପନ ।

ଚମକି ଉଠିଲି ଦେଖି କି ସ୍ୱପନ
କାହାର ଲଳିତ ମୂରତି,
ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ପଦ୍ମ ଚରଣ ନଳିନ
—ତଳକୁ ପରାଣ ପୀରତି,
ବେଳକୁ ବେଳ ମୋ' ହୃଦ ଦାଉ ଦାଉ
ପୋଡ଼ି ଉଠିଲାକି ଅନଳେ,
ଢଳଢଳ ଅଶ୍ରୁ-ଶିଶିର ମାଳିକା
ଠେଲି ଦେଲା ନେତ୍ର-କମଳେ ।
କଳ କଳ ସ୍ୱନନ ବହେ ମନୋବନେ
ପ୍ରେମର ଜାହ୍ନବୀ ଧାରାଳୀ,
କୂଳେ କୂଳେ ଫେରେ କେ ବାଇ ମୁରଲୀ
ମଞ୍ଜୁ ତାନ କଣ୍ଠି-କାକଳି ।
ଚମ୍ପା ଗୋରୀ ତୋରୀ ପାଖୁଡ଼ା ଫୁଟିକି—
କେତକୀ-କଳିତ-କନକ—
—କିରଣ ଅରୁଣ- ବରଣେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ପ୍ରାଣେ ମୋର ଅଶେଷ ଛନକ !
ଅବା ଘନଶ୍ୟାମ, ବାସନ୍ତ-ସୁକାନ୍ତ—
ନବ ଚୂତ ପତ୍ର ସୁଷମା,
ଶାରଦ ଅକାଶ ଶୀତ-ଶୀତଅଂଶୁ
ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶୋଭିତ ରୂପ ଚନ୍ଦ୍ରମା

ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଗଲି ପଛେ ପଛେ ତାର
ନିଜ ଜୀବନକୁ ଯୁରଛି,
ଧରା ଦେବାକୁ ସେ ନୁହେ ତତପର,
ପଳାଇଲା କାହିଁ ଡରଛି,
ପାପ-ପରଶ ମୋ' ଲାଗିଯିବ ପଛେ
ତେଣୁକି ପାଖକୁ ନ ଆସେ,
କହ, ହସେ ତେବେ କିପାଁ କୋମଳ କୁସୁମ—
ପାପ୍ତ-ଦଳ-ଦାମ ବିକାଶେ ।

"ଦୂରବନୁଁ କିଏ ।"

ଦୂର ବନୁଁ କିଏ ବାଇଦେଲା ବେଣୁ
ଶୁଣି ମୁଁ ରହିଲି ଚକିତ,
ଦୂର ନଭୋପଟେ କା' ମଞ୍ଜୁ ମୂରତି
ଦେଖି ଦେଖି ହେଲି ମୋହିତ ।
ସେ ପ୍ରିୟ ସୁନ୍ଦର ମୂରତି ମୋର,
ପଶ୍ଚାତେ ବେଢିଛି ତା' ପ୍ରେମଡୋର
ଅନାଇ ନିମିଷେ ଛାଡ଼ି ମନଘେର,
ଧାଇଁ ଗଲି ସତେ ତ୍ୱରିତ,
ଲୁଚିଗଲା ଦୂର ମେଘ ଅନ୍ତରାଳେ,
(ଏବେ) କ୍ଲାନ୍ତ ଆଖି ଗୃହଁ ଚାହିଁତ ।

ନିଶା ନପାହୁଣୁ ।

ନିଶା ନ ପାହୁଣୁ ଡାକଗଲା କିଏ
ନିଦରେ ଥିଲି ମୁଁ ମଗନ,
ନିଦରେ ଥାଇ ମୁଁ ଅକୂଳ ପରାଣେ
ଦେଖିଲି ତାହାର ସ୍ୱପନ ।
ଯାର ସଂସାରର ରୂପଲଙ୍କଣି ତାର,
ରୂପଶୋଭା ଦେଖି ହେଲା ଚମତ୍କାର
ଫିଟି ଉଠିଲା ମୋ ମଦ୍ୟୁତ ନୁଟଳ—
ଲୋଚନ ପତାର ଦ୍ୱାର,
ଏଣି ମଳମଳ ଦେଖେ ସେତ ନାହିଁ
ଅଛି ମାତ୍ର ସ୍ମୃତି ତାର ।

କାହାବ୍ୟାକୁଳତା ।

କାହା ବ୍ୟାକୁଳତା-କଥା କହିଯାଏ
ପ୍ରଭାତ-ସମୀର ସଞ୍ଚର,
ଆକାଶୁଁ ଅଶ୍ରୁ ଶିଶିର କାହାଙ୍କ
ଝରୁଛି ଧରଣୀ ଉପର,
ମେଘ ଅନ୍ତରାଳୁ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଏ
କାହାର ଅରୁଣ ଆନନ,
ପରାଣେ ଆସି ମୋ' ମିଶି ମିଶି ଯାଏ
କାର, ସୁଦୂର ଅଧର ଚୁମ୍ବନ ।

"ଆଖି ମୁଁ ବୁଜିବି କେତେ—"

ଆଖି ମୁଁ ବୁଜିବ କେତେ କହଦେଖି
ଶ୍ୟାମଳ ମୋହନ ମୂରତି,
ଲୁହ ଢଳ ଢଳ ଲୋଚନ ଯୁଗଳେ,
କେତେ ମୁଁ ପାରିବ ନିବର୍ତ୍ତି
ଛାତି ଧଡ଼ଧଡ଼ ଧୂଳି ଖସିପଡ଼େ,
କର-ପଦ ଭିଡ଼ଇ ଜଡ଼ତା,
ମୁଦଦଅ ପାତି ନ ଫିଟେ ସଚେତନ
ଆତ୍ମା ଭୁଲିଯାଏ ତା' ସତ୍ତା ।
ଅନାଇବ ନାହିଁ କରେ କେତେ ପଣ
ଟାଣ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ନିମିଷେ,
ଦୂର ଗଗନରୁ ପ୍ରେମ ଗୁହାଁଣିରେ
ତାଙ୍କ ରୂପେ ଚାହେଁ ହସି ସେ ।
ପ୍ରେମର ତୋହର ଚୁମ୍ବ ଦେଇଯାଏ
ଫୁଲବାସଭରା ପବନେ,
ଫେର ମୁଁ ତାହାକୁ ଧରିବ ପାଇଲେ
ପଳାଇ ଯାଏ ସେ ବହନେ ।

ଶରତେ ।

ଶରତର ରମ୍ୟ ଉଷାରେ;
ଝୁରୁ ଝୁରୁ ଗନ୍ଧ ରଙ୍ଗଶିଉଳୀର
ପଶିଗଲା ସତେ ନାସାରେ ।
ଶିଶିରସିକ୍ତବାଳା ସେ କା' ତନୁ ଝୁରହି
ଝରି ପଡ଼ିଲା କି ସମୀରେ ଦରବ,
ମୋହି ଗଗନ, ପବନ, ଗହନ ଅଟବୀ
ମିଶିଗଲା କୁଞ୍ଜ-କାସାରେ ।
ରଞ୍ଜିତ-ରାଜୀବ-ରୂପ ଚମକାଇ
ଲଳିତ କୋମଳ ପାଖୁଡ଼ା ଫିଟାଇ
ତୋଷିଲା ତା' ମନ ତରୁଣ-ତପନ —
କନକ-କିରଣ-ଆସରେ
କହି ନପାରୁଛି ହୃଦ ମୋର,
ଢଳିକେ ପୁଲକେ ପୂରଣ ପରାଣ
(ମୋର) ଉଲ୍ଲସିଲା ଶତ ଆସରେ ।

ଦେଖି ନାହିଁ ବୋଲି ।

ଦେଖିନାହିଁ ବୋଲି କହିବ କେମନ୍ତେ
ଦେଖିଅଛି ହୃଦଭିତରେ;
ଦେଖି ନାହିଁ ବୋଲି କହିବ କେମନ୍ତେ
ଲେଖିଅଛି ନେତ୍ର-ପଟରେ ।
ଅଙ୍କିଅଛି ରୂପ ହୃଦ-ଚିତ୍ରପଟ,
ନିତି ଦେଖୁଥାଏ ଗୋପନେ କପଟେ,
ତଥାପି ଆସିଲେ କ୍ଷଣକେ ନିକଟେ,
କହେ ମୁହିଁ ଦେଖିନାହିଁ,
ଦିବାନିଶି ରହିଅଛି ଉଜାଗର
ତାର ଆଶା-ପଥ ଚାହିଁ ।

ପାଶୋରାରୁ କିଏ ।

୧

ପାଶୋରାରୁ କିଏ ତାକୁ ଭୁଲିଗଲା
ହୃଦୟ-ଚୁଅରେ ମାରି,
ଦିନ ଦଶାଘଡି ହେଲାଣିତ ଆସି
ରହିଛି ମୁଁ କାନ ପାରି;

ଆଉ ଯେ ନ ଆସେ ଫେର,
ମୋତେ ବତାଇ ଦେଲାଣି ବେର ।

୨

ପାହାନ୍ତାରୁ କିଏ କହିଗଲା କଥା
କାନେ କାନେ ସଙ୍ଗୋପନେ,
ନୟନେ ମରମେ ଖାଳିଗଲା ପଥ
ରହିଲି ମୁଁ ହିନମନେ;
ସତେ, ପାହାନ୍ତା କାହାର ଦନ୍ତା,
କଥା ତାର ଅତି କୋମଳ ଲଳିତ
ଜାଗୁହି କରୁଣ ଦନ୍ତା ।

ଆଷାଢ଼ ନିଶା ।

ଘନ-ଘନ-କୋଳେ ବିଜୁଳି
ଚମକେ ଝଲକେ ଉଜୁଳି
ଅଷାଢ଼ ନିଶାରେ   ବରଷା-ଅସାରେ
ଫୁଟିଲେଣି ଯୁଥୀ-ମଣ୍ଡଳୀ
ଦୂର ଆକାଶରୁ କା' ଆଖି ଅପାର
ସତେ ପଡ଼ିଲାଣି ଲୁହ ତରଳି
ତା' ତନୁ-ଗନ୍ଧ କି ଘେନିଛି ସମୀର
ଚହଟାଏ ଫୁଲ ପଟଳୀ ।

ତାରାଟି ପରାଏ ।

ତାରାଟି ପରାଏ ଦୂର ଆକାଶରୁ
ଚାହିଁ ଦେଲ ମୋତେ ଆଦରେ,
ଚିର-ଜୀବନ ମୋ' ସଞ୍ଚିତ କଳୁଷ
ହରିଲ ନିମିଷ ମଧ୍ୟରେ ।
ପଲକେ ପୁଲକେ କମ୍ପି ଅପଘନ
ଥନ ଥନ ହେଲା ଲୋଚନ,
ଛନ ଛନ ମନ ଗୋପନ-ପ୍ରଦେଶ
ବହେ, ଘନ ଶ୍ୱାସ ପବନ ।
ତାରାଟି ପରାଏ ମେଘଆଢୁଆଳେ
ଲୁଚିଗଲ କ୍ଷଣେ ବଦନ,
ପାଗଳ ପରାଏ ବିରହ ଆକୁଳି
ହୃଦ କି ଭୁଲିଲା ସ୍ପନ୍ଦନ ।

ତୁମ ରୂପ ଛବି ।

ତୁମ ରୂପଛବି ଦେଖିବି ଦେଖିବି
କେତେ ମୁଁ କରୁଛି ଯତନ
କମଳ-ଚନ୍ଦ୍ରମା-ଚାନ୍ଦନୀ-ଚନ୍ଦନ
ସେ କି ତୁମ ରୂପ ରତନ—
ଚମ୍ପାର ଓଷ୍ଠ-କନକ-ଚିକ୍କଣ
ଭଙ୍ଗପଣ ତୋଷ ତନର,

ବାସ ଝଲମଲ, ନୀରଦ-ନୀଳିମେ,
ବର୍ଣ୍ଣେ ଶୋଭେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ।
ଫୁଲ ସାଜ ପରି ପିନ୍ଧିଛ ସଜାଡି
ବସନ୍ତ-କୁସୁମ-ପଟଳୀ

ନୀଳ ସରୋବରେ ପାତିଛ ଆସନ
ଫୁଟାଇ କମଳ-ମଣ୍ଡଳୀ
ଚନ୍ଦନ କେତକୀ-କୁଙ୍କୁମ-ଅତରେ
ଅଙ୍ଗ କି କରିଛ ସୁବାସ,
ତରୁଣ-ଅରୁଣ-କନକ-କିରଣେ
ଫୁଟଣି ମଞ୍ଜୁ ମୁଖ ସୁହାସ ।

ଆଶା ।

ଦେଖା ଦେଲେ ସବୁ କଷ୍ଟ ଯାଆନ୍ତା
ଦେଖା କାହିଁ ମିଳୁନାହିଁ
ତୁମ ଲାଗି କେତେ କଷଣ ସହୁଛି
କେତେ ଦୁଃଖ ତୁମ ପାଇଁ ।
ଆଶାରେ ଆଶାରେ ବହିଯାଏ ଦିନ,
ଆଶା ଅପି ହେଲା ଦିନୁଁ ଦିନୁଁ କ୍ଷୀଣ,
ମାସ ମାସ ହେଲା ବରଷରେ ଲୀନ,
ତୁମ ଆଶା ପଥ ଚାହିଁ ।

ଅଭିମାନେ ।

ଅଶ୍ରୁ ଅସ ବେଢେ ତାନ୍ନବ ଗନ୍ଧ ହେ,
ତୁମେ ନ ଅସିବ ନିକେ,
ଯାଏ ବିଚଣ୍ଡ ତୁମ ଚରଣରେଣୁ ଗୋ,
(କିପାଁ) ହୃଦେ ନ ହୋଇବ ବିରେଖ ।
ଆନ ଅପନତ ନାହିଁ ମୋହର ହେ
ବସ ହୃଦ-ସରସୀରେ
ନିଜ ପ୍ରାଣ ଅମ୍ଳା ପଖାଳି ଦେବ ମୁଁ
ଅଉ, ପାଦ ତଳେ ଦେବ କଯୋ ।

"ତୁମ—"

ତୁମ ଦେଇଥିବା ମୁରଲୀ ମୁରଚେଇ
ଗାଉଛୁ ତୁମର ନାମଟି
ଆନ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ହୋଇଛୁ ଅଳସ
ଜପେ ମାଳି ତୁମ ଧ୍ୟାନଟି ।
ତୁମର ଦରବେ ତୁମରୁ ବଡ଼ଶୀ
ସଜାଇ ବସିଛୁ ବଗାଟିଏ
ତୁମରି ଚନ୍ଦନ ତୁଳସୀ ଟିପନ୍ନ ମୁଁ
ବସିଛୁ ତୁମର ପୂଜାରେ ।

ମୋ କର୍ମ ।

କର୍ମ ମୋର ନୁହଁ କହିଥିଲ ତୁମ
ଆଦେଶକୁ ଅଛ ଗୁହିଁ,
ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ମୋର ଭାଗ ବାଣ୍ଟିବାକୁ
ତୁମକୁ ମୁଁ କହୁନାହିଁ ।
ମରମେ ମରି ମୁଁ ଦବା ଶରବସ୍ତ
କାନ୍ଦବ ବରଷ ଦେଇ
ତୁମରି ଆଦେଶେ କର ଚରଣ ମୋ'
ଲୁଟିବ ଜଗତ ଧୂଳେ
ଭଗ୍ନେ ଭଗ୍ନେ ନତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ବାଟ
ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ କଢୁଆଲ
ତୁମ କ୍ରୋଧ ଖର ବରଷା-ଆସାର
ଯେତେ ପାରୁଥାଅ ଢାଳ ।

ହେଳା ।

ପତିତପାବନ-ନାମ ବହି ପ୍ରଭୁ
ପତିତକୁ କର ହେଳା;
ଅକୂଳେ ଅକୂଳେ ବ୍ୟାକୁଳିତ ଜନ୍ତୁ
ବୁଡ଼ିବ ମୋ ଜୀବନ-ଭେଳା ।

ଆରତେ ଡ଼ାକିଲେ ତୁମେ ନା ଶୁଣୁଛ;
ଏ ପୁଣି ପ୍ରଭୁ କି ଲୀଳା ଦେଖାଉଛ;
ଅନନ୍ତ-ଅର୍ଣ୍ଣବ-ଅମ୍ବୁରାଶି ଉଚଳି
ବୁଡ଼ି, ସରବ ମୋ ଭେଳା ।

ଦୟାମୟ ହରି କିପାଁ ନାମ ତବ,
ଭକତ-କଷଣ ଦେଖିକି ଗୌରବ,
ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୁ କହି ଯିବ ମନ୍ଦ ଜୀବ,
ମାର ମାର ଏହି ବେଳା ।

ତାରଣ, ମାରଣ, ପାପୀ-ଉଦ୍ଧାରଣ,
ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗରେ କରଛ ଧାରଣ,
କୋଟି ବିଶ୍ୱ ସୃଜି କରୁଛ ପାଳନ
ମୁତଁ ଗୁର ମାଟି-ଢେଲା! ।

ମାଟିଦେହ ତୁମ କୃପାରେ ବଞ୍ଚୁଛି,
ମାଟି ଘଟେ ତବ ପୀରତି ସଞ୍ଚୁଛି,
ତେଣୁ କହେ ପ୍ରଭୁ ନପାର ମୁରୁଛି
ଦେଖାଅ ଏ ମାୟାମେଳା ।

ଗୁହାର ।

ତୁମର ଶ୍ରୀପୁରେ ଗୁହାର ମୋହର
ତୁମେ ନ ଶୁଣିବ ସତେକି,
ଦୟାର ସାଗର ନାମ ବହି ପୁଣି
ହୋଇବ ନିଷ୍ଠୁର ଏତେ କି
ତୁମେ ନ ଶୁଣିଲେ ନ ଯିବ ମୁଁ ଚଳି
ବସିଥିବ ଜଗି ଦୁଆର;
କାନ୍ଦ ଗଡୁଥିବ ତୁମର ପାଦରେ
କରୁଥିବ ଯେତେ ପ୍ରହାର
କହନ୍ତୁ ହେଲା କେ ଅଜ୍ଞାନ ବାତୁଳ
ତହିଁ ମୋର କ୍ଷୋଭ କିପାଇଁ,
ତୁମର ସକାଶେ କଳଙ୍କ-ଭୂଷଣ
ଦେବ ମୋର ସୁଖ ବଢ଼ାଇ ।
କେଉଁ ସତ୍ୟଲୋକେ ଅବା ଦୂର ସ୍ୱର୍ଗେ
ଥାଅହେ ବିରାଜି ସତତ,
ମୋ' ଭରସା କିନ୍ତୁ ଅଛ ମୋ ପାଖରେ
ଅଛୁଁ ପରସ୍ପରେ ଯୁକତ
ଅଛ ସତତ ହାତ ଦେଇ ଆଖି ମୁଦ
ତେଣୁ ମୁଁ ଦେଖି ନ ପାରଇ,
ତୁମରି କୋମଳ ପରଶ ଲଭି ଟିଗା,
ଅକାରଣ କ୍ଷୋଭେ ମରଇ ।
କାଢ଼ି ଦିଅ ହାତ ଆଖି ଉପରରୁ
ଚାହଁ ବାରେ ମୋତେ ସଖାହେ,
ନୟନେ ନୟନ ମିଳି ମୋ' ପ୍ରାଣର
ଘୁଞ୍ଚୁ ଅବସାଦ ଦକା ହେ ।

ସାଧନା

କେତେ ସାଧିଲିଣି ଚରଣ ଧରିଣ
ଥରେ କଥା କହି ଯାଅହେ,
ଥରେ ସୁମଧୁରେ ବାଣୀ ବୋଲି ମୋତେ
ଦୂରେ ଦୂରେ ଯେବେ ଥାଅହେ ।
ରୂପଟି ଲୁଚାଇ ରଖିଛ ଯତନେ
ଥରେ ଦେଖିବା ଦେବ ନୟନେ
ଅଛିତ ବିଶାଳ ବିଶ୍ୱ—ପରିପୂରି
ତବ ରମ୍ୟ ରୂପ ମୋହନ ।
ପତନ ଗୀତ ଗାଇ ଯାଅ ପ୍ରାଣ ଯନ୍ତ୍ର
ଦରଷ୍ଟ ଛନ୍ଦ୍ର ରାଗରେ;
ବିଶ୍ୱ ଭରି ତବ ନୂପୁର ସ୍ୱର
ଶୁଣିବି ମୁଁ ଅନୁରାଗରେ ।
ଖୋଲ, ତୁମର ଅଧର ହସଟିକ ଲାଗି
ତୁମର ନୟନ ଚାହାଣୀ,
ଖୋଲ ତୁମର ହୃଦର ପ୍ରିୟ ଅନୁଭୂତି
ମାଗେଁ ମୁଁ ଅଧମ ପରାଣ,
ସୁନାର ସଂସାର ରଖିଛ ତୁମର
ଗଢ଼ି ଅନ୍ନପାଇଁ ଯତନେ,
ଖୋଲ, ତୁମର ଦୟାର ଘନ କଣ୍ଠ-ସୁଧା
ଢାଳେ ମାଗ ଦିଅ ଅଧମେ

ତୁମ ମଣିହାର, ତୁମ ବର୍ଣ୍ଣ ଝରଣି
 ଅଉ କାହାପାଇଁ ଲୋଡ଼ନ୍ତେ,
ତୁମ ପାଦତଳେ ରହିବା ସକଳ
 ସୃଷ୍ଟେଶ୍ୱର ଭୂଇଁ ରହନ୍ତେ ।
ତୁମର ବିଭୂତି, ତୁମର ଶକତି,
 ଅଉ କାହାପାଇଁ, ବିତର;
ତୁମ ପ୍ରେମ-ସୁଧା ଢାଳିଦିଅ ମୋତେ
 ମେଲାଇଛି ହୃଦଘର ।
ରାଜା, ମହାରାଜା କରନ୍ତି ଯାହାକୁ
 ସୁଯଶ ଦିଅନ୍ତି ଅପାର,
ଜିଙ୍କର ପଲ୍ଲବ ରଖିଥାଅ ମୋତେ
 ଜଗାଇଣ ତବ ଦୁଆର

ମୁଁ ଦେଲି ।

ମୁଁ ଦେଲି ମୋହର ସବୁଟା ତଥାପି
 ନ କହିଲ ମୁଖ ଫିଟାଇ,
ତୁମେ ଦେଲ ଭିକ୍ଷା ତଣ୍ଡୁଳ ଟିକ୍ରାକ,
 ଛେଣ୍ଡା ଝୋଣ୍ଡିରେ ଦେଲକି ଫିଟାଇ ।
ମୁଁ ଦେଲି ମୋହର ଦେହ, ଆତ୍ମା ପ୍ରାଣ,
 ତୁମେ ଦେଲ ସ୍ନେହ-କଣାଟି

ତଥାପି ମୋହର ମୂଲ ନ ହୋଇଲା,
　　　　　　କାହିଁରେ ନୋହିଲି ଗଣାଟି ।
(ବାସନ୍ତ ଗୋଲାପ, ନିଦାଘ-ମଲ୍ଲିକା,
　　　　　　ଯୂଥିକା ବରଷା କାଳର
ଶରଦ ଶେଫାଳୀ, ହିମ କୁଞ୍ଜଲତା
　　　　　　ଶତବର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ ଶୀତର,
ଯାହାନ୍ତ୍ରୟା ତାଗ, ଦୂରବନ-ବେଣୁ
　　　　　　ମଧୁର ମୋହନ ନିକ୍ୱଣ,
ମେଘର ବିଜୁଳି ସଞ୍ଜର ଗୋଧୂଳି,
　　　　　　ଅନ୍ଧ ନୟନର କିରଣ) ।
ମୁଁ ଭାବିଲି ତୁମ୍ଭେ ସବୁଠା ମୋହର,
　　　　　　ତୁମେ ଭାବିଲ ମୁଁ ଭିକାରୀ,
ବୃଥା କର୍ମଫଳ, ଦୁଃଖଜଞ୍ଜାଳରେ.
　　　　　　ପ୍ରାଣଟି ହୁଏ ମୋ ଧିକାରି ।
ଚିର ଅନୁତାପେ ଦଗଧ ହୃଦୟା ମୋ,
　　　　　　ଭାବଇ କରେ ମୁଁ ସୁକୃତ,
ତୀବ୍ର ଗଞ୍ଜଣାରେ, ଲୋକ ଲାଞ୍ଛନାରେ;
　　　　　　ଅମୃତ ଭିଲେ ମୋ' ଅନୃତ
"ପୋଡା କପାଳ ମୋ' ! ପୋଡା କପାଳ-ମୋ", "
　　　　　　କେତେ କହି ବୁଲୁଥିବି ଗୋ,
ପୋଡ଼ା ଏ କପାଳ ଏକାଠିକଲେ ପ୍ରଭୁ
　　　　　　ଯାଉ ମୋ' ଯାତନା ଲିଭି ଗୋ ।

ତୁମ ସରସନ୍ନ ହେବା ମୋ' ଦୁରାଶା,
ଆକାଶେ କୁସୁମ ତୋଳିବା,
ପିପାସା-ଆକୁଳେ ମରୁପ୍ରାନ୍ତରେ କି
ବୃଥାଶ୍ରମେ କୂପ ଖୋଳିବା ।
ତୁମେ ମହାପ୍ରଭୁ ମୁଁ ଦୀନ ମାନବ
ତୁଚ୍ଛ ଅତି ମୋର ଗୁହାରି,
ନ ଶୁଣିବ ଯଦି ମୋ' କାକୁ ବଚନ
ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ଦୟା କାହାରି ।
"ପୋଡ଼ା ମୋ' କପାଳ ପୋଡ଼ା ମୋ କପାଳ"
କହି ନ ବୁଲିବି ଜଗତେ,
ହସିବି ଯଦି ବା ଆନ ସନ୍ନିଧାନେ,
କାନ୍ଦୁଥିବି ନିତି ଗୁପତେ ।

"ଅବିଶ୍ୱାସ ।"

କରୁଛ ବାରଣ ଥିବି ମୌନ ହୋଇ
ନ କହିବି କିଛି କଥା ହେ,
ଗୁପି ରଖିଥିବି ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ
ହୃଦୟର ଶତ ବ୍ୟଥା ହେ ।
ସକଳେ ଦେଖିବ ନୟନ ପକ୍ଷ୍ମରେ
ନୟନରୁ ଝର ଲୋତକେ,

ଛଳାଗିବ ନାହିଁ   କାହାରି ସମୀପେ
ହରଷ, ବିଷାଦ, ପୁଲକ ।
ଦୀର୍ଘ ଦିନ ମୋର   ବହିଯିବ ଏକା
ସୁଦୀର୍ଘ ରଜନୀ, ବନ୍ଧୁ ହେ,
ନିର୍ମମ ନିଷ୍ଠୁର   ତୁମେ ନ ଆସିବ
ଭୁଲିଯିବ ମନମଧୁଁ ହେ ।
ଭବ-କାରାବାସ   କେବେ ମୋ' ସରିବ,
ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ି ଯିବଟି ।
ସେହୁ ଦିନ ଯରି   ରହିବି ମଉନେ
କ୍ଷଣେ ନ ଶୁଣାଇ ସ୍ୱରଟି ।
ଗୀତ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସନା,   ଜ୍ୱଳନ୍ତା ବାସନା,
ହୃଦୟେ ରଖିବ ଗୋପନେ,
ମୋ କାମନାରାଶି   ହୃଦେ ଛିର ମିଶି
ବିକାଶ ନୋହିବ ଲପନେ ।
ସାର୍ଥ ହାହାମୟ,   ଚିର ଜ୍ୱାଳାମୟ
ହୋଇବ ଜୀବନ ବାସର,
କେହି ନ ବୁଝିବେ,   କେହି ନ ଦେଖିବେ
ତୁମବିନା ବନ୍ଧୁ ମୋହର ।
ତୁମେ ବନ୍ଧୁ ଦୂରେ   ମୁହିଁ ବନ୍ଧୁ ଦୂରେ
ଅନନ୍ତ ବିଚ୍ଛେଦେ ବିବଶା,
ତୁମ ରୂପ କିନ୍ତୁ   ଅକାଶେ ପବନେ
ଦେଖିବା ମୋହର ଭରଷା ।
ତୁମ କଥା କେବେ   ଯାଇ ନ ପାରିବି
ଧରି ନ ପାରିବି ତୁମକୁ,

ଲୋଳେ ଗୋଲାପର   ପାଖୁଁ କେଉଁ ଝଡ଼,
କାଢ଼ର ସିନା ମୁଁ ମନକୁ ।
ଅତୁଳ ପିପାସା   ବଢ଼ାଇଣ ନିତି
ନ ତୋଷିବୁ କେବେ ହେଲେହେଁ,
ଅନ୍ତରଣ ସିନା   ହୋଇ ଉଦ୍ଧରି
ନ ଖସିବୁ ସ୍ମୃତି ଅନଳେ ।
ଦେଖାଇ ଫୁଲୀ   ତୋର ରଙ୍ଗ, ରୂପ,
ଫୁଟାଇ ଭଙ୍ଗିବ ହୃଦୟାରେ,
ତୋଳୁ ନ ତୋଳୁଣ   କରିବ କାରଣ
ପୋଡ଼ିଯିବ ସ୍ମୃତି ପରଶେ ।
ଅମୃତ ସ୍ନେହରେ   କଥାଇଁ ସଦା
ମୁଖରୁ ନେବ କି ଛଡ଼ାଇ,
କମଳ-କାନନେ   ପଦ୍ମ ତୋଳି ନେଇ
ମାରିବ ଦଣ୍ଡରେ ଦୂରାଇ ।
ଦୂର କାନନରେ   ଗାଉଥିବ ପକ୍ଷୀ
ରୋଉଳି କରି ଜଣା ହେଇ,
ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଯିବ   ଦେଖା ନ ପାଇବ
କାନ୍ଦି ହେବ ଆଖି କଣା ହେଇ ।
ଦୂର ଆକାଶରେ   ମେଘଲଣି ଦେବ
ରୂପର ମୋହନ ପରଶ,
ଦୂରୁଁ ଦେଖୁଥିବ,   ପ୍ରାଣେ ନ ଲାଗିବ,
ନେଣ୍ଟିଁ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଅପଶ ।
ମଧୁର ବସନ୍ତ,   ମଳୟ ମାରୁତ,
ବନ-ବିହଙ୍ଗିନୀର କଣ୍ଠରେ,

ନଭୋ-ନୀଳିମାରେ, ଚନ୍ଦ୍ର ସୁଷମାରେ,
କୋମଳ ପଲ୍ଲବ ପତରେ
ଫୁଲ ପରିମଳେ, ବିକଚ-କମଳେ,
କୁସୁମିତ ଲତା-କୁଞ୍ଜରେ ।
ତଟିନୀ ସଲିଳେ, ଅନନ୍ତ ହିଲ୍ଲୋଳେ,
ସିନ୍ଧୁ ବେଳାଭୂମି ତଟରେ ।
ତୁମେ ବିକଶିବ ତୁମର ସ୍ୱରୂପ,
ଆକୁଳ କରଣ ପ୍ରାଣକୁ,
ପବନ ପରଶେ, ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଯିବ
ଧରି ନଦେବ ମୋ' ହାତକୁ ।
ବସନ୍ତ ବାସରେ ଝୁରି ମୁଁ ମରିବି
ତୁମେ ନ ଆସିବ କଡକୁ,
ତୁମେ ନ ଶୁଣିବ ତୁମେ ନ ଚାହିଁବ
ଫିଙ୍ଗିଦେବ ମୋର ପ୍ରୀତିକି ।
ବରଷା-ନିଶାରେ ନୀରବ ଉଷାରେ
ଧୀର ଝର ଝର ତାନରେ,
ମେଘ-ଅନ୍ଧାରିତ ଦୂର ଆକାଶରୁ
କହୁଥିବ କଥା କାନରେ
ଧବଳ-ରଜନୀ- ବୋଲା ଶରତର
ଶେଫାଳୀ-କଳିକା ଫୁଟାଇ,
ଆକୁଳିବ ପ୍ରାଣ ଉପଚେ ମୋହର
ମଧୁମୟ ବାସ ଲୋଟାଇ ।
ହେମନ୍ତ ଦିନାନ୍ତେ ଦିଗ୍‌ଲୟ ପ୍ରାନ୍ତେ
ଗୋଧୂଳି ପରଶ ବୁଲାଇ,

ନୟନ ସମୀପେ   ଅପରୂପ-ରୂପେ
ଆସିବ କି ନଚୁଁ ଓଝାଇ ।
ଧରିବାକୁ ଯାଇଁ   ଗଲେ ପଳାଇବ
ଅଉ ନ ଦେବଟି ଦେଖା ହେ,
ଘୃଣା ଅଭିମାନ-   ତପ୍ତ ଶଳାକାରେ
ହୃଦୟୁ କାଟିଣ ରେଖା ଦେ ହ ।
ଘୋର ବନପଥେ   ଭୁଲାଇ ନେଇଣ
ହଜାଇ ଦେବ କି ଅରଣ୍ୟେ
ଖେଳ ଦେବ କିବା   ପଥଶେଷେ ବନ୍ଧ
ପ୍ରଥମେ 'ଭୁଲାଇ ହରିଣେ ।
ସରୋବର-ସ୍ଫଟିକ   ଛୁଟି ପଳାଇବ
ଦେବ ଭସ୍ମ ପ୍ରସ୍ରବଣରେ ।
ନିର୍ଝରରେ ଘେନି   ଛୁଟି ପଳାଇବ
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତରଙ୍ଗ ମୁଖରେ ।
ନୟନ ଅଗ୍ରତେ   ଫେଣ୍ଟି ଛନ୍ଦାବାଳ
ଅକୂଳ କରିବ ଅନ୍ତର,
ଦଣ୍ଡାଦେ ପଶ୍ଚାତେ   ବୁଝିବି ମୋ' ଭ୍ରମ
ବୃଥା ଆଶା-ସୁଖ ମାତର ।
ଆଗପଛ ମୋର   କିଛି ନ ରହିବ
କେବଳ ଅଳୀକ ଚଞ୍ଚଳ,
ଭବନା'ସ୍ପୃରୂପେ   ଭୁଲିଣ ସେପରୁ
ଦେଖିବ କୁତ୍ସିତ କଙ୍କାଳ ।
ଦୂର ନହେଉଣୁ   ଯାହାନ୍ତି ମୁଁ ତ ବା

ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭେଦିଣ,
ଜଳିଁ ଥିଲା ପରି ଦୁଃଖ-ତମଃ ଭେଦ୍ଧ
ସୁଖ-ଆଶା ହବ ଉଦିଣ ।
କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ-ଲତା ନୋହିବ ସ୍ୱହତ
ଜୀବ ଯିବାଯାଏ ସଙ୍ଗେ ହେ,
ଦୁଃଖେ ଥାଇ, ଦୁଃଖେ ସୁଖ ପାଉଥିବ
ନୋହିବ ବିବଶ, ଥକା ହେ ।

ହେ ଭବ-ନିୟନ୍ତା ! ଏତିକି ଗୁମର
ନିଷ୍ଠୁର ନିୟତ ମୋ' ପାଇଁ,
କେତେ ଅଶ୍ରୁ ଯୋଗ କରିବି ଚରଣେ
ନୟନ-ସଲିଳେ ତିନ୍ତାଇ ।
ଶୁଣ ବା ନଶୁଣ କିଛି ନ କହିବି
ନ କରିବି କିଛି ପ୍ରାର୍ଥନା;
ତୁମ୍ଭେ ଯାହା ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଯା' କରିବ
ନୋହିବି ତହିଁରେ ବିମନା ।

ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ଆଶାପ୍ରେମ ଦେଇ
ଦୁଃଖକୁ ସୁଖ ମୁଁ ମଣିବି,
ଯେ ଯାହା କହନ୍ତୁ ନ ଶୁଣିବି କିଛି
ତୁମ୍ଭ ନାମ-ଗୁଣ ଭଣିବି ।
ସଂସାର ସେବାରେ ଲଗାଇଣ ମନ
ରହିବି ତହିଁରେ ନିରତ,
ଅନ୍ତେ ଯା' କରିବ ଜଣା ତା' ତୁମକୁ,
(ତେଣୁ) ଭାବନାରୁ ହେବି ବିରତ ।

ନିର୍ଦ୍ଦୟ !

ସାରାଦିନ ବସି ଜଗିଲି ଅକୁଳେ
ତୁମ ଆଶା-ପଥ ଚାହିଁ,
ଆସିବ ଆସିବ କହୁତ ଛଳିଲ,
ଦଣ୍ଡେ ଦଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ଯାଇଁ,
ଜୀବନର ସଞ୍ଜ ଅନ୍ଧାରେ ଆସି ଟିକେ
ଦେଖା ଦେଲ ଯେବେ ବାରେ
ଭନ୍ନାଇଲ ତୀବ୍ର ଦାରୁଣ ପ୍ରହାରେ,
ଚକ୍ଷୁଯୁଗ ଅଶ୍ରୁଧାରେ ।
ସାରାଦିନ ଖରା ଖାଇଲି ତୁମର
କାରଣେ ଜଗି ମୁଁ ବାଟ,
ଦାରୁଣ ହୃଦୟେ ଦୟା ନୋହିଲା କି
ମାରୁଛ କୋରଡ଼ା ଘାଟ,
ତୁମ କର୍ମ ତୁମେ ବୁଝ ମହାପ୍ରଭୁ
ପାପୀ ଅଧମ କି ବୁଝେ,
ନିତି ନବ ନବ ଆଶା, ଅକାରଣେ
ଦୁଃଖ ନବ ନବ ସୃଜେ ।

ଘୁଚଉଣ ତୁମକୁ   ଯିବ କାହାଠାକୁ
ଭବ-ବନ୍ଧେ ହେବ ବଣା ହେ ।
ତାରଣ କାରଣ   ଧରଣୀ ଧାମରେ
ତୁମ୍ଭ ବଡ଼ପଣ ସିନା ହେ,
ତାରଣ, ମାରଣ,   ତୁମ୍ଭର ଅଧୀନ
ତାରେ କିଏ ତୁମବିନା ହେ ।
ପତିତ ପାବନ   ଦୁରିତ ଦହନ,
ହର ମୋ ମାନସ ଯାତନା,
ଝାଣିନିଅ ମନ   ଚରଣ ତଳକୁ
ଅନ୍ତରେ ପୋଷିଛୁ ବାସନା ।

ଅଭିଯୋଗ ।

ସବୁ ନେଇ ଶୂନ୍ୟ   କରିଅଛ ମୋତେ
ପୂରିଅ ସକଳ ଦେଇଣ,
ନେଲ ମୋତେ ହର,   ନେଲ ମୋତେ ଧର,
ଜୀବନେ ବର୍ଷାଇ ମାରଣ ।
ନେଲ ଗୁଣ, ଜ୍ଞାନ,   ନେଲ କର୍ମ, ଧ୍ୟାନ,
ଧନ, ମାନ, ବିଦ୍ୟା-ଭୂଷଣ;
ଦୁଃଖ ହେଲା ମୋର   ଚିର ସହଚର,
ନାହିଁ ତ ହେଲି ମରଣ

ଯାହା କରିବାକୁ ନ ଚାହେଁ ପରାଣ;
ଯାହା କହିବାକୁ କରେଁ ମୁଁ ବାରଣ;
କଲ ତାହା ପ୍ରଭୁ, କହିଲି ତାହା ମୁଁ,
ନିନ୍ଦାକୁ କଲିଟି ଭୂଷଣ ।
କହ କହ ପ୍ରଭୁ କହ ମୋତେ ଆଜ,
କିପାଁ ଦିଅ ଏତେ କଷଣ,
ଝଟରେ କିପାଁ ମୋର ଏତେ ଅଶ୍ରୁ ଝର,
କହ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ।

ଛଳନା ।

ଦଣ୍ଡେ ଦଣ୍ଡେ ମୋତେ ରଖୁଛ ଭୁଲାଇ
ଅସାର ସଂସାର ଦେଖାଇ,
ସବୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ତ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତୁମ
ପଛରେ ଯାଉଛି ଚଲାଇ ।
ଲୁଚି ଯାଉଅଛ ପୁଣି ଥରେ ଥରେ,
ଖୋଜେ ମୁଁ କାନ୍ଦଇ କି ବିକଳ ସ୍ୱରେ,
ଏହି କି ତୁମର ଲୀଳା ହେ,
କାଣ୍ଡାରି ହୋଇକି ଛାଡି ପଳାଉଛ
ଅକୂଳେ ଜୀବନ-ଭେଲା ହେ ।
ତୁମେ ମୋର ତପ, ସାଧନା, ଧାରଣା,

କିପାଁ ଦିଅ ମୋତେ ଅସାର ଖେଳନା,
ଭୁଲିବି ନାହିଁ ମୁଁ ମାଟିକୁ ଜୁଣ୍ଠାଇ,
ବନ୍ଦ ନୋହିବ ମୋ କାନ୍ଦଣା ।
ମାର ପଛେ ଅସି ମାର ହେ,
ଅଥବା ଅଧମେ ତାରହେ,
ଅବୁଝା ବାଳକ ପରିଏ କାନ୍ଦିବ
ସବୁ ସୁଖ ଗଣି ଛାର ହେ ।

ଦୀନ ।

ଦୁଆରେ ତୁମର ଝାଉଛି ହକାର
ଦାଣ୍ଡର ମୁଁ ଦୀନ ଭିକାରି
ଆସେ ନାଥ କିପାଁ   କରଁ କି ମାଗୁଣି
ଥିଲି କବା କେବେ ପରର ।
ଛିଣ୍ଡା କନ୍ଥା ବେଢ଼ି   ତୁମ ପ୍ରାସାଦର
ତଳେ ବସି କରେ ଗୁହାରି ।
ତଣ୍ଡୁଳ ଗଣ୍ଡାକ   ନଦିଲେ ଦିନାନ୍ତେ ।
ନାଥ ହୋଇ ତବ ଦୁଆରୀ ।
ଭଙ୍ଗା କେନ୍ଦରା ମୋ'   ସ୍ୱର ତୁମ କାନେ
ପଶିକି ପାଉଛି ବାହାର ।

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଠାକୁର   ନାମ ବହ ପ୍ରଭୁ
ଦୁଃଖ କି ନ ଦେଖ କାହାର ?
ଅବା ଦୀନ ମଣି   କର ମୋତେ ଘୃଣା
ଦୀନେ ତେଣୁ ନାହିଁ ପଚାର
ଧ୍ୟାନ ବିନା ଭ୍ରମ   ଲାଗି ମହାପ୍ରଭୁ
ମନରେ ବୁଝେହେ ବିଚାରି ।

କର ପାଦଧୂଳି ।

କର ପାଦ ଧୂଳି,   କର ପାଦଧୂଳି,
ନାହିଁ ମୋର କିଛି କାମନା,
ପାଦଧୂଳି ହୋଇ,   ପାଦେ ମିଶିଯାଇ
ରହିବି ପାଦରେ, ବାସନା ।
କର ପାଦଧୂଳି,   କର ପାଦଧୂଳି,
ସେହିତ ମୋହର ସାଧନା,
ସେ ପାଦେ ପଡ଼ିଣ   ହେଇବ ମୋ ଚିତ୍ତ
ଲଭିବ କଳୁଷ ମର୍ଦ୍ଦନା ।
ତବ ପଦତଳେ   ଅଧୀନ କର ହେ
ନାଶିଣ ସକଳ କାମନା,
କର ପାଦଧୂଳି,   କର ପାଦଧୂଳି,
ପ୍ରଭୁରେ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଆକାଙ୍କ୍ଷା ।

ଭବ-ମରୁଭୂମି ଛାଡ଼ିବି ମୁଁ କେବେ
ଯିବି ତବ ପ୍ରେମ-ସଦନେ,
ହୃଦୟ-ଦହନ ଲଭିବ ମୋ' କେବେ,
ବୁଡ଼ି ପ୍ରେମାମୃତ-ଜୀବନେ ।
ହୃଦେଁ ବସି ଅଛି ଅକୁଳ ପିପାସା,
ନାଥ ପାଦପଦ୍ମ-ଦରଶନ-ଆଶା,
ପ୍ରାଣ ମୋ ଶମିବ, ପିପାସା ମେଣ୍ଟିବ
ଯୁଗଳ-ଚରଣଚୁମ୍ବନେ ।
ମୁଁ ତ ପ୍ରଭୁ ତବ କିଣା ଅନୁଚର,
ଚରଣକୁ ନିଅ ଚରଣ-କିଙ୍କର,
ପରାଣେ ପରାଣେ ବାନ୍ଧି ଦେ ଗୋପନେ
ଦୃଢ଼ ତବ ପ୍ରେମ-ବନ୍ଧନେ ।
ସତନେ ଯତନେ, ବସି ଦିବାନିଶି,
ଯୁଗଳ ପାଦତଳେ ଯିବ ପରା ମିଶି,
ନିଜସ୍ୱ ବୋଲନ୍ତି, ତୁମଠରେ ନିଜ,
ହେବ ଶୂନ୍ୟ ସର୍ବ ଅର୍ପଣେ ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ଅହଂକାର ହୋଇଯିବ ଲୀନ,
ତୁମ୍ଭ ପ୍ରେମଜଳେ ବୁଡ଼ି ଅହ୍ୱାମୀନ
ମୋ' ରୂପ ନ ଦେଖି ତୁମକୁ ନିରେଖି,
ଲଭିବ ଅମୃତ ଜୀବନେ ।

ପାଖରେ ।

ପାଖରେ ବସି ତ କାନ୍ଦୁଛି ହରଷେ
ପାଖକୁ ନିଅ ମୁଁ କହୁଛି,
ପାଖରେ ଥାଇ ମୁଁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ
ଅକାରଣେ ଦୁଃଖ ସହୁଛି ।
ଭିତରଟା ଯାର ସବୁତ ସୁନ୍ଦର
ମାଟିବୋଲା ସୁନାପିଣ୍ଡ କି,
ବାହାରଟା ଯାର ସବୁତ କର୍କଶ
ନୀଳାମ୍ବୁରେ ହୀରାଖଣ୍ଡ କି ।
ମେଘ ଅନ୍ତରାଳେ ଲୁଚନ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ରମା,
ପତ୍ର ଅନ୍ତରାଳେ ଫୁଲକି,
ନାରିକେଳ-ରସ-ସମ ଶୁଭ୍ର ସ୍ୱଚ୍ଛ
କିଏ ଚିହ୍ନିବ ସମତୁଲ କି ।
ଦୂର ଚୂତବନ-ସୁବାସ ଅଥବା,
ଅଦନା କୋକିଳ-କାକଳି,
ଦୂର ତାରକାର ଆଲୋକ, ଅଥବା
ଘନ-ମେଘ କୋଳେ ବିଜୁଳି ।
ବସନ୍ତର ପ୍ରଭା ଶରତର ଶୋଭା
ସବୁଠୁଳ ତାହାଠାରେ ଗୋ ।
ତାହାକୁ ପାଖରେ ରଖି ମୁଁ ତଥାପି
ମିଛେ ମିଛେ କାନ୍ଦି ମରେ ଗୋ ।

ଦିଅ ।

ଜ୍ଞାନ ଯଦି ଦେଲ ଦିଅ ମୋତେ ଭକ୍ତି
ଦିଅହେ ବିଶ୍ୱାସ ପରମ,
ତୁମର ଚରଣ ଶରଣ ଦିଅହେ
ପରଶ ମୋହର ମରମ,
ବହୁଦିନ ହେଲା ବନେ ବନେ ବୁଲି
ହୋଇଅଛି ପଥ ଭରମ,
ଏଣେ ତେଣେ ଧାଏଁ, ପଥତ ନ ପାଏ,
ନିନ୍ଦବୁଲେ ମୋର କରମ ।
ଅଶ୍ରୁ, ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ, ବେଦନା, ଆକ୍ଷେପ,
ଏହି କି ଫଳ ମୋ ଚରମ ?
ତୁମ ପାଦପଦ୍ମେ ଆଶ୍ରୟ ଦିଅହେ
ତହିଁ ଏକା ଶାନ୍ତି ପରମ ।

ତୁମେ ଅଛ ।

ଆକାଶରେ ଚାନ୍ଦ, ହସେ ମୃଦୁ ମନ୍ଦ,
ତା' ଦେଖି ହସଇ କୁମୁଦ
ତୁମର ସ୍ୱରୂପ-ପ୍ରକାଶ-ଦେଖି ମୋ
ପ୍ରାଣ ଲଭଇ ସେ ମୁଦ ।
ତୁମେ ଅଛ ବୋଲି ଅଛି ମୁହିଁ ବନ୍ଧୁ,
ତୁମେ ନାହିଁ ମୁହିଁ ନାହିଁ ଗୋ,

ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱେ ବନ୍ଧା ମୋ' ସ୍ୱରୂପ
ତୁମ ବିନା ଯିବ କାହିଁ ଗୋ ;
ଧୂଳିଘର ରଚି ବସାଇଛ ତହିଁ
ଖେଳିବ ବୋଲି ମୁଁ ଖେଳ କି
କାନ୍ଦୁ ଅଛ ସିନା ଅବିଶ୍ୱାସ ଘେନି
ସୁନା ଯାଚି ଦେବ ଭେଲ କି ।
ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମାଟି ପରଶି କନକ,
କରିଦେବ ସତେ ପଲକେ ;
ସେହିଦିନ ସାରି ଖେଳିବ, ମାଟିରେ
ଉଲ୍ଲାସେ ପରମ ପୁଲକେ ।

କିଏ ତୁ କୋଇଲି ।

ଜୀବନ-ବସନ୍ତେ କିଏ ତୁ କୋଇଲି
କୁହୁ କୁହୁ ଡାକି ଉଠିଲୁ,
ପାଗଳ ପରାଏ ଅକୁଳ ହୋଇଲି
କି ମଧୁର ସୁଧା ଢାଳିଲୁ
ଶତଫୁଲ ସତେ ଉଠିଲା ମହକି,
ବହିଲା ମଳୟ ସୁଗନ୍ଧ-ବହି କି,
ପଞ୍ଚସ୍ୱରେ ଗୀତ ଗାଇଲୁ କୋହକି,
(କହ) କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆଇଲୁ,
ମୋର କଳୁଷ କଳଙ୍କ-ସନ୍ତାପ ବନ୍ଧନ
ଦଣ୍ଡକରେ ଆସି କାଟିଲୁ ।

ଶରଦିନେ ।

ଶରଦ୍ଦିନ ଦୁଇପହର ତାତ,
ପିପାସା ଅକୁଳେ ଫାଟଇ ଛାତି,
ଧୀରେ ଯେତେବେ ନଇଁ ପଡ଼ଇ ଛାଇ,
ଥରେ ଥରେ ପିକ ଉଠଇ ଗାଇ
କୁହି ଅଥୟ ଦୂରବନୁଁ,
ଗୋପ-ବାଳକର ମଧୁର ମୁରଳୀ-
ମୁରଛି ପୁଲକି ତନୁ ।
କାହୁଁ କାହୁଁ ଫୁଲ ସୁରଭି ସାଗି,
ପବନ-ହିଲ୍ଲୋଳେ ଆସୁଛି ଭାସି,
କୋମଳ ଶିରୀଷ ପାଟଳୀ ଫୁଲ,
ସଙ୍ଗେ ଫୁଟେ ମଲ୍ଲି ଶୋଭା ଅତୁଳ.
ବସି ମୁଁ ଗୁନ୍ଥିବ ମାଳୀ
ତବ ପାଦପୂଜା ଲାଗି ମହାପ୍ରଭୁ,
ଭରିବି ଅର୍ଚ୍ଚନା-ଥାଳୀ ।

ଆଷାଢୁଆ ମେଘ ।

ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଡାକେ ଅଷାଢୁଆ ମେଘ
ମାଡ଼ିତ ଅସୁଛି ଅନ୍ଧାର,
ପ୍ରାଣର ଭିତରେ ବାଜି ଉଠୁଛି କି
ତୁମ ମଧୁ ଝଣା-ଝଙ୍କାର ।

ଦୂର ପରବତେ ଡାକୁଛି ମୟୂର,
ମରମରେ ବାଜ ଯାଉଛି,
କଦମ୍ବ କେଶର ବିକଶି ପବନେ
ଗନ୍ଧ ସୁମଧୁର ବହୁଛି ।
ତୁମ ବିଜୁଳି କି ଆକାଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳି
ଖେଳି ଖେଳି ଲୁଚେ ନୀରଦେ,
ତୁମ ବକ୍ର ସତେ ଭ୍ରମରି ଆଦେଶେ
କମ୍ପାଏ ଅବଳା ବେତ୍ରଦ ।
ତୁମ ପୂଜାଲାଗି କୁଟଜ୍ଞ କୁଟଜ୍ଞ ପରା
ଫୁଟି ଉଠେ ଶୁଭ୍ର ଯୁଥିକା,
ପାଦ ଧୋଇବାକୁ ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଷାବାରି
ଢାଳନ୍ତି କି ତରୁ ବାଳିକା ।
ଅତର-ବାସରୁ ବଳକି ପିରକି—
ସୁରଭି ହରୁଛି ହୃଦୟ,
ତୁମ ପ୍ରେମ ସଜ-ସୁମନ-ସୁରଭି
ମନ ମୋର କରେ ଅଥୟ ।

ଉଷାରେ ।

ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭେଦ କି ହସିଲୁ
ପାହାନ୍ତ୍ୟା ତାସ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ସତେ ସେ ତୁମର
ମୁଖହାସ ଛବି ବିମଳ ।

ଅପସରି ଗଲା ଧୀରେ ଅନ୍ଧକାର,
ଊଷାର ସିନ୍ଦୂର ଫୁଟିଲା ।
ତୁମ ଆଗମନେ ପାପୀ ମନେ ସତେ
ପୁଣ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଃ ଫୁଟି ଉଠିଲା ।
ଗୋଟି ଗୋଟି ତାରା ଉଭେଇଣ ଗଲେ
ଅରୁଣ କିରଣ ଦିଶିଲା ।
ସଂସାର-ଝଲକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନସତେ
ବନ୍ଧୁ ପ୍ରେମାଲୋକେ ହସିଲା ।
ସୁଲୁ ସୁଲୁ ବହେ ପାହାନ୍ତା-ପବନ
ଭକ୍ତମନେ-ଶାନ୍ତି ଦେଇକି ହେ,
ଅନଘ ଉପମା-କୁସୁମ ସୁଷମା
ବିକାଶିଲା ମଥା ଟେକି ହେ ।
ସୁରଭି ସଞ୍ଚରି ଦିଗ ଦିଗନ୍ତର
ନବପ୍ରାଣ ଆଣି ଦେଲା କି ।
ତୁମ ଆଗମନେ ନବୀନ ଜୀବନେ,
ଭକ୍ତ ଉଠି ଠିଆ ହେଲା କି ।

ଆସିଛନ୍ତି ।

ଆସିଛନ୍ତି ଆଜ   ପ୍ରାଣ ଈଶ୍ବର ମୋ,
ଦରିଦ୍ର ଏ ପ୍ରାଣ ମନ୍ଦିରେ,
ଛତିଶ ରାଗିଣୀ,   ମିଳି ହୃତ୍ତନ୍ତ୍ରୀରେ
ବାଜି ଉଠୁଛି କି ସଧୀରେ !

ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସେତ   ହସାଇ, ରସାଇ,
    ଭସାଇ ପୀରତି-ସଲିଳେ ।
ବରଷାଇ ମଧୁ   ହରଷାଇ ମତି,
    ମଧୁର ବସନ୍ତ ଅନିଳେ ।
ନିବାରିବେ ସେହି   ପ୍ରାଣର କ୍ଷୁଧା ଗୋ,
    ନିବାରିବେ ପ୍ରାଣ ପିପାସା,
ଫୁଟିତ ଉଠିବ   ସଜଫୁଲ ସବୁ,
    ହୃଦେ ନବ ନବ ସୁଖାଶା ।
ଘୁଞ୍ଚିବ ମୋହର   ପାପ ଦୁଃଖ ରାଶି,
    ଆନନ୍ଦେ ଉଠିବ ହସି ଗୋ,
ହସଇ ଯେସନ   ଶାରଦ ଗଗନ,
    ଉଦୟେ ସୁଧାଂଶୁ ଶଶୀ ଗୋ

"ତୁମେ ଯଦି ପ୍ରଭୁ !"

ତୁମେ ଯଦି ପ୍ରଭୁ ଗାଇବ ନାହିଁ,
        ବୀଣା ବାଜେ କାହିଁ ପାଇଁ,
ଲଳିତ, କାମୋଦୀ, ବେହାଗ, ବସନ୍ତେ
        ଆଉ ମୋର ଲୋଡା ନାହିଁ;
    ଥାଉ ମୋର ଥାଉ ସ୍ୱର ଆରାଧନା,
    ଥାଉ ମୋର ଥାଉ ସଙ୍ଗୀତ ସାଧନା

ଶୀଣା ବଇଁଶୀର ସୁମଧୁର ଗିର

ହଜୁ ଚରଦ୍ଦନ ପାଇଁ ।

ତୁମେ ଯଦ୍ଦ ପ୍ରଭୁ ବସିବ ନାହିଁ,

ହୃଦାସନ କାହାପାଇଁ,

ଦରଦର ହସି ମଧୁରେ ବକଶି

ଅନ୍ତ୍ରତ ଫୁଟିବ ନାହିଁ

ମାନସ କମଳ-ଦଳ ସୁକୋମଳ

ମଞ୍ଜୁଲ-ବଞ୍ଜୁଳ କୁଞ୍ଜ-ପରିମଳ-

ନନ୍ଦ ମକରନ୍ଦ-ବାସ ମୃଦୁ-ମନ୍ଦ

ଆଜ ସେ ଛୁଟିବ ନାହିଁ ।

କରିଛ ବାରଣ ।

(୧)

କରିଛ ବାରଣ ନ ଗାଇବ ଗୀତ

ନୀରବେ ରହିଛି ତେଣୁ ଗୋ ।

(କିନ୍ତୁ) ଭୁବନେ ଭୁବନେ ଶୁଭୁଛି ତୁମର

ଲଳିତ ମଧୁର ବେଣୁ ଗୋ ।

ଆପଣା ମନକୁ ଉଚ୍ଛ୍ୱସି ଉଠୁଛି

କଣ୍ଠରୁ ମୋହର ସ୍ୱର ଗୋ,

ଯବଲେ କେତେ ମୁଁ ରସନା ଚୋଧୁଛି,

ଚୃପୁଅଛି ଓଷ୍ଠାଧର ଗୋ ।

(୨)

କରୁଛି ବାରଣ ନ ଶୁହିଁବ କେଉଣେ
ନୟନ ମୁଦରୁ ରନ୍ଧୁ ଦେହେ
(କିନ୍ତୁ) ଭୁବନେ ଭୁବନେ ବହିଯାଉଅଛି
ରୂପର ସୁଷମା ସିନ୍ଧୁ ଦେହେ ।
ଆପଣା ମନକୁ ଫିଟିଉଠୁଅଛି,
ମୁଦ୍ରିତ ଯୁଗଳ ଆଖି ଗୋ,
ସବୁରି ନୟନ· ପଲ୍ଲବ ଗୁପିଣ
ଅଛଇ ତାରକୁ ରଖି ଗୋ ।

(୩)

ଅନ୍ଧପରି ପରା ଏ ବିଶ୍ୱ ବଜାରେ
ବାଟ ମୁଁ ଦରଶି ନ ପାଏ, ।
ଲୋକେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ମୋ ଦୁଃଖ ମଉଳେ
ମାଡ଼ିଣ ଅଥବା କେ ଯାଏ ।
କେଉଁ ଦିନ ସଖା ମୁକ୍ତ ଆବରଣ
କରିବ ନୟନ ଦ୍ୱୟର ।
ଦେଖିବ ତୁମର ରୂପ ଅନୁପମ
ଶୁଣିବ ତୁମର ସୁସ୍ୱର ।

(୪)

ସ୍ୱର ଦେଇ ତୁମ ଲଳିତ ବୀଣାରେ
ଗାଇବ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗୋ
ଦୂରର ଦୂରେ ଥାଇ ଶୁଣିବ ଲୁଚିଣ
ଅଭିମାନ ତେଜି ମିତ ଗୋ ।

ତୁମର କୁଞ୍ଜରେ   ପଶି ମୁଁ ତୋଳିବ
 ପ୍ରୀତିର କୁସୁମ ରାଶି ଗୋ,
ଅଞ୍ଜଳି ଅଞ୍ଜଳି   ଦେଲେ ମୁଁ ଚରଣେ
 ଆନନ୍ଦରେ ଯିବ ଭାସି ଗୋ ।
ତୁମେ ବଡ଼ ସିନା   ତୁମର ନିକଟେ
 ମୋ' ନିକଟେ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗାତ,
ତୁମେ ବଡ ସିନା   ଆକାଶ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ,
 ମୋ' ହୃଦୟେ ପ୍ରେମସଖା ତ ।
ତୁମେ ବଡ଼ ସିନା   ତୁମ ମହିମାରେ,
 ମୋ' ପ୍ରେମରେ ତୁମେ ରାଜା ଗୋ ।
ତୁଷା, ସୁଜା ନୁହେ   ମନର ଭକ୍ତିରେ,
 କରେ ମୁଁ ତୁମର ପୂଜା ଗୋ ।

କେତେ କହୁଥାଅ ।

କେତେ କହୁଥାଅ ରହିବ ନୀରବେ
 ତୁମେ ଯଦି କଥା କହିବ,
କେତେ ଆକୁଳତା ରୋଧିବ ହୃଦରେ
 ତୁମେ ଯଦି ଗୀତ ଗାଇବ
ଭରଷା ଆଶାରେ ଅଶ୍ରୁ ବରଷିବ
 ତୁମରି କୋମଳ ନୟନ,
କୁନ୍ଦ-କଳମୁଦୀ-କିରଣେ ସୁନ୍ଦର
 ହାସ ଝଲଶିବ ବଦନ୍ଁ

ଝୁରିଁ ଝୁରିଁ ଯିବ ଅଲକ୍ଷେ ଆଦରର
କୋମଳ ମଳୟ ପରଶେ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି କେତେ ରହିବ ବସି ଗୋ,
ପୁଲକ ଉଠୁଛି ହରଷେ ।

କୂଟ ନୀତି ।

ଭୟ କିପାଁ ଏତେ ଦେଖାଉଛ ମୋତେ
ଆଡୁଆଳେ ମୁଖ ଲୁଚାଇ,
ବାଟ-କଡୁଆଳ ଭବ କାନ୍ତାରେ ଗୋ :
ରହୁଛ କିପାଇଁ ଜଗୁଇ ।
ତୁମ କୂଟ-ନୀତି ବୁଝେ ତ ଭକତ
ନାଚ ନାଚ ତାର ପଛରେ,
ଅଥୟ ହୃଦୟ କର ଦୟାମୟ
ତୁମରି କରୁଣା ଆଦରର ।
ହାତ ଧରି ବାଟ ଚାଲିବ ପରା ଗୋ
ହାତ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଛ,
"ଅବାଟରେ ଗଲ, ଅବାଟରେ ଗଲ ?"
ଅକାରଣେ କିପାଁ କହୁଛ ।
ବାଟ କି ଅବାଟ ତୁମେ ଜାଣ ଭଲେ
ତୁମ କର୍ମ୍ମ ମୋତେ ଜଗିବା,
ତୁମେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଯିବ ତ ଅବାଟେ
ତହିଁ, ଅନ୍ୟାୟ ମୋ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବା ।

କେତେ ଦୋଷ ଧର ।

କେତେ ଦୋଷ ଧର କରୁଛ ବିଚାର
ଭୁବନ ଜାଣି ସକଳ,
ତୁମରି ଇଚ୍ଛାରେ ହୋଇଛି ଅଧମ,
ତୁମରି ଇଚ୍ଛାରେ ବିକଳ ।
ତୁମେ ବଡ଼ ମୁହିଁ ସାନ, ଏହା ତୁମ
ପ୍ରେମର ଭୂଷଣ ନାଥ ହେ,
ସାନ ହେଲେ ସିନା ରହିଥିବି ପଡ଼ି
ଧରି ତବ ପଦ ପ୍ରାନ୍ତ ହେ ।
ତୁମରି ଆଦରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁହିଁ ପ୍ରଭୁ,
ତୁମରି ଆଦରେ ବଡ଼ ଗୋ,
ତୁମରି ଆଦରେ ଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ ମୁଁ
ତୁମେ କରୁଥାଅ ଦୃଢ଼ ଗୋ ।
ତୁମରି ଆଦରେ ଛିଣ୍ଡା କନ୍ଥା ମୁହିଁ,
ତୁମେ ସିଇଁ କର ନୂତନ,
ଖାଦ ମିଶା ସୁନା, ଖାଣ୍ଟି କର ତୁମେ,
ଗଢ଼ ଅଳଙ୍କାର ଯତନ ।
ଭଙ୍ଗା ବୀଣା ତାର, ତୁମରି ଅଙ୍ଗୁଳି-
ଚାଳନେ ବଜାଅ ମଧୁର
ନିକଟେ ନିକଟେ ଧାଇଁ ଆସ ତୁମେ,
ଥିଲେ ମୁହିଁ ଅତିଦୂରେ ।

ଯଦି ।

ତୁମ ଗୀତ ଯଦି ଗାଇବାକୁ ଦେଲ
ଦଅ ମୋତେ ସ୍ୱର ସଙ୍ଗିଣୀ,
ତୁମରି ଲଳିତ ବେଣୁ ବାଇବାକୁ
ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଦଅ ମୋହିନୀ ।
ତୁମରି କବିତା ଛନ୍ଦିବାକୁ ଯଦି
କରୁଅଛ ମୋତେ ଆଦେଶ,
ନବ ନବ ଛନ୍ଦ ଶିଖାଅ ସଦରେ,
ସଜାଅ ଉପମା-ସୁବେଶ,
ତୁମ କଥା ଯଦି କହିବାକୁ ମୋତେ
ଆଜ୍ଞା ହୋଇଅଛି ପ୍ରଭୁ ହେ,
ରସନା-ଜଡ଼ତା ବିନାଶି ସବଳ
କର ତାର ସ୍ନାୟୁ ସବୁ ହେ ।
ତୁମ କର୍ମ ଯଦି କରିବ ମୋ' କର
ସୁସ୍ଥ କର ଶିରା ସକଳ,
ତୁମ ପଥେ ଯଦି ଚାଲିବ ଚରଣ
କର ହେ ଚଞ୍ଚଳ ସଚଳ ।
ତୁମ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବ ମୋ' ମନ,
ହର ତା' କଲୁଷ କଳଙ୍କ,
ତୁମ ପ୍ରେମ ଶକ୍ତି ବିରାଜ ମୋ'ଠାରେ
ହରୁ ମୋ' ଦୁର୍ବଳ ଆତଙ୍କ ।

ପାରିକର ।

ସଞ୍ଜ ହେଲା ଆସି ପାରି କର ମୋତେ
ହୋଇ ନ ପାରିବି ବାହୁଡ଼,
ଯା'ସ ଧନ ଖରା ଖରାରେ ଆସିଛି
କେତେଦୂର ପଥ ଦଉଡ଼ ।
ଟରିବ ବୋଲି ମୁଁ ପାରି ନକରିବ,
ଯିବ କି ଜଗଣେ ବାହୁଡ଼,
ତୁମ ଅପଯଶ ଘୋଷିବ ତ ବିଶ୍ୱ
କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣ ଗଲେ ମୋ' ବୁଡ଼ି ।

ଭିକାରୀ ।

ତୁମଠାରୁ ଭକ୍ତି ପାଇବା ଆଶାରେ
ଭିକାରି-ବେଶେ ମୁଁ ବୁଲୁଛି,
ଛିଣ୍ଡା କନ୍ଥା କେତେ ସଜାଡ଼ି ପିନ୍ଧିଣ
ଦୁଆରେ ଦୁଆରେ ଫେରୁଛି ।
କାଳେ ଅବା ତୁମ ଦେଖା ମୁଁ ପାଇବ,
ବୁଲେ ତେଣୁ ପଥପଥରେ,
ଏହି ବାଟେ ପରା ଯିବ ତୁମେ ଚାଲି,
ବସେ ତେଣୁ ଛକ ଛକରେ ।
ତୁମ ମୁଖଛବି ଦିଶିଯିବ ଅବା,
ଚାହେଁ ତେଣୁ ଚଉଦଗକୁ,
ବହିଗଲା ଯୁଗ ଯୁଗ, ଦେଖା ତୁମେ
ନ ଦେଲ ମୋ' ଉଦବେଗକୁ ।

ସେ ।

ସେ କିଏ, ଯାହାକୁ ଖୋଜି ମୁଁ ବୁଲଇ,
ଥାଇ ଚରାଚରେ ମୋତେ ନ ମିଳଇ,
କାହାପାଇଁ ମୋର ଏତେ ଅଶ୍ରୁ ବହେ,
ସେ କିଏ ସେ କହ କା'ପାଇଁ ମୁଁ ଦହେ ?

୧

କୁସୁମେ କୁସୁମେ, ଭରି ସୁଷମାରେ ଯାହାର ହସିତ ଆନନେ
ଦେଖିଲେ ମୋ ହୃଦ, ହୁଅଇ ଉନ୍ମାଦ, ଚିର ଗୁରୁମୟ ଭୁବନେ ।
ପ୍ରେମ ଜ୍ୟୋତିଃ, ଶକ୍ତି, ଶାନ୍ତି, ମଧୁରତା ସତତ ସେ ବିଦ୍ଵବତଟିନୀ,
ବହି ଆଣୁଅଛି ନିତି ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଭସାଇ ରସାଇ ଅବନୀ ।

ସେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର, ସେ କେଡ଼େ ମଧୁର, (ମୁଁ ତ) କଳିପାରୁନାହିଁ ଅନ୍ତରେ
ଅବଶ ବିମୁଗ୍ଧ ମାନସନୟନେ ହେରେଁ ନିତି ପ୍ରେମ-ସୁନ୍ଦରେ ।
ଗୋପନେ ଗୋପନେ କହିଯାଏ କାନେ, କିବା କଥା ପ୍ରେମ-ମନ୍ତ୍ରରେ,
ନିତି ନବସାଜେ ସାଜି ବହୁରୂପୀ, ପ୍ରାଣ କି ହରେ ସେ ଛନ୍ଦରେ ।

୩

ସେ ତ ଆକାଶେ ପବନେ, କୁଞ୍ଜେ ବନେବନେ, ସ୍ଵଚ୍ଛେ ସେ ସରିତ-ସଲିଳେ
ସେ ତ ଉଷାର ହରଷେ ନିଶୀଥ-ଆକାଶେ, ବରିଷେ ସାଗରେ, ଶଇଳେ,
ସେତ ପୁରୁଷ ଆନନେ, ନାରୀ ଅପଘନେ. ଶିଶୁର ବଦନକମଳେ,
ତାର ମୋହନ, ମଧୁର, ଅବ୍ୟକ୍ତ ମହିମା-ଜ୍ୟୋତିଃ ହୃଦୟରି ଉଜ୍ଜଳେ,

୪

ସେ ତ କୀର୍ତ୍ତନ, ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନେ ସଙ୍ଗୀତେ,
ସେ ତ, ବାକେନ୍ଦ୍ରିୟ ବିକାଶରେ
ବିଶ୍ୱ ପ୍ରତି କେତେ ଉଚ୍ଛାସିର ତା ବାଣୀ
ଭକତ କି ଅଶ୍ରୁକଣାରେ ।

୫

ଏତେ ଅଶ୍ରୁଜଳ; ଏତେ ହତାଶ୍ୱାସ, ଏତେ ଦୁଃଖକାତରୋକ୍ତି,
ଏତେ ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ-ଯାତନା, ବେଦନା, କନ୍ଦ, ତହିଁ କି ସେ ପ୍ରେମ ଭକ୍ତି
ବୁଝିବାର ନେଇ ଅଶ୍ରୁଗୀତେ କି ସେ ଭିକାରୀ କାତର କଣ୍ଠେ,
ଶୁଣିଅଛେ ମୁଁ ତ ଶୁଣେ ତାର ସ୍ୱର, କାହିଁ ସେ ଦୂର ବୈକୁଣ୍ଠେ ।

୬

ସେ କି ଚିତାର ଭୀଷଣ ଅନଳ ଶିଖାରେ ବିକାଶେ ସ୍ୱରୂପ ତାର,
ସେ କି ସମାଧି ମନ୍ଦିରେ ପବିତ୍ର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ବହାଏ ନୟନୁଁ ଧାର,
ଶତ ଶୋକେ, କଷ୍ଟେ, ଦୁଃଖ-ନିରାଶାରେ, ବିକାଶେ କି ପ୍ରେମରାଶି,
ବେଦନା ବିଧୁର ହୃଦେ କି ତାହାର ରୂପ-ପ୍ରଭା ଉଠେ ଭାସି,
ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ପ୍ରାଣେ ମୋର ତା' ପ୍ରେମ ମାଧୁରୀ ଭରି ରଖିଛି ସେ ସଖା,
ହୃଦୟ ଭିତରେ ଶୁଣିଛି ତା' ସୁସ୍ୱର ଦୂର କରି ଶତ ଦକା,
ତୃଷାର ପରମ ଦେବତା ସେ ମୋର, ଶତ ଦୁଃଖଦୈନ୍ୟରାଶି,
ନିମିଷକେ କାହିଁ ଭାସିଯାଏ ଆହା ଦେଲେ ଦେଖା ପ୍ରାଣେ ଆସି ।
ବାହୁରେ ସେ ମୋର ଅସୀମ ଶକତି, ହୃଦୟେ ଭକତି ସ୍ନେହ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପ୍ରିୟ, ସାର, ଜୀବନେ ମୋର ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନିରାମୟ ।

ସ୍ତବ ।

ନିର୍ମଳ ମଞ୍ଜୁଳ ଆଲୋକମୟ
ପାତକ ବିନାଶକ ଶାନ୍ତିନିଳୟ,
ଯୁଗଳ-ଉତ୍ପଳ-ପୟର-ପ୍ରାନ୍ତେ,
ନମେ ଆଜି ପାତକି-ଚିତ୍ତ ଏକାନ୍ତେ ।

ଓଁ ତତ୍ସତ୍ ଓଁ

Printed by P. C Roy
at the G. S. Press
CUTTACK
1928.

ଆଉ ଭ୍ରମିବାକୁ ହେବନାହିଁ

ଅପୂର୍ବ ! ଅପୂର୍ବ !! ଅପୂର୍ବ !!!

ଅତୁଲ୍ୟ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ—ଆଲେଖ୍ୟ ।

ପ୍ରେମପଦ କଳ୍ପତରୁ

ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରେମମୟ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ, ଯେଉଁ ଯୁଗଳ କିଶୋର କିଶୋରୀଙ୍କୁ
ଦେଖିବା ପାଇଁ ହିନ୍ଦୁର ପ୍ରାଣ ଚିରବ୍ୟାକୁଳ; ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ବିମୋହନ,
ମଧୁର—ଭାରତରେ; ଭାରତରେ—କାହିଁକି ପୃଥିବୀର—କୌଣସି
ଜାତିରେ, ଇତିହାସରେ, ପୁରାଣରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ, ସେହି
ହରିତ୍ ପୁଷ୍ପଶୋଭିତ, ପୁଳିନ ଶାଳିନୀ, କଳନାଦିନୀ

କାଳିନ୍ଦୀ କୂଳରେ,

କୋକିଳ ମୟୂର ଧ୍ୱନିତ

କୁଞ୍ଜ ବନରେ

ଗୋପ ବାଳକମାନଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗବେଣୁ ମଧୁର ସ୍ୱରରେ ଶବ୍ଦମୟୀ,
ଅସଂଖ୍ୟ କୁସୁମାମୋଦ ସୁବାସିତା, ନାନା ଭରଣ ଭୂଷିତା
ବିଶାଳାୟତ ଲୋଚନା—ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀଗଣ ସମଲଙ୍କୃତା

ବୃନ୍ଦାବନ ସ୍ଥଳୀରେ

ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

ଙ୍କର ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରେମଲୀଳା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭାରତଙ୍କଦ୍ୱାରା ନବତୁଳିକାରେ ଅଙ୍କିତହୋଇ

ପ୍ରେମ ଚିନ୍ତାମଣି

ନାମଧାରଣ କରି ଆସୁଅଛି । ଯାହା ଦେଖି ନାହାନ୍ତି—ଏଥର
ତାହା ଦେଖିବେ, ଯାହା ଶୁଣିନାହାନ୍ତି ଏଥର ତାହା ଶୁଣିବେ ।

ଏଥିରେ ପାଠକେ ଦେଖିବେ—

ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଅପୂର୍ବ ବିଶ୍ଲେଷଣ

ପ୍ରେମର ବଚର୍ସି ପ୍ରବାହ

ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ନୂତନ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ୍ତ ଲୀଳା,

ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ନବ ବୈଭବ,

ସଙ୍ଗୀତ—ସ୍ୱର୍ଗର ଉର୍ବଶୀ,

ସ୍ୱାନଧାରଣାର ଅତ୍ୟଦ୍ଭୁତ—ସଂସ୍କରଣ ।

ମନ୍ଦାକିନୀର ନୀର ଧାରା ପରି ନିର୍ମଳ

ଇନ୍ଦୁର ଜ୍ୟୋସ୍ନା ପରି ଚିର ସ୍ନିଗ୍ଧ

ଫୁଲ୍ଲ ଶତଦଳ ପରି ସୁନ୍ଦର

କୁସୁମ ପାଖୁଡ଼ା ପରି କୋମଳ

ପ୍ରେମର ବଚନଭଙ୍ଗୀ ! ଅପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି !!

ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଦେଖି ଦେଖି ପ୍ରେମ ହ୍ରଦୟରେ ଭସିଯିବେ । ସୁନ୍ଦରେ—ସୁନ୍ଦରେ ମଧୁର ମିଳନ—ଏହି ପ୍ରଥମ । ଭାଷାରାଜ୍ୟରେ—ଭାବ ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ପ୍ରଥମ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ଏଥିରେ ଦ୍ୱୈଧମତ ନାହିଁ; ଦିଗ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ—ପ୍ରେମ ପଥିକର—ଚିରନ୍ତନ ପାଇଁ ଯାହା ମୁକ୍ତିପଥ—ସେହି

—ପ୍ରେମଚିନ୍ତାମଣି—

ଲୁଣ୍ଠି ଏ କିଣିଦେଖ । ଆଉ ବହୁତ ରାଧାକୃଷ୍ଣଲୀଳା ପୁସ୍ତକ କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବ ନାହିଁ । ଭାଷାର ଲଳିତ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ଏହା ଉତ୍କଳର ପାଷାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ ଶତଦଳ ଫୁଟାଇଅଛି । ମରୁ ଭୂମିରେ ପ୍ରେମ ନନ୍ଦନର ମନ୍ଦାକିନୀ ଧାରା ବୁହାଇଅଛି । ଭିତର ବାହାର ସମସ୍ତ ସୁନ୍ଦର ପୁଲକ ମୟ । ଯାଉଛି ।

କିପାଁ ବୀରଜାତି ପୋତି ଅଛ ମଥା

ବହୁକାଳପରେ ଅଗ୍ନିମୟ କବିତାର
ଅପୂର୍ବ ତରଙ୍ଗ ହସ୍ତଗତ ହେବ ।
ହୃଦୟ ପ୍ରାଣ ଜାଗି ଉଠିବ-
ନାଚ ଉଠିବ ।
ଉତ୍କଳର କାନନ କାନ୍ତାର ଗାଇ ଉଠିବ ସେହି
ଗୀତିକବିତା ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତ ସୁମଧୁର ସ୍ୱର ଲହରୀରେ
ଜୀବନର ଅପୂର୍ବ ପିପାସାରେ

ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ।

ବର୍ଣ୍ଣିନା ପୁସ୍ତକର ନାମ ସଙ୍ଗେ ସମାପ୍ତ
ତେବେ——ପ୍ରାଣମୟ—ଭାଷାରେ
ଉନ୍ମାଦନାରେ
ଉତ୍ସାହରେ
କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ—ସମଗ୍ର
ଭାରତ ଗାଇବ—ପ୍ରତି ଛନ୍ଦରେ—ଉନ୍ମାଦିତ କଣ୍ଠରେ

ହତାଶର ସମୟ ଗ୍ଭଲି ଯାଇଛି
ଦୁଃଖର ସମୟ ଶେଷ ହୋଇଛି
କ୍ରନ୍ଦନର ସମୟ ଦୂର ହୋଇଛି ।

କେବଳ ଅଛି
ସାହସ—ଧୈର୍ଯ୍ୟ—କର୍ମ—ଶକ୍ତି ।
ଉତ୍କଳର ଆଶାଭରସା ସ୍ଥଳ ତରୁଣ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କୁ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ
କହକେ ସଗର କୁଳ ଉଦ୍ଧରବ ଭାଇ
ଦେଶ ପ୍ରେମୀ କର୍ମବୀର ଭଗୀରଥ କାହିଁ ?
ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

କି ସୁନ୍ଦର !— କେତେ ସୁନ୍ଦର !!— କପର ସୁନ୍ଦର !!!

ସୌଖିନ ସମାଜର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ

ଉନ୍ନତ ସମାଜର ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ

ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ-

ଆନନ୍ଦ ଧ୍ୱନି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଝରଣା

ରଙ୍ଗ ପସରା ଅନ୍ଧାରମାଣିକ ମା କୋଡ଼ର ପୁଅ

ବୀଣାର ଝଙ୍କାର

ବିଶ୍ୱ ବିଭ୍ରମ ନନ୍ଦନକାନନ

ଚିତ୍ତ ବିମୋହନ ଗୌରବ ମୁକୁଟ

ଲଳିତ କୋମଳ ସୁକୁମାର ଶିଶୁର ବିଶୁଦ୍ଧ ସଙ୍ଗ ଲହରୀ । ଯାହା ବନ୍ଧୁଜନ ଚନ୍ଦ୍ରାଦର୍ଶରେ ମଣ୍ଡିତହୋଇ ଭାସି ଉଠିଅଛି, ଯାହା ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନାଣି ଶିଶୁର ପରମାନନ୍ଦଦାୟକ ମନୋହର ଖେଳନା, ଯାହା ପାଇଲେ ସେ ବାପ ମା ଖେଳସାଥି ସୁଦ୍ଧା ଭୁଲିଯିବ, ଯାହା ପଢ଼ିଲେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ମଣିଷହୋଇ ଗଢ଼ାହେବ—

ଓଡ଼ିଶାର କାନନେ କାନନେ କାନ୍ତାରେ କାନ୍ତାରେ

ଏହି ନୂତନ—ଏହି ପ୍ରଥମ

ପିଲା ସାଙ୍ଗ

ଖଣ୍ଡି ଏ

ପିତା ! ପୁତ୍ର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦିଅ, ଭାଇ ! ତୁମ୍ଭର ସାନ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦିଅ ।
ମାଆ ! ତୁମ୍ଭର ପୁଅ-ଝିଅଙ୍କୁ ଦିଅ, ବନ୍ଧୁ—ତୁମ୍ଭର ସାନ ସାଥିଙ୍କୁ ଦିଅ ।

ଏହା ପଢିଲେ —

ପିଲାଙ୍କର——————ମନରେ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ଭକ୍ତି ଜାତ ହେବ

ପିଲାଙ୍କର——————ନୈତିକ ଉନ୍ନତି ସାଧିତ ହେବ

ପିଲାଙ୍କର——————ଆତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିବ

ପିଲାଙ୍କର——————ଚରିତ୍ର ଗଠନହେବ

ବହିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ମୂଲ୍ୟ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା।

ଏହାର ପ୍ରତି ଛନ୍ଦରେ ଶିଶୁ ମୃଦୁକୋମଳ ଅରଫୁଟା ଜୀବନର ଅମୂଲ୍ୟ
ଗଠନ ଚିହ୍ନ ପ୍ରତିଫଳିତ; ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଯଦି ଶିଶୁର
କୋମଳ ହସ୍ତରେ ଦେବାପାଇଁ କିଛି ପୁସ୍ତକ ଥାଏ ତେବେ
ଏହି ଅସତ୍ୟ ପାପ ହିଂସା କପଟ ଆଦି ଦୋଷ ବିବର୍ଜିତ
ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଗଳ୍ପ କବିତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ନୈଶ ନୀଳାକାଶର ଉଦିତ ଇନ୍ଦୁ

ସ୍ୱଚ୍ଛ ନୀଳ ସରୋବରର ଶାୟିନୀ ଉନ୍ମେଷୋନ୍ମୁଖ, ଶ୍ରୀ ନଳିନୀ ଦଳାପରି
ଶୋଭିତ, ବାଳ ସୂର୍ଯ୍ୟର ହେମୋଜ୍ଜ୍ୱଳ କିରଣ—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ
ରଜନୀର ମଳୟାନିଳ—ପ୍ରାତଃ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ହର୍ଷୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ
ବସନ୍ତ କୋକିଳ, ମହାପ୍ରଳୟ ଜଳଧିର ବକ୍ଷପରି ଶଙ୍କାନକାରୀ, ବାଳ ଅନନ୍ତ

ପିଲା ସାଙ୍ଗ।

ଯାହା ଜନନୀର ସ୍ନେହ　　ଯୌବନର ପ୍ରେମ
ଶୈଶବର ହାସ୍ୟ　　ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ଜ୍ଞାନ

ସେହି କୁସୁମ କୋମଳ ବାଣୀ ପରଂପରାପର ପୂରିତ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିଏ ଶିଶୁର
ସୁରମ୍ୟ କରରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେବାକୁ ଯେପରି କେହି
ନ ଭୁଲନ୍ତି। ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ଛବିଭରା ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେବ।

ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀଙ୍କର

ଭାରତୀ ତପୋବନ ।

ନନ୍ଦନ ମନ୍ଦାର ସମ କୋମଳ ସୁନ୍ଦର ପୁସ୍ତକ ଶତଦଳ ସଜ
ପ୍ରତି, ଉତ୍କଳୀୟର ସ୍ନେହ ସପଦ ।

ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ

ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ।

ଉତ୍କଳରେ ପରିଚୟ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ । ଉତ୍କଳର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—ବାଣୀ ସେବକମାନେ ଯେଉଁ କବିତା ପୁସ୍ତକର ଢଳଢଳ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ତରଙ୍ଗରେ ମୁଗ୍ଧହୋଇ ଥରେନୁହେଁ, ଦୁଇଥର ନୁହେଁ, ବାରଂବାର କବିଙ୍କ ପ୍ରତିଭାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରି ପତ୍ର ଲେଖିଅଛନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ମାସିକ ପତ୍ର "ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ" ରେ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର କବିତା ସବୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାରୁ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ଉତ୍କଳର ଗ୍ରାହକମାନେ କବିଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ଟାଣି ଆଣି ଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ କବିଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦିତ କରିଅଛନ୍ତି

ତାହା ଗୀତିକବିତାର ମଧୁର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ—ପଦ୍ୟସାହିତ୍ୟର ମୁକୁଟ ମଣି ।

ଭାଷା ଶିଳ୍ପର କୋଣାର୍କ ।

ଆପଣ ପଢ଼ିଅଛନ୍ତି? ଆଉ ଥରେ ପଢ଼ନ୍ତୁ, ଦେଖିବେ ଥରକରେ ତୃପ୍ତ ଆସିବନାହିଁ

"ନବଂନବଂପ୍ରୀତି ରହୋ କରୋତି ।"

ଲେଖାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ କି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ ତାହା ପଢ଼ିଲେ ବୁଝିବେ

"ତୋହପରି କ୍ଷୁଦ୍ର, ମୁହିଁ ତୋହପରି କ୍ଷଣିକ
ହସେ ବାସେ ରସେ ମାତ ଫୁଟିଅଛୁ ଘଡ଼ିକ
ମାଟିରେ ମିଶିବୁ ତୁହି ମାଟିରେ ମିଶିବି ମୁହିଁ
ତଥାପି ମୋ ଅମ୍ଳାଫୁଲ ନଯିବତ ମଉଳି"

ତେଣୁ ଆଶା ବହୁ ଦିନ କାଟେ ଗଙ୍ଗ ଶିଉଳି ।

କବିତା ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଲେଖୁ ଲେଖୁ ସମସ୍ତ ଲେଖିହୋଇ ଯିବ । କେଉଁ ପଦଟି ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ପ୍ରବୀଣ ସାହିତ୍ୟିକ ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମାଲୋଚିତ । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକାଶ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶିତ । ହେ ନରନାରୀ ମଣ୍ଡଳୀ ! ଥରେ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକର ଓଡ଼ିଆର ଜୀବନ୍ତ ଭାଷା ପୁଷ୍ପ ପରାଗ ରଞ୍ଜିତ, ଚିରଶାନ୍ତ ପରିମଳ ମନ୍ଦାନିଳ ପ୍ରବାହିତ, ସୁସଂକୃତ, ନିତ୍ୟପାଠ୍ୟ,

—ସନ୍ତୋଷିଜ୍ଞାନର ଅକ୍ଷୟ ଭଣ୍ଡାର,—

ପ୍ରଭାତର ଶେଫାଳି, ଶରତର ଜହ୍ନ,
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କାମିନୀ, ସରସୀର କମଳ, ଗଗନର ତାରା ।
ଉପବନର ସହକାର, ସମନ୍ୱୟ ତରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ କବିତାସାଗର

ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ।

ଖଣ୍ଡି ପଢ଼ିବକି? ଖଣ୍ଡିଏ ମାତ୍ର ପଥରର ବର୍ଣ୍ଣନାଦ୍ୱାରା ଶିଳ୍ପାକାଶ ଭୂଷାମଣି କୋଣାର୍କର ଶିଳ୍ପ ଗୌରବ ଓ ମହିମା ଅନୁମିତ ହେବନାହିଁ ।

ମୂଲ୍ୟ ଆଠଅଣା ।

କଞ୍ଚା ଓଡ଼ିଆ ଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ

ପରିବର୍ତ୍ତନର ବଦଳେ ନେପଠ

ନଅ ଭୁଣ୍ଡି ।

କିଏ ନଭାବେ—ଦୁଃଖକୁ ସୁଖ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ

କିଏ ନଭାବେ—ପାପକୁ ପୁଣ୍ୟ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ

କିଏ ନଭାବେ—ବିଭତ୍ସତାକୁ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ

କିଏ ନଭାବେ—ଅନ୍ଧକାରକୁ ଆଲୋକରୂପେ ଦେଖିବାକୁ

କିଏ ନଭାବେ—ନର୍କକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ

କିଏ ନଭାବେ—ଶଶ୍ମାନକୁ ନନ୍ଦନ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ

ଯଦି ସେପରି ଦେଖିବାକୁ, ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ତେବେ ଖଣ୍ଡିଏ ନଅଭୁଣ୍ଡି କିଣନ୍ତୁ । ପାଠକେ ! କଳଅ ଖୋରଣୀ ନଅଭୁଣ୍ଡିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ଯେପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟହେବେ ସେପରି ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ହସିହସି ଅଧାପ୍ରାଣ ହୋଇଯିବେ

ଏହା ଅମାନୁଷିକଳ୍ପନା ନୁହେଁ, ଏହା ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ର,

ଯେଉଁ ରତ୍ନ ନଅଭୁଣ୍ଡିକୁ ପାଠକ କଳଅ ଖୋରଣୀ ଭାବରେ ଦେଖିଥିବେ, ପୁଣି ତାକୁ ଦେଖିବେ ଓଡ଼ିଆ କୁଳରତନ ଗୁଣସାଗର ଭାବରେ । ଏ ବାୟସ୍କୋପ ପ୍ରାୟ ଅଦ୍ଭୁତ ଚିତ୍ର, ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ବଜାରରେ କିଣିବାକୁ ନଅଭୁଣ୍ଡିର ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟ ଆଠଅଣା ।

ଉପନ୍ୟାସ ସୈକତର ପରଶମଣି

ପରଶମଣି

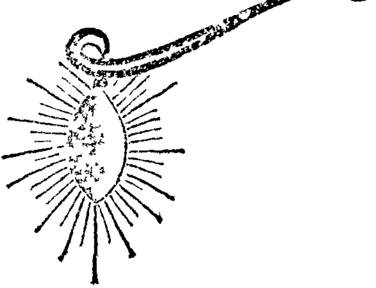

ନାମରେ ନୁହେଁ—କଥାରେ ନୁହେଁ, ତାର ପ୍ରତିଛନ୍ଦ-ପ୍ରତିପଂକ୍ତି ପରଶମଣି ।

ହିନ୍ଦୁବାଳିକା ଲଳିତାର ଶାଶୁ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଦୁଃଖ, ଅସହନୀୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଗଞ୍ଜଣା । ଶେଷରେ ଭାଗ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ନାନା ବିପଦ, କଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଲଳିତା ଯୋଗେ ଶାଶୁଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ସ୍ୱାମୀର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ସମସ୍ତ ପରିବାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଦେଖିବେ, ହିନ୍ଦୁନାରୀ କିପରି ପରମ ନିଷ୍ଠାଙ୍କ ସାଧୁଚରିତ୍ରା—ପତିବ୍ରତା । ସେ ପତିଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଶେଷଜୀବନରେ ସେ କିପରି ଅମୂଲ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ଦେଇ ଯାଇ ଅଛି, ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଚମକି ପଡ଼ିବେ । ଅନ୍ଧାର କୁଡ଼ିଆ ଚୁଲିପାଖରେ ବାଳିକା-ବଧୂ ମାନେ କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରନ୍ତି—ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ! ଯଦି ଏହା ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା ଥାଏ ତେବେ ପରଶମଣି ଖଣ୍ଡେ ପଢ଼ିବାକୁ ଭୁଲନାହିଁ ।

ଏପର ଚିତ୍ତ ପ୍ରସାଦ ଉପନ୍ୟାସ   ଏପର ଅଭିନବ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଉପନ୍ୟାସ

ଏପର ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ଅପୂର୍ବ

ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନି ଥିବା ବାଳକ ବାଳିକା ପଢ଼ିପାରିବେ । ଉତ୍କଳର ଅପ୍ରତି-ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମାସିକପତ୍ର ମୁକୁରର ଉପନ୍ୟାସ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାରେ ଯାହା ୧ମ ପୁସ୍ତକ ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଏତେ ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ତାହାର ସଚିତ୍ର ୨ୟ ସଂସ୍କରଣ । ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ସୁନ୍ଦର ଛବି ମାନଙ୍କରେ ସୁମଣ୍ଡିତ । ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଗୁରୁତ୍ୱ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ, କାରଣ ପରୀକ୍ଷାମଣ୍ଡଳର ବିକ୍ରୟ, ବଜାରରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଠାରୁ ବଳିକର ।

ଅତି ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟ ।୦ ଅଣା ।

—(ଃ୦*୦ଃ)—

ଉପନ୍ୟାସ ରାଜ୍ୟରେ ବିଜୁଳିମେଘ !

ଆଶାର ଉଲ୍ଲାସ ସ୍ତମ୍ଭ !!

ଆଗ୍ରହ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ବାଟ ବେଣା ହୁଅନାହିଁ ।

ଶୁଭ୍ରା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ।

ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ୱାସରେ ପଢ଼ିବା ବନ୍ଧ !

ହିନ୍ଦୁପରିବାରର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚିତ୍ର ! !

ଉପନ୍ୟାସ ରାଜ୍ୟର କୋହିନୁର ! ! !

ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ହିରକ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ 'ଶେଫାଳି' ସହିତ ପ୍ରାଣ, ମନ ବିମୋହନ ରୂପବନ୍ତ 'ଅନଙ୍ଗ ମୋହନ'ଙ୍କର ମିଳନ, ଦୁଷ୍ଟ ମାଳତୀ ପରିବାରର ଶାନ୍ତି, କ୍ଷଣିକ ବିଭ୍ରମରେ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି । ଯଦି ଆପଣାର ସ୍ନେହମୟୀ ଭଗିନୀ, ଜାୟା, ଝିଅମାନ, ଭଣିଜୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ସଂସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦକ୍ଷ ଭାବରେ ଗଠନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାଥାଏ ତେବେ ଭ୍ରାନ୍ତି ପଢନ୍ତୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପଢିବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଫୁଲ୍‌ଧଣ୍ଡା ପରି ଶୁଦ୍ଧ, ଏଥିରେ କୌଣସି ଆବର୍ଜନା ନାହିଁ—ପାପର ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ । ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ଝିଅ, ବାପ, ସମସ୍ତେ ଏକ ସଙ୍ଗେ ବସି ପଢି ପାରିବେ ।

ଏଥିରେ ଦେଖିବେ—ଶେଫାଳୀ କୁମାରୀକୁ ନାନା ଭାବରେ—କେତେବେଳେ
ସୁକୁମାରୀ କୁମାରୀ ଭାବରେ-କେବେ ହାରମୋନିୟମ ହସ୍ତରେ ।
କେତେବେ ରୋଷେଇ ଶାଳରେ, କେତେବେ ଘର କାମ ପାଇଁରେ ।
କେବେ ଶିଶୁ ସାଇତାରେ ଜନନୀ ଭାବରେ, କେବେ ଚିତା
ଛବି ଆଙ୍କିବାରେ, କେବେ ବହି ପଢାରେ । ଯଦି
ଏପରି ସର୍ବ ଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନା ବାଳିକା ଗଠନ କରିବାର-
ଇଚ୍ଛାଥାଏ ତେବେ ଛଅଅଣା ପଇସା ଦେଇ
"ଭ୍ରାନ୍ତି" ଖଣ୍ଡିଏ କିଣନ୍ତୁ ।

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ :—

କଟକ ଟ୍ରେଡିଂ କୋମ୍ପାନୀ, କଟକ

ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଯେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଦୋକାନ ।

କବିତା—କାନନର ସ୍ପନ୍ଦନ ନିର୍ଝରର ସ୍ୱର ଉଠିଅଛି !

ସଂଗୀତର ନିସର୍ଗ ଝଙ୍କାର ଝଙ୍କୃତ ହୋଇ ଉଠିଅଛି ।

ସାହିତ୍ୟସେବି ! ପାଞ୍ଚସିକା ଦେଇ ସେହି
ସୁଧାନିସ୍ୟନ୍ଦି ରଚନା

ଅର୍ଚ୍ଚନା ।

ଖଣ୍ଡିଏ ନିକଟରେ ରଖନ୍ତୁ ।

ଦେଖିବେ—ପ୍ରତି ଛନ୍ଦରେ ମଧୁରତା—ପ୍ରତି ପଦରେ କମନୀୟତା, ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠାରେ ଆଦର୍ଶ, ନିଷ୍ଠା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଧର୍ମ, ଜାତୀୟତା, ପ୍ରେମର ସୁମଧୁର ଛବି ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠିଅଛି । ସେ ପବିତ୍ର ସଂଗୀତର ସୁଲଲିତସ୍ୱରରେ କଠିନ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୂମି ସ୍ୱର୍ଗରେ, ଶ୍ମଶାନହୃଦୟ ନନ୍ଦନରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ସତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ପ୍ରେମର ତରଳ ତ୍ରିବେଣୀଧାରା ଉଚ୍ଛୁଳିତ ଗତିରେ ପ୍ରବାହିତ ହେବ । ପୁସ୍ତକର 'ଦଳଦଳ' ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ତୃଷ୍ଣା କାତରତା ପ୍ରାଣକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରି ଦୂର୍ବାଦଳ, ଚମ୍ପାଦଳ ଓ ଶତଦଳ ପ୍ଲୁତ କେଉଁଠି ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ, କେଉଁଠି ନିତ୍ୟସ୍ନେହ, କେଉଁଠି ଭକ୍ତର ପବିତ୍ର ତୁଳସୀବନରେ ପହଞ୍ଚାଇବ, ତାହା କହି ହେବ ନାହିଁ । ତୃପ୍ତିର ଅନାବିଳ ମହତ୍ ବସ୍ତୁର ଅନୁଭବ ଲେଖା,

ବର୍ଣ୍ଣନା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ—କଟକ ଟ୍ରେଡିଂ କୋମ୍ପାନୀ,

ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଯେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତୁ ।

ଆସନ୍ତୁ ! ଦେଖନ୍ତୁ !! କିଣନ୍ତୁ !!!

ଉପନ୍ୟାସାମୋଦୀଙ୍କର ବଡ଼ ଆଦରର ଧନ, ଉପନ୍ୟାସରାଜ୍ୟର
ଯୁଗପ୍ରଳୟକାରୀ ଉପନ୍ୟାସ ସମ୍ରାଟ—ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ମହଲାର
'ସଦନ ସାଧନା ଲବ୍ଧ ଧନ ରକ୍ତବ୍ୟୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ', ସେହି

ସର୍ବଜନମନୋହର

ରଘୁଅରକ୍ଷିତ ।

ପ୍ରକାଶିତ ।

ବହୁ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଛବିରେ ଅଳଙ୍କୃତ—
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ, ସୁବୃହତ୍ ।

ଯଦି ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥାଏ, ତେବେ
କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କୋମ୍ପାନୀ
ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଯେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଜନ୍ମରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତୁ ।

ପୁସ୍ତକର ଦାମ ଦୁଇଟଙ୍କା ମାତ୍ର ।

ସୁଖ, ପ୍ରେମ, 'ସନ୍ତୋଷ, ଦୁଃଖ, ଚିନ୍ତା, ଆଶା, ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଗୌରବ,
ହାସ୍ୟରସର ଏକାଧାରେ ନୂତନ-ମନୋହର ପୁସ୍ତକ । ଥରେ ପଢ଼ିଲେ
ପୁନଶ ଥର ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବ ।

Cover Printed
at the Utkal Sahitya Press, Cuttack,